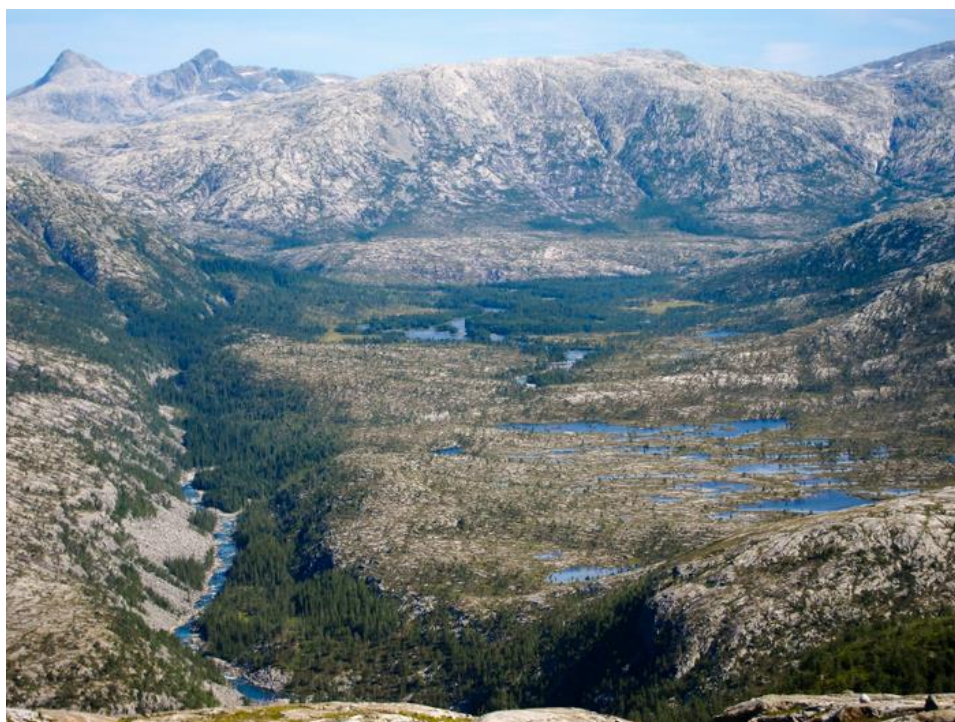

Forvaltningsplan for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde

Forord

Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmedajve og Strauman landskapsvernområde ble vedtatt vernet av Kongen i statsråd 29. mai 2009 ved fastsettelse av egne verneforskrifter og vernegrense inntegnet i kart.

Verneforskriftene er omfattende og gir samtidig et visst rom for skjønn. I den praktiske og daglige forvaltningen er det derfor behov for en forvaltningsplan som utdyper og konkretiserer verneforskriftene, med særlig vekt på § 3 Vernebestemmelser. Formålet med forvaltningsplanen er å gi økt forutsigbarhet for rettighetshavere og brukere i spørsmål knyttet til forvaltningen av nasjonalparken. Samtidig skal også forvaltningsplanen gi en oversikt over ønskede tiltak, med kostnadsoverslag og ansvar, knyttet til forvaltning av de verna områdene, dette gjelder både innfallsporter og informasjon, kartlegging, skjøtsel og tilrettelegging. En viktig del av forvaltningsplanen er også mål for bevaring av naturkvaliteter og friluftsliv i området. En forvaltningsplan er derfor også et svært viktig verktøy for forvaltningsmyndigheten.

Fylkesmannen i Nordland startet i samarbeid med et arbeidsutvalg (kommunene, sametinget og fylkeskommunen) og et rådgivende utvalg (brukerinteresser) opp arbeidet med forslag til forvaltningsplan for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmedajve og Strauman landskapsvernområde. 9. mai 2011 overtok et eget nasjonalparkstyre forvaltningsmyndigheten for disse to verneområdene. Nasjonalparkstyre har representanter fra kommunene, fylkeskommunen og Sametinget. Nasjonalparkstyret overtok etter hvert ansvaret for arbeidet med forvaltningsplanen som ble lagt ut på høring i perioden 4. januar - 22. februar 2013. Nasjonalparkstyret behandlet høringsuttalelsene i sak 4/13 og har oversendt planen til endelig godkjenning i DN.

Mot nordre Austerfjorddalen (foto: K E Madsen)

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Vern i Lomsdal-Visten	5
1.2 Naturvernarbeid i Norge	6
1.3 Forvaltningsplanen	9
1.4 Hvem utarbeider forvaltningsplan?	11
2 Presentasjon av verneområdene og forvaltningen	12
2.1 Lokalisering	12
2.2 Forvaltningsmyndighetene	12
2.3 Verneforskriftene	13
2.4 Verneformål og forvaltningsmessige utfordringer	13
2.5 Kongelig resolusjon	15
2.6 Naturmiljø	18
3 Bevarings mål	22
4 Brukerinteresser	23
4.1 Verneforskriften og brukerinteresser	23
4.2 Reindrift	24
4.3 Landbruk – jord og skogbruk	30
4.4 Naturressurser	41
4.5 Friluftsliv – ferdsel	45
4.6 Tema – Turisme/reiseliv	58
4.7 Tema – Bygninger og anlegg	62
4.8 Tema – Motorisert ferdsel	69
4.9 Tema – kulturminner	76
5 Forvaltningsoppgaver og tiltak	79
5.1 Oppsyn	79
5.2 Tilrettelegging	80
5.3 Overvåking	81
5.4 Informasjon	82
6 Saksbehandling	84
6.1 Eiendomsforhold og andre rettslige forhold	84
6.2 Forvaltning av verneforskriften	85
6.3 Generelle retningslinjer for saksbehandling	87
6.4 Føringer i naturmangfoldloven	89
6.5 Kongelig resolusjon	91
6.6 Oppfølging av ulovligheter – håndheving og sanksjoner	91
7 Referanser og vedlegg	93
7.1 Referanser	93
7.2 Vedlegg	93

Sammendrag

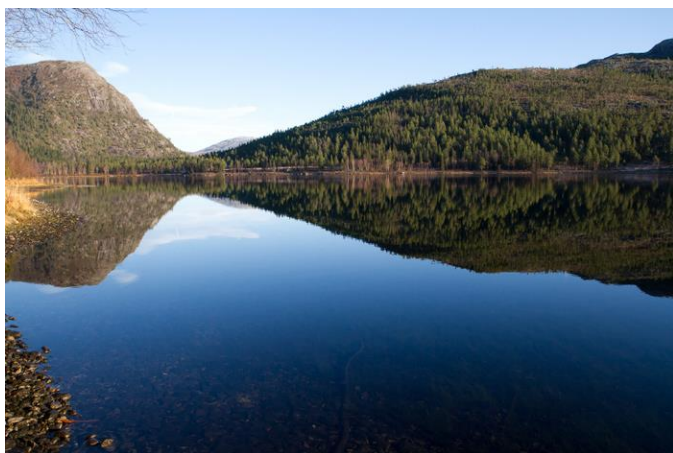
Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarcken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde ble vernet ved kongelig resolusjon 29.05.2009. De dekker til sammen et areal på 1134 km². Parallelt med verneplanprosessen ble det utarbeidet en fylkesdelplan for Lomsdal-Visten som omfatter verneområdene og randsonen til disse, i alt 2238 km². Fylkesdelplanen er et regionalpolitisk dokument som har lagt vekt på utviklingsmuligheter i området og strategier for best mulig lokal forankring av areal- og ressursforvaltningen.

Forvaltningsplanen skal være en konkretisering og forklaring for hvordan verneforskriftene skal praktiseres. Den skal være et praktisk hjelpemiddel for nasjonalparkstyret til å opprettholde naturverdiene i verneområdene og fremme formålet med vernet. Verneforskriftene setter rammene for forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen skal gi en samla oversikt over aktuelle problemstillinger og skal avklare hvilke aktiviteter og tiltak det kan gis tillatelse til.

Det er forvaltningsmyndigheten som har ansvaret for utarbeidelse og revisjon av forvaltningsplaner. Fylkesmannen i Nordland startet arbeidet med forvaltningsplan i 2010. Nasjonalparkstyret overtok utarbeidelse av planen i 2011, og har ansvaret for å ferdigstille planen. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

Forvaltningsplanen veier vern mot bruk innenfor rammene av verneforskriften. Når det er motstridende interesser mellom vern og bruk, skal brukerinteressene vike til fordel for verneformålet. Dette følger av sentrale retningslinjer og hensikten med vernet hvor blant annet "føre-var" prinsippet er sentralt.

Forvaltningsplanen består av seks hoveddeler: 1) kort innledning, 2) beskrivelse av nasjonalparken og landskapsvernområdet med verneverdier, 3) om bevaringsmål, 4) en lengre del som går på de ulike brukergruppene og forvaltningen av verneområdene, 5) oversikt over forvaltningsoppgaver og 6) beskrivelse av forvaltningsmyndighet, eiendomsforhold og generelt om saksbehandling. I den fjerde og største delen er det brukt mye plass på fortolkning og utdyping av verneforskriftene (hva som ligger i forskriftene) og praktisering av forskriftene (hvordan forvaltningen av verneområdene skal være).

Laksmarkvatn (foto: C Norberg)

1. Innledning

1.1 Vern i Lomsdal-Visten

Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde ble etablert ved kongelig resolusjon 29.05.2009. Men historien rundt bruk og vern i Lomsdal-Visten går langt tilbake. Det var tidlig planer om storstilt kraftutbygging i området, og deler av fallrettighetene ble oppkjøpt til formålet allerede fra 1912.

Vassdragsvern vedtas av stortinget og er i hovedsak et vern mot kraftutbygging.

Vassdragsvern i Norge er gjennomført i perioden 1973-2009 gjennom 5 stortingsvedtak. I dette området ble Sørvassdalselva og Børjedalsvassdraget vernet som *verna vassdrag* gjennom første verneplan for vassdrag i 1973. Senere ble vassdragene i Indre Visten, Svenningdalselva og Lomsdalsvassdraget vernet i 1994, i verneplan IV for vassdrag. I 2009 ble hele Vefsnavassdraget, som Svenningdalselva er en del av, underlagt vassdragsvern. For forvaltning av verna vassdrag gjelder *rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag*¹. Det skal utarbeides en egen plan for forvaltning av Vefsnavassdraget. Deler av nedbørsfeltet til Vefсна ligger innenfor Lomsdal-Visten nasjonalpark.

Lomsdalselva (foto: C Norberg)

Arealvern etter naturmangfoldloven (tidligere naturvernloven) har i stor grad skjedd som tematiske og fylkesvise verneplaner. Tre barskogsreservater ble opprettet ved Kgl.res. av 4. desember 1992. Det var Laksmarkdalen i Vevelstad, Strompdalen i Brønnøy og Skjørlægda i Vefsn. Dette var en del av verneplan for barskog i Nordland.

I 1992 kom St.meld. nr. 62 (1991-1992) *Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder*, også kalt "nasjonalparkplanen". Området Visten/Lomsdalen var et av områdene som ble tatt med i nasjonalparkplanen. Oppstart av verneplanprosess for området ble meldt i 2003. Verneplanprosessen ble avsluttet med opprettelsen av Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve (1102 km²) og Strauman landskapsverneområde (32,4 km²) ved kongelig resolusjon av 29.05.2009. Samtidig ble de tre naturreservatene Laksmarkdalen, Strompdalen og Skjørlægda opphevet og innlemmet i nasjonalparken. Det er

¹ Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag kan sees på www.lovdata.no.

følgelig verneforskriften for nasjonalparken som gjelder for de tidligere naturreservatene. Samlet utgjør verneområdene i Lomsdal-Visten et 1134 km² stort unikt fjord- og fjellandskap på Helgeland.

Fylkesdelplanen for Lomsdal-Visten (Vevelstad og deler av Brønnøy, Vefsn og Grane kommuner) ble utarbeidet sammen med verneplanen. Fylkesdelplanen omfatter verneområdene og randsonen, i alt ca. 2238 km². Fylkesdelplanen ble vedtatt av fylkestinget i 2007, og faglig godkjent av Miljøverndepartementet i 2009.

I 2009 startet en nasjonal verneplan for marine områder. Vistenfjorden er med som et kandidat område for marint vern i Nordland. Mer om verneplanen og verneverdier kan finnes på Fylkesmannens nettsider www.fmno.no.

1.2 Naturvernarbeid i Norge

1.2.1 Verneområder – lovgrunnlag og grunngeving

Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde er opprettet med hjemmel i naturvernloven av 1972. Naturvernloven av 1972 er opphevet og erstattet av Naturmangfoldloven (nml) av 19. juni 2009. Verneområdene opprettet med hjemmel i naturvernloven står ved lag inntil Kongen bestemmer annet, jf nml § 77.

Områdevern er det viktigste virkemiddelet for å bevare naturområder med nasjonal verneverdi. Kap V i nml har bestemmelser om vern. § 33 gir mål for områdevern. Målet er at verneområder på land, i vassdrag og i sjø skal bidra til bevaring av

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap,
- b) arter og genetisk mangfold,
- c) truet natur og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter,
- d) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv,
- e) områder med særskilte naturhistoriske verdier,
- f) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene,
- g) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt, eller
- h) referanseområder for å følge utviklingen i naturen.

Områdevern i Norge er en del av en internasjonal innsats for å bevare arter og økosystem over hele kloden. Det er en nasjonal målsetting og en internasjonal forpliktelse å sikre variasjonen og det representative i norsk natur. Det har vært spesielt fokus på vern av større, urørte naturområder.

Omfanget av inngrepsfrie naturområder har minnet kraftig de siste hundre årene, jf. St.meld. nr. 62 (1991-92) og DN-rapport 1996-3 om forvaltning av nasjonalparker. Denne utviklingen har vært spesielt sterk i Sør-Norge men også tydelig i nord. Lomsdal-Visten har de største områdene uten større tekniske inngrep vest for E6 på Helgeland. Når det blir bygget ny overføringslinje fra Ausa til Tilrem og den gamle gjennom Laksmarka og Børjedalen blir fjernet, vil dette også restaurere villmark langs den gamle traseen og gjenskape et stort sammenhengende inngrepsfritt område. NVE ga konsesjon for bygging av ny linje, og riving

av den gamle, i vedtak av 03.07.2007. Vedtaket ble påklaget til klagebehandling i Olje og Energidepartementet som fattet vedtak i saken 22.03.2011.

1.2.2 Forskjellige former for områdevern

Verneområdene i Lomsdal-Visten er vernet etter to forskjellige bestemmelser i naturmangfoldloven.

Ved vedtak om vern ble det fastsatt forskrifter for det enkelte verneområdet. Forskriften gjelder for et område avgrenset på kart. Forskriften skal hindre aktivitet/tiltak som skader eller kan skade verneverdiene. Aktivitet som ikke kan påvirke verdiene negativt, skal ikke reguleres. Vernet tar ikke eiendomsretten fra grunneierne, men vil som regel begrense råderetten gjennom forskriften.

Hjemlene for områdevern finner vi i naturmangfoldlovens kap V.

Nasjonalparker

Pr 01.01.2012 er 16,8 % av Norges fastlandsareal vernet etter naturvernloven og naturmangfoldloven. 9,6 % er vernet som nasjonalpark. Opprettelsen av nasjonalparker er hjemlet i naturmangfoldloven § 35:

Naturmangfoldloven § 35

Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtselsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

Vern som nasjonalpark innebærer et strengt områdevern. Formålsparagrafene for nasjonalparkene varierer, og er styrende for forvaltningen av det enkelte område. § 33 i naturmangfoldloven angir målene for områdevern.

Landskapsvernområder

Opprettelsen av landskapsvernområder er hjemlet i § 36 i naturmangfoldloven.

Naturmangfoldloven § 36

Som landskapsvernområde kan vernes natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

I et landskapsvernområde må det ikke settes i verk tiltak som kan endre det vernede landskapets særpreget eller karakter vesentlig. Pågående virksomhet kan fortsette og utvikles innenfor rammen av første punktum. Nye tiltak skal tilpasses landskapet. Det skal legges vekt på den samlede virkning av tiltakene i området. I forskriften kan det gis bestemmelser om hva som kan endre landskapets særpreget eller karakter vesentlig, om krav til landskapsmessig tilpassing, og om ferdsel som ikke skjer til fots.

For de deler av landskapsvernområdet der bruk er en vesentlig forutsetning for å ivareta verneformålet, skal det senest samtidig med vedtak om vern etter første ledd legges frem et utkast til plan for skjøtsel for å sikre verneformålet. Planen kan omfatte avtale om bruk av arealer, enkeltelementer og driftsformer. Planen eller avtalen kan inneholde bestemmelser om økonomisk godtgjørelse til private som bidrar til områdets skjøtsel.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtelsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

Landskapsvernområder blir opprettet for å bevare helhetlige landskap, også med kulturpåvirkning. Landskapsvernområder har et annet restriksjonsnivå enn nasjonalparker. Verneformål og vernebestemmelser i Strauman landskapsvernområde gir et vern som langt på vei sikrer områdene mot tekniske inngrep. Generelt er det forbud mot tiltak som vesentlig kan endre landskapet sin art eller karakter, men tradisjonell bruk av området vil som regel kunne fortsette som før.

1.2.3 Arbeidet med verneplan og fylkesdelplan i Lomsdal-Visten

Ny landsplan for nasjonalparker

I 1986 kom Ny landsplan for nasjonalparker (NOU 1986-13), etter at Statens naturvernråd i 1982 fikk i oppdrag å lage denne. Landsplanen tilrådte at vern i Visten/Lomsdalen måtte avklares ved behandlingen av de store utbyggingsplanene for Lomsdalsvassdraget og vassdragene i Indre Visten.

Stortingets behandling av nasjonalparkplanen

Regjeringen tilrådte gjennom Stortingsmelding nr. 62 (1991-92) om ny landsplan for nasjonalparker at området skulle utredes for vern, og ikke utbygging av vannkraft. Dette fikk stortingets tilslutning gjennom behandlingen av Inst. S. nr. 123 (1992-93).

Verneplan og fylkesdelplan

Verneplanen og fylkesdelplanen virker forskjellig. Verneplanen avgrensner konkrete områder angitt på kart med juridisk bindende bestemmelser gitt gjennom forskrifter.

Fylkesdelplanen er et regionalpolitisk forpliktende dokument. Fylkesdelplanen virker gjennom kommunenes arealplanlegging, og som enighetsgrunnlag for aktørenes videre handling og prioritering. Fylkesdelplanen gir hjemmelsgrunnlag for innsigelser, og videre gir den sterke føringer for prioriterte tiltak i området fremover og økonomiske virkemidler.

Mange viktige spørsmål i planområdet henger sammen med fylkesdelplanen og er drøftet i begge planprosesser. Mens verneplanen først og fremst skal beskytte naturverdier mot inngrep, har fylkesdelplanen i tillegg lagt vekt på å fokusere på utviklingsmuligheter i området og på strategier for best mulig lokal forankring av areal- og ressursforvaltningen.

Verneplanen ble vedtatt i kgl.res av 29.05.2009. Fylkesdelplanen ble vedtatt i Nordland fylkesting 11.06.2007 og godkjent av Miljøverndepartementet i brev av 17.09.2009.

1.3 Forvaltningsplanen

I følge verneforskriftens § 5 skal det utarbeides en forvaltningsplan for nasjonalparken og landskapsvernområdet med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon osv. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

Forvaltningsplanen skal være en "kokebok" for hvordan verneforskriften skal praktiseres. En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde naturverdiene i nasjonalparken og fremme formålet med vernet. Den skal også bidra til å sikre forutsigbarhet og likebehandling.

Verneforskriften setter rammen for forvaltningsplanen. Verneforskriftens § 2, formålsparagrafen, er sentral i forhold til bruken som kan foregå i nasjonalparken. Gjennom forvaltningsplanen kan det ikke gis tillatelse til tiltak som er forbudt i verneforskriften. Likedan kan ikke tiltak som det er gitt direkte åpning for i verneforskriften forbys gjennom forvaltningsplanen. Utover dette er det en rekke tiltak og aktiviteter det etter søknad kan gis tillatelse til i en nasjonalpark (også kalt dispensasjon). Forvaltningsplanen skal avklare nærmere hva som kan eller bør tillates med utgangspunkt i verneverdier og -formål.

Forvaltningsplanen gir normalt ikke fritak fra søknadsplikten slik den framgår av verneforskriften. Planen gir retningslinjer for saksbehandlingen.

Forvaltningsplanen har et langsiktig perspektiv. Den bør revideres første gang etter fem til sju år, deretter hvert tiende år. Det er forvaltningsmyndighetens ansvar å forestå revidering. Bevaringsmålene vil bli revidert i samsvar med nasjonale standarder for disse og for overvåking, uavhengig av tidspunktet for revisjon av forvaltningsplanen. Dette arbeidet vil være et viktig grunnlag ved revisjon av forvaltningsplanen.

1.3.1 Hvorfor forvaltningsplan

Hensikten med å utarbeide en forvaltningsplan for nasjonalparken og landskapsvernområdet er å få en samla oversikt over og behandling av aktuelle problemstillinger. Hovedformålet med forvaltningsplanen er å trekke opp retningslinjer og konkretisere felles mål for forvaltningen, slik at formålet med etableringen av verneområdene blir ivaretatt. Det er videre et mål at forvaltningsplanen skal etablere gode rutiner for samarbeid og oppgavefordeling mellom aktørene lokalt, regionalt og nasjonalt. Forvaltningsplanen vil også fungere som en veileder for brukere av området, deriblant grunneiere, kommuner og frivillige organisasjoner.

Innholdet i en forvaltningsplan er definert i Forvaltningshåndboka – DN- Håndbok 17 (2001) Revidert 2008 - kapittel 5. Ved utarbeidelse av denne forvaltningsplanen er forvaltningshåndboka lagt til grunn.

Forvaltningsplanen for de fleste temaene dekker både nasjonalparken og landskapsvernområder. Det er noe ulike utfordringer i nasjonalparken og landskapsvernområdet, bla innenfor skogsdrift. Det er spesifisert i teksten hvor retningslinjene og tiltakene gjelder.

Forvaltningsplanen skal:

- presisere og utdype verneforskriften, både verneformålet og enkeltbestemmelser
- dokumentere tilstand for natur, kulturmiljøer, kulturminner og brukerinteresser
- definere forvaltningsmål, herunder bevaringsmål, ut fra punktene over
- definere nødvendige og/eller ønskede tiltak
- gi en oversikt over oppgaver med ansvarsfordeling og myndighet
- gi retningslinjer for dispensasjonspraksis og bruk av området
- gi en oversikt over oppgaver med ansvarsfordeling og myndighet
- gi rutiner for behandling av saker etter verneforskriften

1.3.2 Forvaltningsplanens forhold til fylkesdelplanen

Fylkeskommunen har ansvaret for oppfølging og revisjon av fylkesdelplanen, men en del forhold som omhandles av fylkesdelplanen er viktige tema i forvaltningsplanen. Derfor må fylkesdelplanen og forvaltningsplanen sees i sammenheng, og begge planene er derfor rådgivende både for forvaltninga av de verna områdene etter naturmangfoldloven og for kommunenes arealplanlegging utenfor de verna områdene. Reiseliv og friluftsliv er eksempler på slike tema.

1.3.3 Viktige føringer for forvaltningsplanen

Vernehistorien i Lomsdal-visten er som nevnt lang, og det er gjort mange avklaringer og vurderinger gjennom årene. Forvaltningsplanen må først og fremst ta utgangspunkt i verneforskriften da det er denne som legger de ytre rammene for planen. Innenfor disse rammene er det en del dokumenter som er viktige for tolkningen av de ulike bestemmelsene, da det kan være gjort avklaringer tidligere i prosessen. Noen av de viktigste dokumentene er:

- ✓ Kongelig resolusjon av 29.05.2009 *Verneplan for Lomsdal-Visten i Brønnøy, Grane, Vefsn og Vevelstad*
- ✓ Stortingsproposisjon nr 4 1972-1973 Om verneplan for vassdrag
- ✓ Stortingsproposisjon nr 118 (1991-92) Verneplan IV for vassdrag
- ✓ Fylkesdelplan for Vevelstad og deler av Vefsn, Grane og Brønnøy
- ✓ Bruk og vern i Lomsdal-Visten Høring av fylkesdelplan etter plan- og bygningsloven, Verneplan etter naturvernloven og konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven

Også naturmangfoldloven og bakgrunnsdokumentene for denne, særlig ot.prp.nr 52 (2008-2009) legger føringer for tolkning av forskrifter gitt i medhold av loven. Videre er det diverse rundskriv og veiledere som har betydning for tolkningen av verneforskrifter. De viktigste er:

- ✓ Forvaltning av verneforskrifter. Rundskriv november 2001, revidert februar 2010.
- ✓ DN-håndbok 17-2008 *Områdevern og forvaltning*. Revidert september 2010

1.4 Hvem utarbeider forvaltningsplan?

Det er forvaltningsmyndigheten som har ansvaret for utarbeidelse og revisjon av forvaltningsplaner. Fylkesmannen i Nordland startet arbeidet med forvaltningsplan i 2010. Nasjonalparkstyret overtok utarbeidelse av planen i 2011, og har ansvaret for å ferdigstille planen. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Direktoratet for naturforvaltning.

Det foreligger en avtale mellom Sametinget og Miljøverndepartementet om retningslinjer for verneplanarbeid etter naturvernloven i områder som berører samiske interesser direkte. Avtalen ble undertegnet 31. januar 2007. I henhold til denne avtalen skal det, dersom det ansees hensiktsmessig av en av partene, opprettes et eget arbeidsutvalg som skal bistå Fylkesmannen i arbeidet med forvaltningsplaner. Sametinget ønsket i konsultasjonsprosessen vedrørende forvaltningsplan for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde at det skulle opprettes et slikt arbeidsutvalg. Da nasjonalparkstyret for Lomsdal-Visten ble opprettet, overtok styret arbeidsutvalgets rolle og arbeidsutvalget ble derfor lagt ned. Nasjonalparkstyret er opprettet etter konsultasjoner mellom staten v/Miljøverdepartementet og Sametinget.

Arbeidsutvalg ble etablert for utarbeidelse av forvaltningsplanen og hadde følgende sammensetning:

1 representant fra Brønnøy kommune, 1 representant fra Grane kommune, 1 representant fra Vefsn kommune, 1 representant fra Vevelstad kommune, 2 representanter fra Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt, 1 representant fra Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt, 1 representant fra Nordland fylkeskommune og 1 representant fra Fylkesmannen i Nordland.

Verneforskriftenes § 8 sier at forvaltningsmyndigheten kan opprette et rådgivende utvalg for forvaltningen av verneområdet. Utvalget skal sikre bred medvirkning og lokalkunnskap i forvaltningen av nasjonalparken, bistå forvaltningsmyndigheten med råd og bistå i forbindelse med forvaltningsplanarbeidet. Det er opprettet et rådgivende utvalg som skal bistå og gi innspill og råd i arbeidet med forvaltningsplanen. Utvalgets sammensetning framgår av vedlegg 05.

Mandat for arbeidsutvalget og rådgivende utvalg finnes som trykt vedlegg 04

Nasjonalparkstyret samlet på Bønå før befaring i Strauman

2 Presentasjon av verneområdene og forvaltningen

2.1 Lokalisering

Lomsdal-Visten nasjonalpark dekker et areal på ca 1102 km² og er grovt sett lokalisert til de urørte områdene vest for E6 og Eiterådalen, fra Mosjøen og Hundålvatnet i nord til Tosenveien og Velfjorden i sør. Nasjonalparken omfatter deler av Brønnøy, Grane, Vefsn og Vevelstad kommuner. Strauman landskapsvernområde dekker et areal på 32,4 km² og ligger innerst i Vistenfjorden i Vevelstad kommune. Nasjonalparken omkranser hoveddelene av landskapsvernområdet.

2.2 Forvaltningsmyndighetene

Ansvar for forvaltningen av nasjonalparken følger ny modell med lokal forvaltning. Dette involverer følgende myndigheter:

Miljøverndepartementet (MD) er øverste myndighet for miljøforvaltningen i Norge. Departementet har ansvar for gjennomføring av miljøvernpolitikken som Stortinget har vedtatt. MD er overordnet myndighet for forvaltningen av områder vernet etter naturmangfoldloven (inkl. tidligere naturvernloven), og klageinstans for vedtak som fattes av nasjonalparkstyret. Det er MD som formelt har gitt nasjonalparkstyret forvaltningsmyndigheten.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) er øverste fagmyndighet for naturvernsaker i Norge. DN har hovedansvar for forvaltning av områder vernet etter naturmangfoldloven (inkl. naturvernloven og viltloven). Klage på vedtak som fattes av nasjonalparkstyret skal gå via DN, som forbereder klagesaken for MD. DN skal også veilede forvaltningsmyndigheten i praktisering av verneforskriften. Forvaltningsplanen godkjennes av DN. DN har også myndighet etter naturmangfoldlovens § 74 *Miljøerstatning*.

Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre (styret) er forvaltningsmyndighet for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde. Styret består av syv politisk oppnevnte personer, en fra hver berørt kommune, en fra Nordland fylkeskommune valgt av fylkestinget og to representanter oppnevnt av Sametinget.

Styret skal sørge for en helhetlig og kontinuerlig forvaltning på tvers av administrative grenser og innenfor rammen av naturmangfoldloven og verneforskriften for det enkelte verneområdet.

Nasjonalparkforvalteren er sekretariat for styret. Nasjonalparkforvalteren er ansatt hos Fylkesmannen, men forvaltningsknutepunkt og lokalt kontorsted er Sentrum næringshage på Trofors.

Styret skal samarbeide med berørte parter gjennom et bredt sammensatt *faglig rådgivende utvalg* bestående av bl.a. grunneierinteresser, samiske interesser, næringsinteresser, frivillige organisasjoner, pedagogiske virksomheter og andre berørte offentlige organer. Det er også opprettet et *administrativt kontaktutvalg* bestående av en saksbehandler fra hver av kommunene og fylkeskommunen som skal bidra til å sikre helhet i planlegging og arealbruk

innen og utenfor verneområdets grenser. Vedlegg 05 viser sammensetningen av de to utvalgene pr april 2013.

Fylkesmannen (FM) har hatt ansvar for utredningsarbeidet for verneplanen og har inntil styrets ble konstituert, vært forvaltningsmyndighet og videre sekretariat for styret fram til at nasjonalparkforvalter ble tilsatt. I den nye forvaltningsordningen har FM klagerett på vedtak fattet etter naturmangfoldloven, jf. § 62, og vil dermed også ha klagerett på vedtak som fattes av nasjonalparkstyret. Fylkesmannen har også roller i forhold til utredning av grensemerking, eventuelle grenseendringer og erstatning. FM har også delegert myndighet etter naturmangfoldlovens kap IX §§ 69-73 om håndheving og sanksjoner.

2.3 Verneforskriftene

Verneforskriftene for nasjonalparken og landskapsvernområdet finnes som vedlegg 02 og 03. Ikrafttredelse av forskriften skjer straks ved vedtak, det vil si at den trådte i kraft fra 29. mai 2009. Verneforskriften gjelder innenfor grensene for det enkelte verneområdet. Avgrensningen av verneområdene er gjengitt i vedlegg 01

2.4 Verneformål og forvaltningsmessige utfordringer

2.4.1 Formål

I formålsbestemmelsen framheves områdets egenart/særtrekk. I nasjonalparken er landskapet sentralt, både størrelse, urørthet og egenart. Nasjonalparken skal sammen med landskapsvernområdet ivareta gradienten fra fjord til fjell. Både kulturminnene, de store sammenhengende barskogsområdene og det biologiske mangfoldet med økosystemer, naturtyper og arter er vesentlig. Også grotter og karst er vesentlige verneverdier i nasjonalparken. Formålet med vern av Lomsdal-Visten nasjonalpark finner vi i verneforskriftens § 2.

Nasjonalparken § 2 Formål

Formålet med nasjonalparken er å:

- Bevare et stort, egenartet og tilnærmet urørt naturområde.
- Bevare det biologiske mangfoldet med økosystemer, arter og bestander, geologiske forekomster, og kulturminner.
- Sikre variasjonsbredden av naturtyper og store sammenhengende barskogområder i regionen.
- Sikre grotter og karstformer mot all skade og mot at det fjernes biologisk eller geologisk materiale fra dem.
- Bevare, sammen med landskapsvernområdet i Indre Visten, et variert kystlandskap fra fjord til fjell på Helgeland.

Allmennheten skal gis anledning til naturopplevelse gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Ivaretagelse av naturgrunnlaget innenfor nasjonalparken er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området brukes til reindrift.

I formålsbestemmelsen for landskapsvernområdet er det skogkledd dalføret fra fjord til fjell framhevet sammen med tidevannsstrømmene og de vannøkologiske forholdene i Lakselvatnet. Også her fremheves geologiske forekomster og kulturminner. Sammen med nasjonalparken skal landskapsvernområde ivareta gradienten fra fjord til fjell.

«Fra fjord til fjell på Helgeland», mot Andalshatten (foto: R J Forsmo)

Landskapsvernområdet

§ 2 Formål

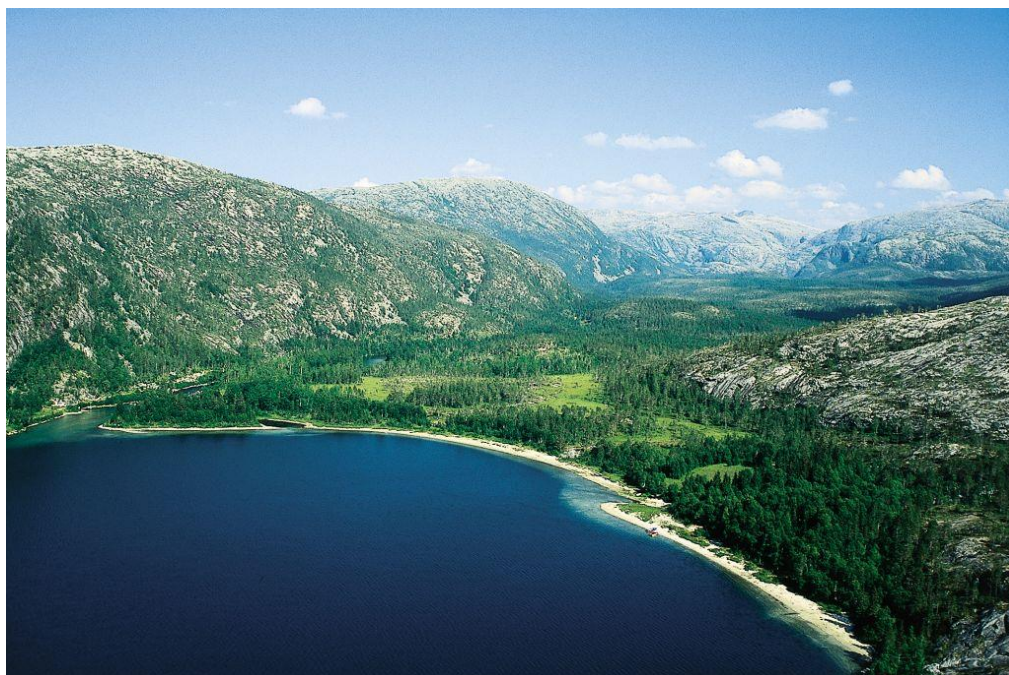
Formålet med Strauman landskapsvernområde er å bevare et egenartet og stort skogkledd dalføre fra fjord til høyfjell med variert vassdragsnatur, særegne tidevannsstraumer og vannøkologiske forhold i Lakselvatnet, geologiske forekomster og kulturminner. Strauman landskapsvernområde skal sammen med Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmedajve sikre et helhetlig vern fra fjord til fjell på Helgeland.

Allmennheten skal gis anledning til natur- og landskapsopplevelse gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Ivaretagelse av naturgrunnet innenfor landskapsvernområdet er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området brukes til reindrift.

Nasjonalparken utgjør en betydelig del av Jiillen-Njaarke reinbeitedistriktets bruksareal. En liten del av Voengelh-Njaarke reinbeitedistrikt inngår i sør. Områdets betydning for det samiske naturgrunnet er vektlagt i formålet. I forhold til samiske interesser vil det være viktig at naturgrunnet opprettholdes slik at samisk kultur og næringsutøvelse som bygger opp under verneverdiene kan fortsette og videreutvikles. Det åpnes imidlertid ikke for særskilt bruk, tilrettelegging i form av nye bygninger eller økt motorferdsel som kan skade verneverdiene. For øvrig vises det til naturmangfoldloven § 14, annet ledd hvor det framkommer at det skal legges tilbørlig vekt på naturgrunnet for samisk kultur ved vedtak i eller i medhold av naturmangfoldloven, noe som også følger av konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. Det er imidlertid en klar skranke ved at hensynet til det samiske naturgrunnet må ligge innenfor rammen av den enkelte vedtaksbestemmelse i eller i medhold av loven. Det følger ikke av dette at samiske interesser nødvendigvis skal ha

forrang innenfor det skjønnsrommet som tilligger myndigheten etter loven. Her må det ses hen til hvilken del av loven det er snakk om og hvilke andre interesser som kommer inn. Eksempelvis vil hensynet til naturinteressene vektlegges sterkere i et verneområde enn utenfor.

Lakselvvatn og Sæterdalen (foto:AAandal)

Nærliggende verneområder

Lomsdal-Visten er en del av et belte av verneområder fra ytterst på kysten til svenskegrensa. Ytterst i vest ligger verdensarvområdet på Vega med flere naturreservater og fuglefredningsområder. I fjord og fjellområdene finner vi Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde. Lenger øst er Vefsnvassdraget varig verna mot større kraftutbygginger. I sør ligger Holmvassdalen naturreservat opp til nasjonalparken og helt i øst finner vi Børgefjell nasjonalpark med tilhørende landskapsvernområder. Børgefjell grenser ikke til noe verneområde på svensk side, men 30-40 km inn i Sverige ligger blant flere to store naturreservat, Gitsfjället og Marsfjället.

2.5 Kongelig resolusjon

Nasjonalparken og landskapsvernområdet er opprettet av Kongen i Statsråd. I kgl.res gis en rekke føringer som er av betydning for beslutningen. Kgl. Res for opprettelsen av Lomsdal-Visten nasjonalpark finnes på miljøverndepartementets nettsider www.md.dep.no. Disse vil være førende for tolkningen av verneforskriften og skjønnsutøvelsen. I dette kapitlet gis en oversikt over overordnede føringer som er gitt i kgl.res. for Lomsdal-Visten. Føringer som gjelder enkelte brukerinteresser eller spesifikke tiltak er nevnt under den enkelte brukerinteressen.

Hensynet til næringsinteresser er ofte tungtveiende argumenter i saker som gjelder inngrep i eller bruk av natur. Kgl. res. framhever at konsekvensutredningen og påfølgende justering av

vernegrensene fram til vedtak har medført at områder som er viktigst for næringsinteresser, ikke er tatt med eller blitt tatt ut av planen etter høringene. Således er verneforslaget tilpasset bl.a. næringsinteresser og samiske interesser.

Det framheves i denne sammenheng blant annet at drivverdige skogsområder i hovedsak er holdt utenfor forslaget til nasjonalpark. I landskapsvernområdet skal skogsdrift kunne fortsette omtrent som i dag. I fjordområdene i sørvestre del av nasjonalparken er en del arealer holdt utenfor verneområdet, deriblant skog som har viktige naturkvaliteter og verneverdier.

Storfjorden (foto: R J Forsmo)

Når det gjelder fjordarealer og oppdrett er grensene for verneområdene er justert ift det opprinnelige utredningsområdet, slik at det ikke er oppdrettsvirksomhet eller konkrete planer om oppdrett i de områder som nå er vernet. I tråd med verneformålet for denne nasjonalparken, er det ikke ønskelig med etablering av oppdrettsanlegg eller andre tekniske innretninger.

Når det gjelder etablert bruk på vernetidspunktet vises det i kgl res til at det er foretatt tilpasninger i forskriftene til verneområdene som knytter seg til reindrift og samiske interesser, bygninger og anlegg samt ferdsel. Endringene er foretatt for at vernet i minst mulig grad skal sette begrensninger for dagens aktiviteter. Videre sier Miljøverndepartementet at det konstaterer at det i hovedsak er funnet en avveining mellom bruker- og verneinteressene som ivaretar naturverdiene på en tilfredsstillende måte. Vern som nasjonalpark er et kvalitetsstempel som også kan åpne opp for nye næringer og økt aktivitet.

Når det gjelder valg av verneform for Strauman vises det i kgl res til at det her også er betydelige naturverdier, men av hensyn til næringsinteressene er landskapsvern valgt som verneform. DN og MD har støttet valget av landskapsvern og ikke nasjonalpark som verneform her. Forutsetningen er at retningslinjene til skogsdrift, som skal gis i forvaltningsplanen, tar tilstrekkelig hensyn til de påviste verneverdiene (jf omtale i høringsrapporten til verneforslaget).

Reiseliv er en av verdens største næringer, og er i fortsatt vekst. Utvikling av reiselivet må sees i nær sammenheng med *St.prp. nr 65 (2002-03)*, *jf Innst. S. nr. 260 (2002-2003)* om å

øke verdiskaping i fjellområdene. Det er lagt til grunn at en bærekraftig utvikling av reiselivet i området ikke må komme i konflikt med verneverdiene. Kommunene og lokale næringsinteresser kan derfor utnytte denne muligheten slik man har gjort i andre nasjonalparker. Restriksjoner på bl.a. motorferdsel og utbygginger bidrar til at områdene beholder sitt særpreg og sin attraktivitet.

Miljøverndepartementet mener skjøtsel og forvaltning er viktig for å ivareta verneverdiene på en tilfredsstillende måte. De økonomiske rammene til dette vil være avhengig av den årlige økonomiske utviklingen og budsjett situasjonen.

Videre forutsetter Miljøverndepartementet at riving av kraftlinjen gjennom nasjonalparken skjer slik at naturen i minst mulig grad skades og i henhold til energilovforskriften og standardvilkår for elektriske konsesjoner.

Kgl res omtaler også forvaltning og utarbeidelse av forvaltningsplan. Her understreker Miljøverndepartementet at lokal medvirkning er viktig i utarbeidelse av forvaltningsplan. Det forutsettes at reindriftsinteressene deltar i forvaltningen av verneområdene. I forhold til samiske interesser gjelder konsultasjonsavtalen og de nærmere retningslinjer for behandling av vernesaker i samiske områder fastsatt 31.01.07. Dette innebærer at det ved fastsettelse av forvaltningsplan gjennomføres konsultasjoner med Sametinget. Departementet forutsetter at forvaltningsplanen utarbeides så raskt som mulig etter vernetidspunktet. Departementet slutter seg til direktoratets anbefaling.

Koordinering mellom de ulike aktørene og god lokal forankring er nødvendig for å sikre god informasjon. Kommunene vil derfor ha en sentral rolle i den forbindelse. Eventuell etablering av nasjonalparksenter må vurderes bl.a. i forhold til budsjett situasjonen.

Grensemerking ved Kvitneset i Lislebørja (foto (C Norberg))

2.6 Naturmiljø

I henhold til nml § 8 skal *offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.* Kunnskapen om naturmangfoldet og hvilken effekt et tiltak vil ha, skal ut fra dette danne nasjonalparkstyrets grunnlag og fundament i utøvelse av forvaltningen av verneområdene.

For detaljert beskrivelse av naturmiljøet i Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde, viser vi til ”Bruk- og vern i Lomsdal-Visten” med konsekvensutredninger. Under gis en kort beskrivelse av naturmiljøet i nasjonalparken.

2.6.1 Landskap og geologi

Landskapet i Lomsdal-Visten er storslått og variert. Det spenner fra fjord til høgfjell. Store områder med harde bergarter, granitt, gir et goldt og vilt preg. Innimellom finnes også større områder med kalkførende berglag som gir grunnlag for grotter og karst og rik flora. Lomsdal-Visten rommer et av de største gjenværende områdene i Nordland uten store tekniske inngrep. De mest urørte landskapsområdene ligger hovedsakelig i fjellområdene i sørøst rundt Elgvidda og Vistindan, i vest rundt Okfjorden med Tasklivatnan og Lapps karddalen, og i nord i Sørfjorddalen vest for Storfinnkneet, i Sørvassdalen og i området fra Nord Austerfjorddalen til Fjellskardet og Langfredagsdalen nordøst for Skjørlægda.

Mot Breivasstinden (foto. C Norberg)

2.6.2 Vegetasjon

Vegetasjon i Lomsdal-Visten gjenspeiler den geografiske beliggenheten og berggrunnen. Området spenner fra oseanisk kystklima til kontinentale dalfører og alpint klima. Topografien

og berggrunn er og gir opphav til mange ulike habitat for dyr og planter. Variasjon i naturtyper gjengir denne variasjonen i og med at vi finner svært viktige lokaliteter knyttet til både kyst og havstrand, kulturlandskap, skog og fjell, samt at det er spesielle naturtyper knyttet til det marine miljøet.

Det er registrert 33 rødlistede arter av sopp og planter i kategoriene NT og VU (jf rødliste 2010) innenfor verneområdenes grenser (kilde: artskart).

Tabell 1 Rødlistede arter (jf Norsk rødliste 2010) påvist i Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve. Lista er oppdatert mot artskart januar 2012.

Norsk navn	Artsnavn	Verneområde	Status
	<i>Entoloma kervenii</i>	NP	VU
	<i>Entoloma queletii</i>	NP	NT
	<i>Sceletocutis lenis</i>	NP	NT
Alm	<i>Ulmus glabra</i>	NP	NT
Kadavermose	<i>Aplodon wormskioldii</i>	NP	VU
Bitter vokssopp	<i>Hygrocybe mucronella</i>	NP	NT
Brun Hvitkjuke	<i>Antoida albobrunnea</i>	LVO	
Brunskjene	<i>Schoenus ferrugineus</i>	NP	NT
Duftskinn	<i>Cystostereum murrayii</i>	NP	NT
Furuplett	<i>Chaetoderma luna</i>	NP	NT
Gammelgranskål	<i>Pseudographis pinicola</i>	NP	NT
Grannsildre	<i>Arctitis tenuis</i>	NP	NT
Grå dufrødiskivesopp	<i>Entoloma ameides</i>	NP	NT
Gubbeskjegg	<i>Alectoria sarmentosa</i>	NP	NT
Gullprikklav	<i>Pseudocyphellaria crocata</i>	LVO	VU
Huldrelav	<i>Gyalecta friesii</i>	NP/LVO	NT
Høstmarinøkkel	<i>Botrychium multifidum</i>	NP	VU
Jøkelstarr	<i>Carex rufina</i>	NP	NT
Kalklok	<i>Cystopteris alpina</i>	NP	NT
Langnål	<i>Chaenotheca gracillima</i>	NP/LVO	NT
Lutvokssopp	<i>Hygrocybe nitrata</i>	NP	NT
Ravnerødiskivesopp	<i>Entoloma corvinum</i>	NP	NT
Rotnål	<i>Microcalicium ahlneri</i>	NP	NT
Rødiskivevokssopp	<i>Hygrocybe quieta</i>	NP	NT
Sibirskjuke	<i>Skeletocus odora</i>	NP	VU
Skorpefiltlav	<i>Fuscopannaria ignobilis</i>	NP/LVO	NT
Skorpepiggsopp	<i>Gloiodon strigosus</i>	NP	NT
Smalmarihånd	<i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	NP	VU
Svartdugget vokssopp	<i>Hygrocybe phaeococcinea</i>	NP	NT
Svartsonekjuke	<i>Phellinus nigrolimitatus</i>	NP/LVO	NT
Taiganål	<i>Chaenotheca laevigata</i>	NP	VU
Vanlig bakkesøte	<i>Gentianella campestris ssp. campestris</i>	NP	NT
Vollmarikåpe	<i>Alchemilla subglobosa</i>	NP	NT

2.6.3 Dyreliv

Dyrelivet i nasjonalparken skiller seg ikke vesentlig fra omkringliggende områder. Området har en stor bestand av elg (*Alces alces*) og mindre bestander av andre hjortedyr som rådyr (*Capreolus capreolus*) og hjort (*cervus elaphus*). Smågnagerne er en viktig bestandsdel av faunaen og har stor betydning for forekomsten av andre arter. Hare (*lepus timidus*), rødvrev (*Vulpes vulpes*), oter (*Lutra lutra*), røyskatt (*Mustela erminea*), snømus (*Mustela nivalis*) og mår (*Martes martes*) er vanlig forekommende i nasjonalparken. Ellers registreres tre av de fire store rovdyrene stort sett årlig i området, gaupe (*Lynx lynx*, VU), jerv (*Gulo gulo*, VU) og bjørn (*Ursus arctos*, EN).

Fuglelivet skiller seg ikke vesentlig fra andre områder på Helgeland, men deler av skogsområdene i Sæterdalen har stort innslag av hakkespetter og områdene ellers er rike på rovfugl.

2.6.4 Kulturminner og kulturhistorie

Kulturminneverdiene er godt dokumentert både gjennom arbeidet med vern av Lomsdal-Visten, men også gjennom aktive museum og historielag både i Velfjorden og i Vefsn. Videre har også Arvid Svelis forfatterskap bidratt til mye kunnskap om historiske hendelser og steder i området.

Kvernstein ved Lomselva (foto: C Norberg)

2.6.5 Friluftsliv

De verna områdene har stor verdi som friluftsområder. Her finner vi både lett tilgjengelige områder som for eksempel Gåsvatnet og mer krevende områder for de som ønsker det. Det er en rekke enkle overnattingssteder i form av hytter, sørsamiske gammer/derhvie gåetie og hellere i nasjonalparken, men man bør alltid ha med telt. Jakt og fiske er som oftest formålet med friluftslivet i nasjonalparken ut over det å gå tur.

2.6.6 Tekniske inngrep

Det mest betydelige inngrepet i Lomsdal-Visten er kraftlinja gjennom Strauman og Børjedalen. Helgelandskraft har fått konsesjon for å bygge ny linje lenger vest på Vevelstadhalvøya utenfor verneområdet og linja gjennom Strauman og Børjedalen skal rives og fjernes.

Ellers er de verna områdene i hovedsak naturpregete områder med unntak av småskala inngrep som bygninger knyttet til tidligere tiders bosetting og noen mindre hytter.

I Strauman landskapsvernområde finnes også en skogsvei. Her finnes også rester etter telegraflinja som gikk fra Eiterådalen gjennom Sæterskardet og videre til både Aursletta og Storbørja. Denne linja er delvis fjernet, men stolper finner man langs hele traséen både i landskapsvernområdet og nasjonalparken.

Kraftlinje gjennom Børjedalen (foto: K E Madsen)

3 Bevaringsmål

Formålet med vernet av Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde er definert i forskriftenes § 2. Formålsparagrafene er konkret, men gir likevel rom for tolkning. Det er derfor behov for å konkretisere hvilke naturkvaliteter som skal prioriteres og bevares innenfor verneområdene.

Naturkvalitet er definert som de naturtypene, artene, geologien og landskapet som skal bevares i et verneområde. Bevaringsmål definerer den tilstanden man ønsker at en naturkvalitet i verneområdet skal ha. Bevaringsmål skal være målbare og kan for eksempel presiseres gjennom mål for areal eller forekomst av bestemte arter. Videre kan det også knyttes bevaringsmål til andre deler av formålet med opprettelsen av et verneområde.

Hensikten med bevaringsmål for enkeltarter er å dokumentere utviklingen i populasjoner eller utbredelsesareal. Dette er først og fremst viktig for rødlistede arter der det er risiko for at arten dør ut enten lokalt eller nasjonalt. Registrering av bevaringsmål i verneområdene i Norge vil kunne bidra til å heve kunnskapen om utviklingen av artene og årsakene til observerte endringer i utbredelse. Ved oppfølgingen av bevaringsmålene vil de konkrete undersøkelsene være viktig for å fastsette metodene for oppfølging slik at vi kan skille reelle endringer fra tilfeldig variasjon og at det er entydig hvilke områder og deler av populasjonen som undersøkes.

For å velge ut naturkvaliteter og bevaringsmål kreves det at forvaltningen har god oversikt over naturtilstanden i området, og utviklingstendenser. Kunnskapen om de ulike naturkvalitetene i Lomsdal-Visten og Strauman er relativt god som følge av en grundig kartlegging av ulike vernekvaliteter under arbeidet med verneplanen. Over tid vil oppfølging av bevaringsmålene bedre kunnskapen ytterligere. Det vil også kunne være behov for særskilte kartlegginger.

Utvikling og utforming av bevaringsmål har skjedd gjennom DNS «oppfølgingsprosjekt for verneområder». Det er lagt stor vekt på at bevaringsmålene skal være målbare mot definerte tilstandsklasser og det arbeides med å definere egnede metodikker for å følge dem opp i felt med å måle eventuelle endringer over tid. Bevaringsmål bør i første rekke knyttes opp mot reelle forvaltningsutfordringer innenfor et klart definert areal og skal resultere i forslag til tiltak som følges opp med ny overvåking og evaluering. Bevaringsmålene vil derfor bli samlet i et eget vedlegg som rulleres årlig i nær sammenheng med tiltaksplanen. Utforming av bevaringsmål for Lomsdal-Visten vil skje i løpet av 2013.

4 Brukerinteresser

4.1 Verneforskriften og brukerinteresser

Verneforskriftene danner rammen for hva som er tillatt innenfor Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde. I den daglige forvaltningen er § 3 *Vernebestemmelser* og § 4 *Generelle dispensasjonsbestemmelser*² de sentrale punktene i verneforskriften. Innholdet i disse paragrafene må sees i sammenheng med § 2 som beskriver formålet med vernet. § 4 omtales nærmere under del 6 Saksbehandling.

Hvert kapittel innledes med en beskrivelse av status for den aktuelle brukerinteressen. Videre er det satt et overordna mål for forvaltningen og beskrevet hvilke bevaringsmål som blir berørt av den aktuelle brukerinteressen. Deretter blir rammer og regelverk beskrevet, som er en oppsummering av hva verneforskriften sier om vilkårene for den aktuelle brukerinteressen. Dette er med andre ord det rammeverk forvaltningsplanen og forvaltningen skal operere innenfor. Videre oppsummeres utfordringer som forvaltningen står overfor. Dette munner ut i retningslinjer for hvordan regelverket skal praktiseres. Det er viktig å merke seg at forvaltningsplanen ikke kan gå utover rammene som er gitt i verneforskriften. Til slutt under hver brukerinteresse er det listet opp aktuelle tiltak med beskrivelse av tiltaket, hvem som er ansvarlig, tidsramme og eventuell kostnad.

Verneforskriftene finnes i sin helhet som vedlegg til denne forvaltningsplanen og kan også hentes fra www.lovdatab.no.

Det refereres ofte til "vernebestemmelsene" for et område. Med dette menes § 3 i den enkelte forskrift. § 3 gir en detaljert og tematisk opplisting av hva som er forbudt, hva som likevel er tillatt og hva som kan tillates etter søknad og vurdering av forvaltningsmyndigheten. I dette kapitlet tolkes og forklares de enkelte punkter i § 3 i lys av de enkelte brukerinteresser.

All virksomhet må vurderes i forhold til forskriften for det aktuelle området. Alle vedtak forvaltningen gjør skal være hjemlet i forskriften. Forvaltningsplanen er en "bruksanvisning" for anvendelse av forskriftene, men gir ikke egne bestemmelser, annet enn der forskriften henviser direkte til forvaltningsplanen.

Verneforskriftene ligger over regler etter annet lovverk og virker i tillegg til disse. Forhold som ikke er regulert i verneforskriftene kan være søknadspliktige etter annet lovverk. Annet lovverk vil fortsatt være gjeldende, men med de begrensninger verneforskriften gir, noe som betyr at det ofte kan være behov for både en dispensasjon fra verneforskriften og en tillatelse etter særlov eller plan- og bygningslov før et tiltak kan gjennomføres lovlig.

Andre lover som er av interesse er (lista er ikke uttømmende). Flere av lovene har også underliggende sentrale eller lokale forskrifter:

- *Lakse- og innlandsfiske_loven, vilt_loven og havressurs_loven* som regulerer jakt, fangst og fiske.
- *Skogbruks_loven* regulerer forvaltningen av skogressursene
- *Motorferdselloven* regulerer bruk av motorisert kjøretøy i verneområdene.

² § 4 er erstattet av § 48 i naturmangfoldloven, jf nml § 77. Mer om dette finner du i kap 6 Saksbehandling

- *Plan- og bygningsloven* angir detaljer om utførelse, byggetekniske forhold m.v.
- *Vannressursloven* regulerer forvaltningen av vassdrag og grunnvann
- *Kulturminneloven* gir virkemidler for å bevare kulturminner.
- *Forurensingsloven* og *brannvernloven* angir pålegg i forbindelse med tiltak.
- *Reindriftsloven*

4.2 Reindrift

4.2.1 Status - reindrift

Det aller meste av Lomsdal-Visten inngår i Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt. Distriktet var tidligere to ulike distrikt, Brønnøy/Kvitfjell og Brurskanken. Det er to sidaer som opererer innenfor verneområdenes grenser; østre og vestre sida. Det er i dag 3 aktive driftsenheter i distriktet og det totale reintallet er 2200 dyr. Helt sør i Lomsdal-Visten bruker i tillegg Voengelh Njaarke reinbeitedistrikt områdene rundt Jordbrudalen og Tosbotn.

Reindriftnæringa og retten til å drive reindrift reguleres gjennom "Lov om reindrift" og dens forskrifter. Det er spesielt kapitlene I og III som regulerer hvem som har rett til å drive reindrift, og hvilke plikter disse har. Reindriften skal i all hovedsak reguleres gjennom denne loven, men hvis dette kommer i konflikt med verneforskriftene for Lomsdal-Visten nasjonalpark eller Strauman landskapsvernområde, vil verneforskriftene være bestemmende.

Distriktsplaner, jf reindriftslovens § 62, for de ulike reinbeitedistrikter er viktige informasjonskilder om reindriften og vil kunne brukes som del av beslutningsgrunnlag for vedtak som angår reindriften. Pr desember 2012 har ikke Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt godkjent distriktsplan men den ventes å bli utarbeidet i nær fremtid. Beskrivelsen av reindriften i området bygger derfor på konsekvensutredning for vern og utredning for fylkesdelplan for Lomsdal-Visten. Konsekvensutredning reindrift (NINA oppdragsmelding 842), samt innspill mottatt i forbindelse med utarbeiding av denne planen.

Det er viktige beiteområder i hele det vernede området i Lomsdal-Visten. Vinterbeitene i distriktet ligger utenfor de verna områdene, på sørsiden av Velfjorden og mellom Tosenfjorden og Ursfjorden på Brønnøyhalvøya. Om våren har reindriften kalvingsland fra Tettingsdalen i sør til Bønåklumpen i nord. Vårbeitet her er først og fremst Sætermarka og Laksmarka, men Sørvassdalen, Lomsdalen og Stavassdalen er også brukt. De beste og mest brukte sommerbeitene er i vest på Vevelstadhalvøya, i nord rundt Sørvassdalen-Visttindan-Finnkneet og i sør mot Gåsvatnan og Jordbruvatnan. Høstbeitene omfatter for det meste dalførene og de lavereliggende fjellområdene fra Skjølægda og sørover Kvitfjellet, rundt Gåsvatnet og Hjortskardene, i Sætermarka og i dalførene på Vevelstadhalvøya.

Reindriften er avhengig av flytte- og trekkveier mellom beiteområdene. Adgangen til fritt og uhindret å drive og forflytte rein er hjemlet i Lov om reindrift jf. § 22. Drivingsleiene mellom vinterbeitene og vår- og sommerbeitene går gjennom nasjonalparken, og flyttingen her foregår etter de gamle flyttveiene. I tillegg blir rein også transportert med båt over Velfjorden mellom Okneset/Okodden og Kjellsanden. Det er samlingsplasser i Stavassdalen og på Okanhalvøya. Flytting mellom høst- og vinterbeite foregår ofte med lastebil.

Laksmarka i Vevelstad (foto: K E Madsen)

I områdene i og i nærheten av de verna områdene har reindrifta anlegg som brukes/har vært brukt jevnlig. Dette er merkegjerdar ved Melkarbakken og Fjellskardet og slaktegjerdar ved Langskardnasan og i Stavassdalen. Det er et slakte- og skillegjerde ved Gåsvasselva i sør. Ved Gåsvatn er det også et gjerde til bruk i kalvemerkingen. I Svenningskardet er det et mindre samlingsgjerde. Reindriftnæringa har gjeterhytter ved Småvatnan og Svanvatnet i vest og i Stavassdalen i øst. I tillegg er det gammer i Vestfjellskardet, Sørvassdalen og Melkarbakken. Den vestre sidaen er for øvrig under avvikling og deres anlegg er under opprydding og vil bli fjernet.

Det brukes motoriserte kjøretøy i områdene med reindrift. På vinterføre bruker reindrifta snøskuter. I barmarkssesongen foregår transport av materiell og utstyr og noe tilsyn ved bruk av terrengmotersyklar. Helikopter er også et aktuelt hjelpemiddel når reinen skal flyttes og samles.

Voengelh Njaarke reinbeitedistrikt har distriktsplan, mens Jillen-Njaarke mangler slik plan (januar 2013). Ifølge reindriftsforvaltninga i Nordland er bruksregler under utarbeidelse og også oppdatering av distriktsplan. Reinbeitedistriktene er pålagt å utarbeide distriktsplan og bruksregler, jf reindriftslovens kap 7 § 57-62

Temakart

Reindriftsforvaltningas kart over bruksområder i reindrifta finnes på <https://kart.reindrift.no/reinkart/>

Vedlegg 7 er en oversikt over de mest sårbare områdene for reindrifta jf Andersen et al 2004 Konsekvensutredning for vern og utredning for fylkesdelplan for Lomsdal-Visten. Konsekvensutredning reindrift.

4.2.2 Føringer i kongelig resolusjon - reindrift

Vern etter naturvernloven bidrar til å beskytte området mot inngrep som kan skade eller ødelegge naturgrunnlaget. Vernet vil derfor være et viktig bidrag for å sikre grunnlaget for samisk kultur, bosetting og næringsutøvelse.

Miljøverndepartementet forutsetter at berørte parter, deriblant reindriftens interesser, deltar i utarbeidelsen av forvaltningsplanen. Departementet forutsetter videre at det i samsvar med konsultasjonsavtalen mellom statlige myndigheter og Sametinget gjennomføres nødvendige konsultasjoner før forvaltningsplanen godkjennes. Samiske interesser skal ivaretas i den forvaltningsordningen som etableres

4.2.3 Ønsker og innspill

Reindriftsnæringa har gjennom arbeidsutvalget og rådgivende utvalg fremhevet behovet for at reindriftsnæringa skal kunne utvikle seg som en moderne reindrift uavhengig av vernet. Dette er eksemplifisert gjennom bruk av motoriserte kjøretøyer, bygging av gjeterhytter og nødvendige anlegg, uten at dette er nærmere konkretisert.

Videre har reindriftnæringa framhevet ønske om å unngå forstyrrelser på rein, spesielt i sårbare områder og har derfor uttrykt skepsis/motstand mot merking av stier og tilrettelegging generelt.

4.2.4 Forvaltningsmål

Forvaltningsmål:

Å ivareta naturgrunnlaget innenfor nasjonalparken og landskapsvernområdet som grunnlag for samisk kultur og næringsutnyttelse.

Lomsdalen, også brukt til vårbeite (foto: R J Forsmo)

4.2.5 Rammer og regelverk – nasjonalparken

Rammer og regelverk for reindriftnæringa – verneforskrift for Lomsdal Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve – se vedlegg

I § 2 formål siste ledd presiseres at *Ivaretagelse av naturgrunnlaget innenfor nasjonalparken er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området brukes til reindrift*

§ 3 vernebestemmelser sier at vernebestemmelsene ikke er til hinder for

- (pkt 1.2 a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.
- (pkt 1.2 c) Midlertidige gjerder i reindriften som skal stå en sesong.
- (pkt 2.2 a) Beiting
- (pkt 2.2 e) Skjæring av skohøy, uttak av ris til gammer og uttak av materialer til tradisjonell samisk husflid og tradisjonelle samiske bruksgjenstander.
- (pkt 2.2 f) Uttak av torv til vedlikehold av gammer og hytter i nasjonalparken
- (pkt 2.2 g) Reindriftenas nødvendige uttak av trevirke til brensel og bjørk for vedlikehold av lovlig oppsatte reingjerder og annet reindriftsutstyr.
- (pkt 6.2 b) Nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre og motordrevet båt i forbindelse med utøvelse av reindrift. Leiekjører for reineier eller reindriftsansvarlig må medbringe skriftlig dokumentasjon/avtale med oppdragsgiver.
- (pkt 6.3 f) Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.

I forbindelse med reindrift kan det søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse til følgende:

- (pkt 1.3 a) Ombygging og mindre tilbygg til bygninger og anlegg.
- (pkt 1.3 b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er ødelagt ved brann eller naturskade.
- (pkt 1.3 d) Oppsetting og vedlikehold av nødvendige gjeterhytter, gjerder og anlegg for reindrift og husdyrdrift.
- (pkt 1.3 g) Riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- (pkt 2.3 a) Uttak av ved til hytter og gammer i nasjonalparken.
- (pkt. 6.3 b) Barmarkskjøring i reindriften i tråd med forvaltningsplanen.
- (pkt 6.3 c) Bruk av luftfartøy i forbindelse med utøvelse av reindrift.
- (pkt 6.3 j) Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter under pkt. 1.3 d.

For reindriften kan det gis flerårige tillatelser for bruk av terrenggående barmarkskjøretøy ut fra reinbeitedistriktets bruksregler og distriktsplan i henhold til reindriftsloven.

I verneområder er det et generelt vern av landskapet. Alle inngrep som endrer landskapet er i hovedregelen forbudt i nasjonalparken.

I henhold til verneforskriften er oppsetting av midlertidige gjerder (en sesong) for reindriften unntatt fra forbudet mot tekniske inngrep i Lomsdal-Visten nasjonalpark, dette er i tråd med bestemmelsene i reindriftsloven, jf kap 3 § 24. Gjerder og anlegg som skal stå ut over en sesong må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten; slike gjerder må også ha tillatelse fra departementet, jf reindriftslovens § 24 annet ledd.

Reindriften kan ha behov for oppføring av gjeterhytter, gjerder eller andre innretninger. Dette er søknadspliktig og forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til dette dersom det er

nødvendig for utøvelse av reindrift og ikke i strid med verneformålet. Når det gjelder bygninger se for øvrig kap 4.7

Ved søknad om oppsetting av gjeterhytter, gjerder eller innretninger i reindriften er det en forutsetning at det ikke strider mot verneformålet og at det er nødvendig for utøvelsen av reindrift for at forvaltningsmyndigheten skal kunne innvilge tillatelse. Det er et mål at etablering av nye byggverk i nasjonalparken holdes på et minimum. Ved eventuell tillatelse til oppføring av husvær i forbindelse med reindrift vil det bli satt krav om begrenset areal. Videre vil det bli satt krav om plassering som ikke strider med verneformålet eller bevaringsmålene. Det vil også bli satt krav om byggeskikk og at husværet fjernes når behovet ikke er der lenger. Dette for å ivareta formålet med vernet.

All vegetasjon i nasjonalparken er i utgangspunktet fredet. Disse bestemmelsene er ikke til hinder for beiting. I tillegg presiserer forskriften at det i nasjonalparken er tillatt med skjæring av skohøy, uttak av ris til gammer og uttak av materialer til tradisjonell samisk husflid og tradisjonelle samiske bruksgjenstander. Uttak av torv til vedlikehold av hytter og gammer er også unntatt fra forbudet. Videre er reindriftenes bruk av trevirke til brensel og bjørk for vedlikehold av lovlig oppsatte reingjerder og annet reindriftsutstyr tillatt. Det er gitt nærmere retningslinjer for uttak i neste delkapittel.

Materialer til samisk husflid dreier seg om små uttak, det gjøres oppmerksom på at særlovene innenfor dette området gjelder fortsatt. Slikt uttak skal gjøres skånsomt og med henblikk på naturkvalitetene i nasjonalparken. Dette innebærer blant annet at uttak av for eksempel rikuler fra større og dekorative trær ikke bør skje, det må heller ikke tas ut mer virke enn nødvendig for bruken innenfor nasjonalparken.

Motorisert ferdsel av enhver art er i utgangspunktet forbudt i nasjonalparken. Det er imidlertid gitt noen unntak som blant annet skal sikre levelige rammer for reindriften og landbruksnæringa sin lovlige drift i området.

Av hensyn til verneverdiene og friluftinteressene er det viktig at reindriften begrenser motorisert ferdsel i nasjonalparken til det absolutt nødvendige. Særlig barmarkskjøring i nasjonalparken kan få svært negative konsekvenser for blant annet vegetasjon og geologi, og for opplevelsen av urørt landskap. Reindriften kan ikke benytte barmarkskjøretøyer lovlig i nasjonalparken uten dispensasjon fra verneforskriften, jf § 6.3 b. Heller ikke luftfartøy kan benyttes lovlig i nasjonalparken uten tillatelse etter verneforskriften, jf § 6.3 c. Det er en fordel for reindriften om det gis flerårige tillatelser, men inntil distriktsplan foreligger vil det ikke bli gitt mer enn ett-årige tillatelser.

Kjøreskader på bæresvak mark ved Gåsvatn, vil følges opp med bevaringsmål og tiltak (foto: C Norberg)

4.2.6 Rammer og regelverk – landskapsvernområdet

Rammer og regelverk for reindriftnæringa – verneforskrift for Strauman landskapsvernområde – se vedlegg

I § 2 formål siste ledd presiseres at *Ivaretagelse av naturgrunnlaget innenfor landskapsvernområdet er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området brukes til reindrift*

§ 3 vernebestemmelser sier at vernebestemmelsene ikke er til hinder for

- (pkt 1.2 a) Vedlikehold av bygninger, innretninger og anlegg. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser.
- (pkt 1.2 c) Midlertidige gjerder i reindriften som skal stå en sesong.
- (pkt 2.2) Beiting
- (pkt 5.2 b) Landing med luftfartøy og bruk av beltekjøretøy på vinterføre og motordrevet båt i forbindelse med utøvelse av reindrift.
- (pkt 5.2 e) Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift som er tillatt iht. pkt. 2.3 og oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyr og reindrift iht. pkt. 1.3 e.
- (pkt 5.2 f) Bruk av motorbåt på Lakselvvatnet.
- (pkt 5.2 g) Motorferdsel på vegen inn til Sætra.
- (pkt 5.2 h) Transport av sykt og skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøring.

I forbindelse med reindrift kan det søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse til følgende:

- (pkt 1.3 e) Oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyr og reindrift.
- (pkt 5.3 a) Barmarkskjøring i reindriften i tråd med forvaltningsplan.

For reindriften kan det gis flerårige tillatelser for bruk av terrenggående barmarkskjøretøy ut fra reinbeitedistriktets bruksregler og distriktsplan i henhold til reindriftenloven.

Landskapsvernet er noe mildere enn nasjonalparkvernet men inngrep som vesentlig kan endre eller innvirke på landskapets særpreg og karakter er forbudt. Plantelivet er beskyttet mot skade og ødeleggelse samt innføring av ikke stede egne plantearter. Videre er det et generelt motorferdselsforbud på land og i ferskvann.

4.2.7 Retningslinjer for forvaltningen – reindrift

Reindrift er i stor grad styrt av vær og klima og reinens reaksjon på dette. Det er derfor store variasjoner mellom år i hvordan flokkene gjetes og hvor de befinner seg til gitte tider. Simlene er særlig sårbar i kalvingsperioden. Reinen påvirkes av ferdsløse og forstyrrelse: dersom flokkene sprer seg eller flytter seg til andre områder som følge av forstyrrelse medfører det ekstraarbeid og utgifter for næringa. Det er derfor viktig at folk som ferdes i slike områder tar hensyn. Forvaltningen bør derfor ta hensyn til reindriften ved behandling av søknader om tiltak i de verna områdene.

Midlertidige gjerder skal tas ned etter endt sesong. Alle deler skal samles inn og fjernes. Gjerder som ikke er i bruk skal fjernes.

Permanente gjerder skal være i en slik stand at de ikke virker skjemmende og ikke kan være til skade for dyrelivet. Ødelagt materiell skal fjernes, øvrig materiell skal lagres på en forsvarlig måte

Distriktsplanen for det enkelte reinbeitedistrikt må være godkjent og oppdatert i forhold til gjeldende lovverk for å utgjøre et faglig grunnlag for forvaltningsmyndighetens søknadsbehandling. For at distriktsplanen skal kunne brukes som faglig grunnlag må den ha en detaljeringsgrad og innhold som gir grunnlag for forvaltningsmyndigheten å vurdere virkningen av dispensasjon.

For å gi næringa forutsigbarhet kan det gis flerårige dispensasjoner med hensyn på motorferdsel i reindriften. Det er en forutsetning for å kunne gi slike flerårige tillatelser at det foreligger godkjent distriktsplan med bruksregler.

I reinens kalvingsområder skal det ikke gis dispensasjoner for motorisert ferdsel i kalvingsperioden³.

Ved dispensasjon til bruk av barmarkskjøretøyer i reindriften kan distriktsplan legges til grunn og kart over sårbare naturområder. Det er et mål at det utarbeides sårbarhetsanalyse for nasjonalparken. Momenter i vurderingen av sårbare områder er faste traseer, bløte partier, partier med skrint plantedekke, løsmasser, karst og grotteområder etc

Nødvendige nye gjeterhytter og anlegg (permanente gjerder og lignende) for reindriften må være forankret i godkjent distriktsplan. Reindriftsforvaltninga skal involveres i slike søknader, og det kreves også tillatelse etter reindriftsloven. Det skal settes vilkår som ivaretar formålet med vernet. Det vil si lokalisering, størrelse, bruksregler, fargevalg og likende. Det settes krav om at bygningen fjernes dersom det ikke lenger er behov for den i reindriften. Det vil være en restriktiv holdning til utvidelser.

Bruksendring som medfører ulemper for naturmiljøet vil ikke bli tillatt.

Søknader som strider med forvaltningsmålene må påregne avslag.

4.3 Landbruk – jord og skogbruk

Begrepet landbruksnæring defineres ut fra forståelsen i plan- og bygningsloven, det vil si jord- og skogbruk. En utvidet forståelse av begrepet "landbruksnæring" der også for eksempel turisme og liknende inkluderes, defineres ikke som landbruk og finnes derfor ikke i dette kapitlet. Den typen virksomhet er plassert under kapitlet 4.6 Tema – Turisme/reiseliv. Reindriften er omtalt i eget kapittel.

Jakt og fiske har tradisjonelt vært knyttet opp mot grunneiers utnyttelse av utmarka i næringssammenheng. I forhold til verneforskrifter og annet relevant lovverk, bl.a. motorferdselloven og plan- og bygningsloven, er dette ikke å se på som landbruksnæring. Jakt og fiske omtales derfor under kapittel om naturressurser

4.3.1 Status – jord og skogbruk

Den viktigste bruken av verneområdene i landbrukssammenheng skjer gjennom utmarksbeite og hogst. Det beites i nasjonalparken spesielt med sau. Pr dato er det ikke storfebeiter

³ For å sikre reinen nødvendig ro også før kalving defineres kalvingsperioden fra 15. april

innenfor grensene av verneområdene, men det har vært storfe på beite i seinere år i områder inntil verneområdene blant annet i Storbørja og indre Visten.

Det foregår lite slått innenfor verneområdene. Ingen områder høstes i kommersiell sammenheng. Men innmarksarealene rundt Fjellgården i Skjørlægda slås hvert år i regi av Mosjøen Videregående skole og mindre arealer av gammelt kulturlandskap holdes åpent rundt flere av fritidsboligene.

Fjellgården i Skjørlægda, åpent husvære (foto: R J Forsmo)

Det er betydelige skogsarealer innenfor Lomsdal-Visten. Det er både private, kommunale og statseide skogeierdommer innenfor verneområdene. Statskog eier og driver det meste av arealene i Vefsn og Grane. Direktoratet for naturforvaltning eier eiendommer i Laksmarka, Strompdalen og Lislbørja. De resterende arealene i Brønnøy og Vevelstad er i hovedsak i privat eie, eller eid av Vevelstad kommune. Det er egne sager utenfor verneområdene i Indre Visten i Vevelstad. Det har tidligere vært mindre gårdssager flere steder i både Velfjorden og Vistenfjorden. I øst er det store aktive skogbruksområder i dalførene som grenser mot nasjonalparken, det meste av dette skjer i regi av Statskog SF. Det drives ellers noe tømmer- og vedhogst i Velfjorden. Skogsdrifta innenfor det som i dag er verneområdene har stort sett vært utført som plukkhogst. Et unntak er en større skogsdrift i Strauman på 90-tallet.

Beitedyr kan påtreffes flere steder i parken, men det er i Grane og Vevelstad kommune vi finner det meste av aktivt beitebruk. Det er i hovedsak sau som beiter innefor verneområdene. Beitenæringa og reindriftnæringa i området har utfordringer i forhold til rovvilt. Rovviltforvaltningen reguleres ikke av verneforskriften. Men tiltak i forbindelse med rovviltforvaltningen, som for eksempel motorisert transport eller etablering av jervebåser og liknende vil kreve dispensasjon fra verneforskriften.

Beitelandskapet og det gamle kulturlandskapet kan inneha store naturverdier knyttet til biologisk mangfold. Også innenfor verneområdene er opprettholdelse og restaurering av slike arealer ønskelig. Det tenkes her spesielt på å hindre gjengroing av gammel kulturmark rundt gammel bosettinger der innmark og delvis også bygningsmasse fremdeles er inntakt. Dette gjelder blant annet Strompdalsgården, Klausmarka, Lomsdalen og Skjørlægda. Også arealene rundt Sætra i Strauman landskapsvernområde bør holdes åpent som slåtteland. Gjengroing er en trussel mot kulturlandskapet, og der det er mulig og ønskelig ut fra verneverdiene bør det stimuleres til gjenopptak av bruk i form av beite og slått.

For mer informasjon om jordbruk og skogbruk, se høringsdokumentet *Bruk og vern i Lomsdal-Visten*.

4.3.2 Føringer i kongelig resolusjon – jord- og skogbruk

Miljøverndepartementet konstaterer at drivverdige skogsområder i hovedsak er holdt utenfor forslaget til nasjonalpark. I landskapsvernområdet skal skogsdrift kunne fortsette omtrent som i dag.

Miljøverndepartementet konstaterer at det i arbeidet med avgrensningen har oppstått konflikt mellom bruker-/næringsinteressene og verneinteressene. I det foreliggende forslaget er de lokale brukerinteressenes ønsker i hovedsak tatt til følge ved at det totale vernearealet er redusert med nesten 200 km². Det betyr at viktige naturverdier faller utenfor verneområdene. Departementet forutsetter at kommunene forvalter disse områdene slik at naturverdiene fortsatt ivaretas.

I landskapsvernområdet er det gitt åpning for skogsdrift og uttak av ved i henhold til forvaltningsplan. Skånsom tilplanting med stedegne treslag vil være aktuelt.

Miljøverndepartementet har presisert at vernet ikke skal være til hinder for å transportere ut sykt eller skadd bufe (...)

Miljøverndepartementet oppfatter at både styringsgruppa og direktoratet har tatt tilbørlig hensyn til næringsinteressene, og således funnet en tilfredsstillende balanse mellom verne- og brukerinteressene i landskapsvernområdet

4.3.3 Ønsker og innspill

Innspillene i prosessen har dreid seg om å presisere hva verneforskriften setter av rammer.

Sæterdalen (foto:FMNO)

4.3.4 Rammer og regelverk – jord og skogbruk

4.3.4.1 Jord- og skogbruk – Nasjonalparken

Rammer og regelverk med betydning for jord- og skogbruk

– verneforskrift for Lomsdal Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve – se vedlegg

§ 3 *vernebestemmelser* sier at vernebestemmelsene ikke er til hinder for

- (pkt 1.2 a) Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.
- (pkt 2.2 a) Beiting
- (pkt 2.2 d) Tynning og uttak av eksisterende plantet gran og ikke stedegne treslag
- (pkt 2.2 h) Restaurering, slått og skjøtsel av gammel kulturmark
- (pkt 6.2 d) Nødvendig motorferdsel ved slått av gammel kulturmark i tråd med forvaltningsplanen
- (pkt 6.2 d) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med vedhogst etter pkt. 2.2 d, 2.2 g og 2.3 a.
- (pkt 6.3 f) Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.

I forbindelse med jord og skogbruk kan det søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse til følgende:

- (pkt 1.3 a) Ombygging og mindre tilbygg til bygninger og anlegg.
- (pkt 1.3 b) Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er ødelagt ved brann eller naturskade.
- (pkt 1.3 d) Oppsetting og vedlikehold av nødvendige gjeterhytter, gjerder og anlegg for reindrift og husdyrdrift.
- (pkt 1.3 g) Riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- (pkt 2.3 a) Uttak av ved til hytter og gammer i nasjonalparken.
- (pkt. 6.3 d) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i forbindelse med husdyrhold
- (pkt 6.3 e) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger.
- (pkt 6.3 f) Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av varer og utstyr til hytter og gammer.

Det følger av § 3 punkt 1.1 at det meste av inngrep i naturen er forbudt i nasjonalparken. Eksisterende bygninger, anlegg og innretninger kan imidlertid vedlikeholdes i tråd med § 3 pkt 1.2. Nærmere om hva som inngår i begrepet vedlikehold og grensegang mot hva som er søknadspliktig finnes i kap 4.7 om bygninger og anlegg.

Som det framgår av § 3 pkt 1.3 d kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til oppsetting av nødvendige gjeterhytter. Det vil altså foretas en behovsprøving og bygningen må være knyttet til aktivt landbruk dersom det skal kunne gis tillatelse etter dette punktet. Kommunens landbruksmyndighet vil være en viktig samarbeidspartner i slike vurderinger. Videre er det et vilkår at det ikke er i strid med verneformålet. Det vil derfor settes vilkår ved eventuelle tillatelser for å ivareta verneformålet. Dette kan for eksempel være vilkår angående plassering, utforming, størrelse, bruk og fargevalg.

Beiting er ikke regulert av verneforskriften og kan foregå som før vernet ble vedtatt. I forbindelse med beitebruk kan det være ønsker om gjerder for ulike formål. Gjerder og anlegg for reindrift og husdyrdrift kan komme i konflikt med verneverdiene og andre interesser i de verna områdene. Rådgivende utvalg og arbeidsutvalget har derfor diskutert ønsket utvikling innen de verna områdene. Beitende dyr kan ha en positiv effekt i forhold til å ivareta gammel

kulturmark og holde stier åpne og tydelige. Generelt bør det utvises en positiv holdning til å økt beitebruk i området i forhold til status på vernetidspunktet. Gjerder og anlegg må vurderes opp mot planer for næringa og virkning på verneverdiene. Gjerder som ikke er i bruk skal fjernes. Når det gis tillatelse til oppføring av gjerder må det derfor settes vilkår om at gjerdet skal fjernes når de ikke lenger er i bruk.

Bruk av gjerder styrer og samler beitende dyr, men kan også ha en innvirkning på ville dyr og fugler. Videre vil gjerding kunne medføre konsentrasjon av beiting og slitasje. I noen områder er det av hensyn til spesifikke verneverdier ikke ønskelig med bruk av gjerder da dette kan medføre negative konsekvenser for verneverdiene, dette må vurderes i det enkelte tilfellet. Det vil kunne være aktuelt å tillate noe gjerding der det har stor verdi for beitenæringa og/eller kan ha en positiv virkning for verneverdiene.

Heller ikke restaurering og slått av gammel kulturmark er regulert av verneforskriften. Det er imidlertid viktig å merke seg at denne typen skjøtsel er avhengig av grunneiers samtykke. Skjøtsel og restaurering kan også være regulert av særlover som for eksempel nydyrkingsforskriften, jordlova og skoglova.

Dersom gammel kulturmark skal skjøttes i nasjonalparken, må dette ikke stride mot formålet med opprettelsen av nasjonalparken. Nasjonalparken har blant annet som formål å bevare det biologiske mangfoldet med økosystemer, arter og bestander. Gammel ugjødset kulturmark har ofte store biologiske verdier knyttet særlig til botanikk og soppflora. For å ivareta og sikre de biologiske verdiene er det viktig at skjøtsel utføres på riktig måte.

Forvaltningsmyndigheten vil kunne gi informasjon og råd om riktig skjøtsel, og i noen tilfeller også midler for å utarbeide skjøtelsplan eller for å utføre skjøtsel. Det er i den sammenheng viktig å vurdere forhold som tidspunkt for slått, hvilke typer redskaper som skal benyttes, deponering/ivaretagelse av gress/høy etc

Mosjøen vgs studiested Marka, kulturlandskapsprosjekt på Fjellgården (foto: R J Forsmo)

Gjødsling omfattes ikke av unntaket om restaurering, slått og skjøtsel av gammel kulturmark i verneforskriften, utover det som skjer naturlig via beitende dyr. Gjødsling med kunstgjødsel vil ikke kunne gis tillatelse til innenfor rammene av verneforskriften. Dersom det er behov for drenering eller liknende tiltak i forbindelse med restaurering av kulturmark er dette søknadspliktig.

Skogbruksnæringa har lange tradisjoner på Sør-Helgeland og store deler av skogsområdene som i dag inngår i Lomsdal-Visten nasjonalpark har vært gjenstand for hogst i tidligere tider. Dette har stort sett vært gjennomført som plukkhogst og dimensjonshogst. Det er også plantet en del skog innenfor nasjonalparkens grenser. For oversikt over hvor det er registrert plantet skog vises til konsekvensutredning for vern. Vi gjør oppmerksom på at det kan være flere områder hvor det er plantet skog som ikke er kommet med her.

Som det framgår av forskriftens § 3 pkt 2.2 d kan grunneier, eller den grunneier gir oppdrag til, foreta tynning i eksisterende plantefelt. Vi gjør oppmerksom på at det kun er anledning til å felle plantet gran og ikke stedeagne treslag i forbindelse med tynning. Ikke stedeagne treslag er for eksempel lerk, sitkagran og platanlønn.

Forskriften for nasjonalparken er heller ikke til hinder for at plantet gran og ikke stedeagne treslag kan tas ut. Det er imidlertid ikke anledning til å plante nytt etter slikt uttak. Forvaltningsmyndigheten oppfordrer grunneierne til å ta ut særlig fremmede treslag da disse representerer en mulig trussel mot verneverdiene i området. Vi gjør også oppmerksom på at forvaltningsmyndigheten gjennom skjøtelsparagrafen (§ 47 naturmangfoldloven) har mulighet til å ta ut fremmede treslag for å ivareta formålet med verneforskriften der det er fare for skade på naturmangfoldet. Uttak av fremmede treslag vil så langt mulig baseres på samarbeid mellom forvaltningsmyndigheten og grunneierne.

Sitkagran i Lislbørja, spredning i strandsonen (foto: R J Forsmo)

I forbindelse med tynning eller uttak oppstår det gjerne behov for motorisert ferdsel, slik ferdsel må i nasjonalparken omsøkes som annen motorisert ferdsel. Mer om motorferdsel og søknadsprosedyrer finner du i kap 4.8

4.3.4.2 Landskapsvernområdet

Rammer og regelverk med betydning for jord- og skogbruk – verneforskrift for Strauman landskapsvernområde – se vedlegg

§ 3 *vernebestemmelser* sier at vernebestemmelsene ikke er til hinder for

- (pkt 1.2 d) Vedlikehold av eksisterende veier i samsvar med forvaltningsplan.
- (pkt 1.2 e) Nødvendig vedlikehold av ferdselsrenne opp straumene til Lakselvatnet.
- (pkt 2.2) Beiting
- (pkt 5.2 c) Nødvendig motorferdsel ved slått av gammel kulturmark i tråd med forvaltningsplanen
- (pkt 5.2 e) Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift som er tillatt iht. pkt. 2.3 og oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyr og reindrift iht. pkt. 1.3 e.
- (pkt 5.2 f) Bruk av motorbåt på Lakselvatnet.
- (pkt 5.2 g) Motorferdsel på vegen inn til Sætra
- (pkt 5.2 h) Transport av sykt og skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøring.

I forbindelse med jord og skogbruk kan det søkes forvaltningsmyndigheten om tillatelse til følgende:

- (pkt 1.3 e) Oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyr og reindrift.
- (pkt 1.3 g) Tilrettelegging for vinterveier til tømmertransport.
- (pkt 1.3 h) Uttak av sand/skjellsand til eget bruk.
- (pkt 1.3 i) Tilrettelegging for tømmertransport på barmark i tråd med godkjent plan for skogsdrift.

Det følger av § 3 punkt 1.1 at Strauman er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter. Eksisterende bygninger, anlegg og innretninger kan imidlertid vedlikeholdes i tråd med § 3 pkt 1.2. Også eksisterende veier og ferdselsrenna opp Strauman kan vedlikeholdes. Vedlikehold av ferdselsrenna vil si at det er tillatt å flytte stein på bunnen og holde ferdselsrenna dyp nok. Dette er et behov da det i flomperioder og i isløysinga kan skje at større stein og masser flyttes og hindrer ferdsel opp til Lakselvatnet. Disse bestemmelsene er nevnt i dette kapitlet da de har betydning for utøving av både jord- og skogbruk innenfor landskapsvernområdet.

Nærmere om hva som inngår i begrepet vedlikehold og grensegang mot hva som er søknadspliktig finnes i kap 4.7 om bygninger og anlegg.

Som vi ser kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til inngrep i landskapsvernområdet som dersom de ikke utføres på en hensynsfull måte vil kunne være i strid med verneformålet for Strauman.

Når det gjelder vurderinger i forhold til § 3 pkt 1.3 e) om *oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyrdrift og reindrift* vises til omtale om samme bestemmelse i nasjonalparken i forrige kapittel.

Uttak av sand/skjellsand til eget bruk omfatter mindre uttak til bruk på egen eiendom, dette er i tråd med definisjonen som ellers gjelder innenfor plan- og bygningsloven og i landbrukslovgivningen. Det vil si at uttak av sand/skjellsand til vedlikehold av veien fram til Sætra vil kunne skje uten søknad til forvaltningsmyndigheten. Det vil likevel være en grense for når slikt uttak vil være søknadspliktig etter plan- og bygningsloven uavhengig av formålet med uttaket. Her vil det være søknadspliktig dersom det er snakk om vesentlig terrenginngrep. Det vil også være søknadspliktig dersom de uttatte masser skal anvendes utenfor egen eiendom eller selges – det regnes da ikke som uttak til eget bruk. Det oppfordres derfor til kontakt med forvaltningsmyndigheten også før uttak til eget bruk skjer for å unngå at det gjennomføres

tiltak som senere viser seg å være søknadspiktig og dermed i strid med forskriften og/eller plan- og bygningsloven.

Skogsdrift og uttak av ved kan skje etter retningslinjer gitt i forvaltningsplanen. Det er åpnet for at det etter søknad kan gis tillatelse til tilrettelegging for vinterveier til tømmertransport og for tømmertransport på barmark i tråd med godkjent plan for skogsdrift.

Uttak av ved til eget bruk vurderes ikke som problematisk i forhold til verneverdiene. Slikt uttak bør skje som plukkhogst hvor gamle og dekorative trær ikke hogges. Døde og døende trær bør i minst mulig grad hogges. Større skogsdrifter og uttak av ved for salg vurderes som omfattende skogsdrift som kan endre landskapsbildet og det skal da foreligge plan for slik skogsdrift før drift igangsettes. Slik plan skal godkjennes av forvaltningsmyndigheten, Levende Skogs miljøstandarder legges til grunn. Planen skal beskrive hvordan hogsten skal foregå og omfanget av hogst. Det vil ikke bli godkjent hogst som innebærer avskogning av flater større enn 4 daa. Dersom det er nødvendig med planting for å sikre tilfredsstillende forynging, skal kun stedeagne treslag benyttes. Markberedning eller andre tiltak som gjødsling eller sprøyting i skog er ikke tillatt, jf verneforskriftens § 3 pkt 1.1 og 6.1. Treslagsskifte kan ikke godkjennes, jf verneforskriftens § 3 pkt 1.1. Hvilke traséer som skal brukes og hvilke tiltak som skal gjøres for å skåne terrenget må framkomme av planen. Taubanedrift må også vurderes.

Vedstabler på Aursletta (foto: H R Pedersen)

Tabell 2 Oversikt over bygninger, innretninger og anlegg som har tilknytning til aktivt landbruk.

Hva	Verneområde	Hvor	Behov/Ønsker
Gjeterbu Samlegjerde Lavvo (hele sommeren)	NP	Gjeterbu ved setertuftene under Grønnfjellet, Svenningskaret	Vedlikehold og ønske om nybygg
Lavvo og bålplass	NP	Stor-Hjortskaret	Viktig under oppsyn og sanking
Lavvo	NP	Litj-Hjortskaret	Vurderer å søke om gjeterbu ved gamle setertufter
Skogsvei	LVO	Lakselvvatnet til Sætra	Vedlikehold, skifte stikkrenner
Ferdselsrenne	LVO	Strauman	Holde traséen dyp nok, rydde stein

Ferdselsrenna opp til Lakselvvatn (foto: R J Forsmo)

4.3.5 Retningslinjer for forvaltningen – landbruk

4.3.5.1 Felles for nasjonalparken og landskapsvernområdet

1. Beite er tillatt
2. Ved vurdering av tiltak knyttet til landbruk bør kommunen som landbruksmyndighet kontaktes for å gi sin vurdering av søknaden/tiltaket.

3. Fjerning/uttak av fremmede treslag skal prioriteres. Lislbørja, Børjeneset og Klavesmarka bør ha førsteprioritet. Det skal utarbeides planer for uttak med hensyn på skånsom drift.
4. Med restaurering av gammel kulturmark forstås beite, slått, hogst av lauvtreoppslag og rydding, men ikke tilsåing, drenering eller jordbearbeiding/pløying.
5. Det skal utarbeides en oversikt med kartlegging og prioritering av områder hvor det er ønskelig med slått av kulturmark
6. Ved skjøtsel av kulturmark skal forvaltningsmyndigheten gi veiledning om gjennomføring for å ivareta verneverdiene. Skjøtselshåndboka vil også gi god veiledning. Følgende retningslinjer legges til grunn ved slått av gammel kulturmark:
 - a. Skjøtsel bør følge en faglig utarbeidet skjøtelsplan.
 - b. Slått bør foregå med ljå, motorslåmaskin (tohjulstraktor eller liknende) eller ryddesag.
 - c. Slått bør foregå etter frøsetting.
 - d. Slått gras tørkes eller legges på bakken slik at frø kan spres, deretter fjernes
 - e. Dersom høyet ikke skal tas vare på for bruk i landbruksnæring bør det komposteres på stedet.
 - f. Gjengroingsarter som for eksempel mjødurt bør bekjempes med gjentatt slått gjennom sesongen. Det bør benyttes butt redskap som knekker og fliser opp plantene for å tappe rotsystemet.
7. Følgende hensyn skal være vurdert ved eventuell tillatelse til oppsetting av gjerder eller anlegg for reindrift og husdyrdrift:
 - a. Verneformålet – særlig landskap, biologisk mangfold og karst og grotteforekomster
 - b. Primærnæringenes behov og ønsker
 - c. Friluftsliv og fri ferdsel
 - d. Økt ferdsel og slitasje/erosjon
 - e. Næringas distriktsplaner, miljøplaner og liknende

4.3.5.2 Nasjonalparken

Gjeterhytter skal behovsprøves og det skal settes nødvendige vilkår for å ivareta verneverdiene. Størrelse, utforming, fargebruk, plassering, bruksregler og hva som skal skje med bygget dersom behovet opphører skal fremgå av et eventuelt vedtak.

Gjeterhytter skal ikke overstige 25 m² grunnflate inklusive uthus og utedo. Bygningen skal ha mørke farger, matt og mørkt tak eller torvtak

Behov for gjerder skal fremgå av næringas interne planer. Ved søknad om oppsetting av gjerder skal miljørettsprinsippene i naturmangfoldloven §§8-12 legges til grunn. Virkningen på vegetasjon og landskap skal vektlegges spesielt. Også friluftsliv og fri ferdsel må vektlegges.

Det skal settes krav til porter eller gjerdeklyv dersom gjerder krysser ferdselsstier.

Ved behov for motorisert ferdsel for utkjøring av saltslikkesteiner eller liknende som er nødvendig i forhold til beitebruk kan det gis flerårige dispensasjoner.

Motorferdsel for uttransport av tømmer bør fortrinnsvis skje på snødekt og frossen mark. Uttransport med helikopter kan være et alternativ selv om det er kostbart.

4.3.5.3 Landskapsvernområdet

Uttak av ved skal skje etter følgende retningslinjer:

- ✓ Større og dekorative trær skal settes igjen
- ✓ Det skal i hovedsak tas løvtre
- ✓ Hogst skal skje som plukkhogst, det skal ikke åpnes større flater

For uttak av tømmer gjelder følgende:

- ✓ Hogst skal skje som lukket hogst, dvs som gjennomhogster eller småflatehogst opp til 4 daa.
- ✓ Større og dekorative trær skal settes igjen
- ✓ Død og døende ved skal i størst mulig grad settes igjen

For større hogster av tømmer og ved til salgs⁴ gjelder i tillegg følgende:

- ✓ Skogsdrift kan skje i medhold av plan som er godkjent av forvaltningsmyndigheten. Planen skal bygge på følgende retningslinjer:
 - Lukkede hogstformer skal benyttes
 - Områder som vesentlig preger skogbildet skal bevares
 - Bekkedaler, urskogsrommer, koller og turløker skal bevares
 - Edellauvskog og arealer med fuktskog skal ikke hogges
 - Etablering av ny skog skal fortrinnsvis skje ved naturlig forynging
 - Ved behov kan suppleringsplanting av stedeagne treslag benyttes

Ved søknad om tilrettelegging for vinterveier til tømmertransport skal terrengskader søkes redusert til et minimum. Følgende tiltak skal vurderes:

- ✓ Mulighet for alternativ transport, for eksempel taubane eller snøskuter
- ✓ Bruk av bar i kjøretaséen evt. blandet med snø for å øke bæreevne
- ✓ Kjøring bør kun skje på snødekt og frossen mark
- ✓ Bruk av for eksempel snøskuter til ”pakking” av trasé før kjøring med tyngre redskaper

Ved søknad om tilrettelegging for tømmertransport på barmark skal godkjent plan legges til grunn. Slik tilrettelegging kan innbefatte:

- Hogst i trasé for transport
- Utlekking av geo-nett eller liknende over områder med svak bæreevne
- Hogstavfall (kvist og bar) kan brukes for å styrke bæreevnen og hindre terrengslitasje i traséen
- Fjerning av løs stein og enkel terrengbearbeiding for å komme fram på vanskelige punkter (omfatter ikke sprengningsarbeider eller større gravearbeider)

⁴ Når hensikten er å ha avvirkning på hele/deler av eiendommen over en periode.

4.4 Naturressurser

Naturressurser deles i denne sammenheng i tre deler, skog og planter, fisk og dyr og berggrunn. Dette kapitlet omfatter i hovedsak uttak av naturressurser i form av vedhogst til hytter og gammer, plukking av planter, bær og sopp og jakt, fangst og fiske.

4.4.1 Status på vernetidspunktet

Det foregår ingen uttak av geologiske materialer fra berggrunn eller løsmasser.

Det er store skogsområder innenfor nasjonalparken og landskapsvernområdet. På vernetidspunktet var det tre naturreservater innenfor det som nå er nasjonalparken, dette var Strompdalen, Laksmarka og Skjølægda. I alle tre reservatene var det strenge restriksjoner på hogst. Kun begrenset hogst til ved for åpne husvær ble gjennomført og skogrydding i forbindelse med kraftlinja gjennom Laksmarka. I resten av området er det meste av produktiv skog holdt utenfor nasjonalparkgrensa. Det finnes likevel en del plantefelt innenfor grensene. I landskapsvernområdet er det også store arealer av produktiv skog. For bestemmelser rundt skogsdrift se kap 4.3 *Landbruk – jord- og skogbruk*.

Det foregår vedhogst til hytter innenfor verneområdene. Dette er i hovedsak snakk om lauvtrevirke. Det samme gjelder materialer til tradisjonell husflid. Ellers er det plukking av bær og noe sopp som utgjør hoveduttaket av plantemateriale.

Det er til dels gode bestander av fisk og jaktbart vilt i området. Elgjakt er populært i hele regionen og det foregår elgjakt i det meste av verneområdene. Det benyttes noe motoriserte hjelpemidler til uttransport av felt elg, dette er i hovedsak helikopter og elgtrekker/jernhest. Jakt på småvilt, hovedsakelig rype, foregår også i store deler av parken.

Fritidsfiske, og noe næringsfiske er utbredt i fjordene. Mange benytter også mulighetene for fiske i de mange fiskevatna og det er også vassdrag med anadrom laksefisk. Pr 2013 er det kun Lomselva hvor det er åpent for fiske etter anadrom laksefisk.

Både røye og ørret er satt ut i mange av vatna i området. Flere av de høyereliggende vatna har imidlertid utsetting vært mislykket og det er derfor flere fisketomme vann i nasjonalparken. Disse kan imidlertid ha stor biologisk verdi da slike vann kan få en meget rik og særegen insekt-/bunndyrfauna. Deler av fiskeressursen er gjort tilgjengelig gjennom salg av fiskekort, i Vefsn og Grane forvaltes det meste av jakt og fiske gjennom Statskog SFs virksomhet. Utover dette er det ymse ordninger med fisketillatelse og vi gjør oppmerksom på at det er grunneier som ivaretar jakt- og fiskeretten på sin eiendom, denne reguleres ikke av verneforskriften.

Ellers brukes verneområdene til bærplukking og turgåing, og fjordområdene er populære turmål for båtfolket og for fiske i sjøen

Det pågår ellers ikke uttak av naturressurser i nasjonalparken eller landskapsvernområdet.

4.4.2 Forvaltningsmål naturressurser

Forvaltningsmål:

Uttak av ulike naturressurser skal ikke gå ut over verneverdiene i nasjonalparken eller landskapsvernområdet

4.4.1 Rammer og regelverk

Rammer og regelverk for uttak av ved

Jf. pkt. 2.3 a kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til uttak av ved til bruk i hytter og gammer i nasjonalparken etter søknad. I landskapsvernområdet skal retningslinjene fra forvaltningsplanen følges, her er det ikke søknadsplikt for uttak av ved, jf forskriftens § 3 pkt 2.3.

Følgende retningslinjer gjelder for uttak av ved og vil bli inkludert som vilkår i tillatelser i nasjonalparken:

- uttaket skal skje i form av tynningshogst og det skal kun tas ut lauvskog (evt. plantet gran)
- trærne skal kappes ved bakken, også vinterstid (evt. snø må graves vekk)
- hogsten bør foregå utenom hekkesesongen for fugl
- trær og busker i randvegetasjonen langs vassdragene skal få stå
- det skal ikke felles store og dekorative trær
- gamle og døde trær og stammer skal i størst mulig grad stå urørt
- kvist og annet avfall etter hogst skal ligge igjen spredt i terrenget. Men hogstavfall skal ikke blokkere stier, bekker og elver.
- Der hogst skjer på gammel kulturmark skal kvist og annet avfall etter hogst fjernes fra kulturmarksarealet.

Det må i tillegg søkes grunneier om tillatelse for hogst av ved.

Det kan benyttes beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med tillatelse til slik hogst i nasjonalparken, jf verneforskriftens § 6.2 e. Verneforskriften for landskapsvernområdet regulerer *ikke* motorisert ferdsel i forbindelse med vedhogst, jf § 3 pkt 5.2 e.

4.4.1.1 Nasjonalparken - Bruk av trevirke til bål og plukking av bær og sopp

§ 3, pkt. 2.1 Vern av vegetasjon

Vegetasjon, herunder døde busker og trær, skal vernes mot all skade og ødelegging.

Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt.

2.2. Bestemmelsene i pkt. 2.1 er ikke til hinder for:

b. Skånsom bruk av trevirke til bålbrenning

c. Plukking av bær, matsopp og tradisjonelle mat- og medisinerplanter.

All vegetasjon i nasjonalparken er i utgangspunktet fredet. Bestemmelsen om vern av plantelivet er ikke til hinder for skånsom bruk av trevirke til bålbrenning, plukking av bær og sopp og plukking av planter. Skånsom bruk av trevirke betyr at døde kvister og greiner kan

benyttes til bålved. Større døde trær og greiner, særlig stående (tørrgadd) og eller liggende (læger) har svært viktige funksjoner for biologisk mangfold og skal få stå urørt. Prosessen som fører fram til dannelse av tørrgadd er svært langsom og kan sees på som en form for mumifisering av trær. Det er bare et fåtall trær som når høy alder og størrelse og hvor forholdene samtidig ligger til rette for mumifisering. Det betyr at det enkelte tørrgadd er et relativt sjeldent naturelement med liten evne til å restaureres. Arter som er knyttet til slike trær har det i dag vanskelig i de fleste skogsområder på grunn av det moderne bestandsskogbruket. Det er derfor viktig at slike trær innenfor verneområdene får stå urørt.

Tørrgadd med spor etter hakkespett, Laksmarka. Slike trær skal få stå. (foto: K E Madsen)

4.4.1.2 Nasjonalparken – Jakt og fiske

§ 3, pkt. 3.1 Vern av dyrelivet

Dyrelivet, herunder hi, reir, hekke-, yngle- og gyteplasser er vernet mot skade og unødvendig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i vatn er forbudt.

3.2. Bestemmelsene i pkt. 3.1 er ikke til hinder for:

b. Jakt og fangst etter viltloven

c. fiske og fangst etter lakse- og innlandsfiskeoven og saltvannsfiskeoven

Alt dyreliv er i utgangspunktet fredet. Det er åpnet for jakt etter viltlovens bestemmelser. Det er forbud mot utsetting av nye dyrearter. Jakt og fiske som er i samsvar med viltloven og lakse- og innlandsfiskeoven og forskrifter gitt i medhold av disse er tillatt. Dette betyr at verneforskriften ikke legger restriksjoner på den tradisjonelle utøvelsen av disse aktivitetene.

I forbindelse med jakt på store hjortedyr er det ofte ønsket om å rydde vegetasjon for å få siktbaner for skytteren. Videre er det behov for å kunne etablere et enkelt midlertidig kjøtttheng for å kunne ta vare på felt vilt inntil man får fraktet det ut av skogen. Det gjøres vanligvis ved å felle en raie som henges opp mellom større trær. Dette kan i utgangspunktet ikke gjøres innenfor de verna områdene da all vegetasjon er fredet. Storviltjakten er en del av det allmenne friluftslivet hvor man aksepterer en viss påvirkning av naturmiljøet. Felling av en raie av lauvtre til kjøtttheng vurderes ikke å være i strid med verneformålet eller til vesentlig skade på naturmangfoldet og kan aksepteres som en nødvendig påvirkning ved utøvelse av storviltjakt. Rydding av postplasser lar seg ikke å definere/avgrense på samme måte og kan derfor ikke gå inn under samme unntaket. Videre kan det være ønsket om mindre buer eller jakttårn. Bygninger er gitt en omtale i kap 4.7 Bygninger og anlegg og kap 4.5 Friluftsliv og ferdsel. Verneforskriften åpner for nødvendige bygninger i forbindelse med landbruk eller reindrift, se kap 4.2 om reindrift og kap 4.3 om landbruk. Buer i forbindelse med jakt går ikke inn under dette og kan ikke gis tillatelse til. Åpne hytter for allmennheten kan det gis tillatelse til. Her er noen områder langs hovedstiene i nasjonalparken prioritert, se mer om dette i kap 4.5 om friluftsliv. Når det gjelder jakttårn er dette omtalt i kongelig resolusjon hvor Direktoratet for naturforvaltning og Miljøverndepartementet fastslår at det ikke åpnes for bygging av jakttårn, og forvaltningsmyndigheten kan derfor ikke gi tillatelse til slike. Det har kommet innspill på muligheten for å bruke mobile og midlertidige jakttårn som kan bæres inn og ut av terrenget. Dette er oversendt DN for juridisk avklaring og vil bli innarbeidet på et senere tidspunkt.

Grunneier kan styre jakt og fisk på ulike arter, innenfor gjeldende regelverk, gjennom å regulere antall jakt- og fiskekort som selges og ved å sette kvoter. Kommunens myndighet innen forvaltning av hjortevilt endres ikke av verneforskriften.

Rovviltforvaltningen reguleres ikke av verneforskriften.

4.4.1.3 Landskapsvernområdet - Bruk av trevirke til bål og plukking av bær og sopp

§ 3, pkt. 2 Plantelivet

2.1 Plantelivet skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Innføring av ikke stedeagne planter er forbudt

Verneforskriften for Strauman regulerer i liten grad bruken av utmarka i forbindelse med friluftsliv, sanking av bær og sopp og bålbrenning.

4.4.1.4 Landskapsvernområdet – Jakt og fiske

§ 3, pkt. 3 Dyrelivet

3.1 Jakt og fangst er tillatt etter viltloven og jakt på sel etter saltvannsfiske_loven

3.2. fiske er tillatt etter lakse- og innlandsfiske_loven og saltvannsfiske_loven:

Verneforskriften for Strauman regulerer i liten grad bruken av utmarka i forbindelse med jakt og fiske.

Rovviltforvaltningen reguleres ikke av verneforskriften.

Retningslinjer for forvaltningen – naturressurser

1. jakt og fiske reguleres ikke av verneforskriften
2. Etter søknad kan det tillates utsetting av fisk i vann hvor det kan dokumenteres at dette har vært gjort tidligere.
3. Utsetting av fisk i fisketomme vann tillates ikke
4. Annen fiskekultivering som for eksempel bygging av laksetrapp etc tillates ikke
5. Ved utøvelse av storviltjakt kan det lages et enkelt midlertidig kjøtt heng med å hogge en raie av lauvtre som bindes opp mellom større trær. Kjøtt hengen skal tas ned etter bruk.

4.5 Friluftsliv – ferdsel

4.5.1 Status på vernetidspunktet

Retten til fri ferdsel i utmark (*allemannsretten*) har vært og er en viktig forutsetning for den norske friluftslivstradisjonen. Denne retten skal også tilgodeses i forvaltningen av nasjonalparkene og landskapsvernområdene. Allemannsretten er nedfelt i friluftslivsloven og gjelder innenfor områder vernet etter naturvernloven dersom ikke vernebestemmelsene regulerer ferdselen. Friluftslivsloven stiller krav til alle om hensynsfull atferd på annen manns grunn. Når en ferdes i verna områder vil det også her kunne være spesielle krav knyttet til hensynsfull ferdsel.

Viktige innfallsporter inn i verneområdene er definert i *fylkesdelplan for Vevelstad og deler av Vefsn, Grane og Brønnøy kommuner*, disse er gjengitt i tabell 3. I tillegg er Holmen gård i Eiterådalen brukt som utgangspunkt for turer inn i nasjonalparken. Innfallsport vil si at det etableres et informasjonspunkt med tavler med informasjon om verneområdet og at det eventuelt lages parkeringsplass og liknende dersom dette ikke allerede er tilstede. Innfallsportene er lagt til de mest brukte startstedene for turer inn i nasjonalparken.

Tabell 3 Oversikt over innfallsporter/startsteder til Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde

Hvor	Infoplakat (type)	Grunneier	Behov/Ønsker
Hovedinnfallsport Tverråga Vefsn	A0	Jim Tverå	Veg, parkering
Sandvikbakken	A1 (satt opp)	Statskog SF	Ingen
Hovedinnfallsport Stavassdalen P-plass	A0 (satt opp)	Statskog SF	Oppgradering veg
Stavassgården på husvegg	A1 (satt opp)	Statskog SF/ Stavassdalens venner	Ingen
Gåsvatn	A1	Statskog SF	
Tosenfjellet	A1	Statskog SF	
Hovedinnfallsport Nevernes Havn	A0 (satt opp)	Aage Oxholm	
Storbørja	A1	Frank Bjørgan	
Børjøyra på naustvegg	A1 (satt opp)	Robert Storvik	Kai, fortøyning, sti
Langfjorden	A1	Helgelandskraft	
Granåsen	A1		
Tosbotn	A1	Uavklart	P-plass
Hovedinnfallsport Forvik husvegg	A0 (satt opp)		
Visthus	A1	Frits Pedersen	
Kilvika	A1		
Ausa	A1		
Bønå på naustvegg	A1 (satt opp)	Odd Bønå	
Aursletta ved kaia	A1 (satt opp)	Bjørnar Aarstrand	Utbedring sti til Lakselvatn
Austerfjorden på naustvegg	A1 (satt opp)	Jan Aksel Olsen	
Andalsvågen	A1		

I verneområdene er det en rekke stier og ferdselsveier som opp gjennom historien har blitt merka. Merkinga er gjennomført som vardemerking i ulike typer, avhengig av hvilket materiale som har vært tilgjengelig i de enkelte områdene. Merkinga er sparsom og består i noen tilfeller kun av en liten stein lagt på toppen av en annen. I noen områder er det kun enkelte varder på strategiske steder eller på strekninger som er utfordrende å ta seg gjennom.

Eksempel på tradisjonsvarding supplert med noe nyere varding (foto: K E Madsen)

Et unntak er sti fra Fjellgården i Skjørlægda til Austerfjorden i Vevelstad. Denne løypa er brukt i forbindelse med Sjøbergmarsjen og har blitt merket etter merkehåndboka med røde T-er. Sjøbergmarsjen har vært avholdt omtrent hvert år i de siste 25 år. Merkinga langs traséen har blitt utført år om annet. Det er også eldre T-merking av varderuta mellom Bønå – Krongelvatn – Sørvasdalen og mellom Visthus og Finnknean.

Friluftsliv defineres her som ferdsel til fots i naturen med formål rekreasjon og/eller jakt, fangst og fiske. Det er store forskjeller i hvor mye brukt de ulike områdene innenfor Lomsdal-Visten og Strauman er. I Vefsn er Sørvasdalen og Eiterådalen/Skjørlægda nok de mest brukte områdene. Årlig arrangerer Oladalens venner en tur til krigsminnesmerke i Oladalen med utgangspunkt i Eiterådalen/Holmen gård. Det er også tradisjon for å arrangere Sjøbergmarsjen mellom Eiterådalen i Vefsn og Austerfjorden i Vevelstad.

I Vevelstad er det områdene rundt Bønå og Strauman innerst i Vistenfjorden som er mest brukt i friluftslivssammenheng. Laksmarkdalen er også et populært område for fiske, men atkomsten til Strauman har til nå vært noe begrenset og ferdselen er liten.

I Grane er det områdene innover fra Stavvassdalen og områdene rundt Gåsvatnet som er mest brukt. Også grotteområdene i de søndre deler av parken er til dels godt besøkt.

Ved Gåsvatn i Grane (foto: C Norberg)

I Brønnøy er utgangspunktet for turer i nasjonalparken fjordene på nordsida av Velfjorden. På grunn av behovet for båtskyss er det relativt lite ferdsel i området. Det mest brukte området er Strompdalen og Lomsdalen.

Spredd utover store deler av verneområdene finnes overnattingsmuligheter i ulike former, fra større åpne hytter som Fjellgården i Skjørlægda eller Tøymvasshytta i Laksmarkdalen, til låste utleiehytter som Vefsn jeger- og fiskerforenings hytte i Sørvassdalen, til mindre gammer og hellere av varierende standard. Alt i alt er det relativt gode muligheter for enkel overnatting langs de mest brukte stiene, selv om det på enkelte strekninger kan være nødvendig å ha med telt.

I de sørlige delene av nasjonalparken og i noen av fjordområdene i Velfjorden er det betydelige områder med kalkfjell med tilhørende karst og grotteforekomster. Det er ingen utstrakt organisert ferdsel i disse områdene, men det har tidligere vært forsøk på guidete turer til grotter i Grane kommune. Dette har medført noe uheldig slitasje. Grane barne- og ungdomsskole har også en årlig tur til grottene ved Jordbruelva.

4.5.2 Ønsker og innspill

Hvem	Hva	Henvisning
Brønnøysund Turlag	Overta Strompdalshytta Overta Tøymvasshytta Nytt spennende bygg på Lomsdalsgården Tilrettelegging og sonering Merking av stier etter merkehåndboka Definere "enkelt friluftsliv" jf verneformål Kulturlandskapet i nasjonalparken	
Grane JFF	Ny hytte Gåsvatnet	
Sigmund Aarstrand	Ny hytte Sagen (Strauman)	
Folkemøter	Forebygge/repasere slitasje langs stier inn til nasjonalparken – også på privat grunn Ilandstigningsmuligheter i Velfjorden	Skjøtselstiltak som forvaltningsmyndigheten kan forsøke å være med og finansiere
Nordland fylkeskommune v/rådet for likestilling av funksjonshemmede og Nordland fylkes eldreråd	Legge til rette for eldre og funksjonshemmedes behov for motorisert transport hele året.	
Kjell Nicolaisen	Ikke merke stier Vedlikehold vei/sti Lomsdal/Strompdal Ikke nybygge hytter Lomsdalsgården tilbake til naturen Info om kulturminner	
Norsk Grotteforbund	Informasjon om grotter og om sikkerhet	
Oladalens venner	Gjenreise hytte nr 2 i Oladalen	
Vevelstad kommune	Overnattingsmulighet/nødbu ved det gamle gårdstunet i Laksmarka Åpent husvære for allmennheten ved Sæteren i Strauman LVO.	

4.5.3 Forvaltningsmål

Forvaltningsmål:

Forvaltningen av Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde har som mål at urørt natur skal kunne oppleves gjennom enkelt, tradisjonelt friluftsliv, jakt og fiske, med liten grad av teknisk tilrettelegging og med fokus på sporløs ferdsel.

4.5.4 Rammer og regelverk

En viktig del av friluftsliv er jakt og fiske, samt plukking av bær, planter og sopp. Det er lagt få restriksjoner på denne typen friluftsliv. Temaene er nærmere behandlet under kap 4.4 *Naturressurser*.

For friluftslivet er også bygninger åpne for allmennheten viktig. Mer om slike finner du i kap 4.5.4.5 og 4.7

4.5.4.1 Ferdsel – felles bestemmelser for nasjonalparken og landskapsvernområdet

Bestemmelsene som gjelder ferdsel omfatter ikke motorisert ferdsel. For motorisert ferdsel se kap 4.8. Ferdelsbestemmelsene er like for de to verneområdene og finnes i § 3 pkt 5 for nasjonalparken og § 3 pkt 4 for landskapsvernområdet.

§ 3 pkt. 5. Ferdsel

5.1 Generelt om ferdsel

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

5.2 Organisert ferdsel m.m.

Bestemmelsene i denne forskrift er ikke til hinder for organisert turvirksomhet til fots så lenge naturmiljøet ikke blir skadelidende. Organisert ferdsel og ferdelsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen.

5.3 Regulering av ferdsel

Innenfor nærmere avgrensede deler av nasjonalparken kan Direktoratet for naturforvaltning ved særskilt forskrift regulere eller forby ferdsel som kan skade naturmiljøet.

5.4 Omlegging av stier

Av hensyn til naturmiljø eller kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

5.5 Generelle unntak for ferdsel

Reglene i punkt 5 gjelder ikke ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Skal vi kunne bruke naturområdene våre til friluftsliv også i fremtiden, må *sporløs ferdsel* være et nøkkelbegrep for utøving av friluftsliv. Det er svært viktig at brukerne av verneområdene gjør hva de kan for å forlate naturområdene i samme tilstand som da de kom.

Organisert ferdsel til fots er tillatt. Annen organisert ferdsel og ferdelsformer som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse, nærmere retningslinjer er gitt i kap 4.5.4.3

Organisert ferdsel

Organisert ferdsel kan være:

Ferdsel der lag, firma eller lignende planlegger, koordinerer eller arrangerer turen og det er snakk om virksomhet med grupper av deltakere, en aktivitet som gjentas eller der aktiviteten er kunngjort på forhånd.

Organiserte turer til fots reguleres i utgangspunktet ikke av verneforskriften, så lenge naturmiljøet ikke er skadelidende. Herunder turer til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger.

Om en virksomhet/aktivitet/tiltak er av kommersiell karakter skal ikke ha betydning for vurderingen av om den må ha særskilt tillatelse av forvaltningsmyndigheten. Det er virksomhetens/aktivitetens/tiltakets virkning på verneverdiene som er avgjørende. Dette gjelder også for organisert ferdsel.

Det er pr dato ikke aktuelt å regulere ferdsel i henhold til pkt 5.3 for nasjonalparken og 4.3 for landskapsvernområdet da vi ikke er kjent med problemer med ferdsel som kan skade naturmiljøet som ikke kan løses gjennom andre skjøtseltiltak. Denne muligheten til å regulere ferdsel er svært sjelden benyttet og vil kun bli benyttet i helt spesielle tilfeller.

Omlegging av stier er et tiltak som vil kunne vurderes fortløpende der det eventuelt oppstår reelle konflikter mellom ferdsel og ivaretagelse av kulturminner eller naturmiljø. Det er pr desember 2012 ikke kjent slike tilfeller i de to verneområdene.

Ferdsel med båt på fjordene

Ferdsel med båt på fjordene i nasjonalparken og i Strauman er det ikke lagt begrensninger på gjennom verneforskriftene.

4.5.4.2 Tilrettelegging for friluftslivet

Det er små forskjeller mellom bestemmelsene for nasjonalparken og landskapsvernområdet når det gjelder tilrettelegging. I nasjonalparker og verneområder er forutsetningen for tilrettelegging at den er naturvennlig, dvs at miljøbelastning og inngrep i natur- og kulturmiljø minimeres. Tilrettelegging som strider mot verneformålet kan ikke gjennomføres. Med tilrettelegging menes alle fysiske tiltak for å fremme bruken av området til friluftsmål og informasjonstiltak som for eksempel brosjyrer, kart og liknende.

Friluftsliv er en del av verneformålet i Lomsdal-Visten og Strauman. Med tilrettelegging tenker de fleste på merking av stier, bygging av bruer, klopplegging eller liknende tiltak. Bestemmelser om tilrettelegging er lik for nasjonalparken og for landskapsvernområdet med noen mindre unntak.

Lomsdal Visten nasjonalpark

1.2 Bestemmelsene i pkt 1.1 er ikke til hinder for:

- b. vedlikehold av stier, bruer, skilt og liknende i samsvar med forvaltningsplan

1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til

- c. bygging av bruer, legging av klopper, oppsetting av skilt og merking av stier i tråd med forvaltningsplanen
- e. nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen

Strauman landskapsvernområde

1.2 Bestemmelsene i pkt 1.1 er ikke til hinder for:

- b. vedlikehold av stier, bruer, skilt og liknende

1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til

- c. bygging av bruer og legging av klopper
- d. oppsetting av skilt og merking av stier i tråd med forvaltningsplanen
- f. nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen

Som vi ser av bestemmelsene for de to verneområdene skal forvaltningsplanen legge rammene for tilrettelegging. Vedlikehold av eksisterende merking, klopper, skilt og liknende kan skje uten søknad til forvaltningsmyndigheten. Forskjellen mellom nasjonalparken og landskapsvernområdet er at det i nasjonalparken er presisert at dette må skje i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen. Nye klopper, bruer, merking osv må omsøkes og ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. For bruer og klopper er ikke dette knyttet til forvaltningsplanen for landskapsvernområdet, mens dette er tilfellet i nasjonalparken. Det vil si at det ikke kan påregnes at det blir gitt tillatelse til bygging av bruer i nasjonalparken utover det som er fastsatt i forvaltningsplanen. Det er utarbeidet en tiltaksliste for de ulike stiene i de to områdene, se vedlegg 8. Denne tiltakslista vil revideres og suppleres hvert år etter hvert som tiltak gjennomføres og kartlegging blir bedre.

Vi gjør oppmerksom på at eventuell motorisert ferdsel i forbindelse med tilrettelegging krever særskilt søknad.

Eksisterende stier, bruer og klopper

Med vedlikehold menes nødvendig re-merking av eksisterende stier, utskifting/oppgradering av eksisterende skilt og bruer så de holder en slik standard at de kan benyttes på forsvarlig vis. Vedlikehold av tradisjonsmerking skal skje etter retningslinjene fastsatt i kap 4.5.4.4. Vedlikehold omfatter også rydding av busker og kratt i stitrasèen. Fjerning av nedfallstrær som stenger stiene omfattes også av begrepet vedlikehold.

Vedlikehold er begrenset til utskifting av materialer, for eksempel i en klopp eller bru, uten at tiltaket endrer størrelse, omfang eller fører til at tiltaket framstår som nybygd. Dersom det er behov for så store utskiftninger at tiltaket framstår som et nytt tiltak må det behandles som nybygging, dvs at forvaltningsmyndigheten må gi tillatelse etter søknad. Dette gjelder også om tiltak flyttes, for eksempel dersom en bru får ny plassering eller klopping forlenges eller en sti legges om.

Når det oppstår ønsker om endringer i merking av stinettet, skilting eller andre tiltak i forbindelse med friluftsliv kan dette påvirke verneverdiene og være kontroversielt i forhold til reindrifta, private interesser eller konkurrerende friluftinteresser. Dersom forvaltningsmyndigheten skal gi tillatelse til slike tiltak må det ikke stride mot verneformålet og det skal avklares mot andre interesser. Det vil også være aktuelt å utsette slike avgjørelser til neste revisjon av forvaltningsplanen for å gjøre helhetlige vurderinger av nasjonalparken og landskapsvernområdet for å unngå "bit-for-bit" forvaltning.

Eksisterende hytter og sørsamiske gammer/derhvie gåetie.

Det finnes en rekke overnattingsmuligheter for allmennheten i nasjonalparken. Det gjelder både åpne hytter og gammer og låste husvære til utleie. I tillegg finnes en rekke hellere som har vært brukt til overnatting opp gjennom tiden, både i samisk aktivitet og av fjellvandrere.

Sørsamisk gamme/derhvie gåetie ved nedre Breivatn med behov for restaurering (foto R J Forsmo)

Tabell 9 Oversikt over hytter og gammer/derhvie gåetie tilgjengelig for allmennheten

Hva	Sted	Eier	Merknad
Fjellgården	Skjørlegda	Statskog	Åpen
Litjvasshytta	Litjvatnet i Skjørlegda	Vefsn JFF	Låst, for utleie
Lavasshytta	Lavatnet, Sørvassdal	Vefsn JFF	Låst, for utleie
Gamme/Derhvie gåetie	Sørvassdalen	Samisk kultursenter	Låst, utleie v Helgeland museum
Gamme/Derhvie gåetie	Krongelvatn	uklart	Åpen
Hytte	Nedre Bønåvatn	Odd Bønå	Låst, for utleie
Telegrafhytta	Svartvassheia, Vevelstad	Sigmund Aarstrand	Åpen
Tøymvasshytta	Tøymvatnet, Vevelstad	Helgelandskraft AS	Åpen, vil bli overført Vevelstad kommune
Hytte, Sukkertoppen	Sør-vest for Finnkefjellan, Vevelstad	Bioforsk Tjøtta	Åpen
Klausmarkgården	Klausmarka, Brønnøy	Helgeland skogselskap	Åpen
Strompdalskoia	Strompdalen, Brønnøy	Direktoratet for naturforvaltning	Åpen
Gamme/Derhvie gåetie	Nedre Breivatn	Ukjent	Åpen
Potetkjelleren	Lomsdalen	Ukjent	Åpen
Hytte	Lomsdalen	Øyvind Olsen	Åpen
Hytte	Gåsvatn, Grane	Statskog	Låst, for utleie

I tillegg finnes det tilgjengelige hytter/overnattingsmuligheter i nærområdet til nasjonalparken blant annet i Stavassdalen og Tettingdalen. Tilstanden på husværene innenfor området varierer stort. Det er under utarbeidelse en helhetlig oversikt og plan for tilgjengelige overnattingsmuligheter i Lomsdal-Visten med tanke på eventuell bruk og prioritering av forvaltningsressurser til dette formålet.

Retningslinjer for forvaltningen – friluftsliv

1. Ferdsel til fots er i utgangspunktet tillatt innenfor verneområdene.
2. Ferdselsformer som har varige negative konsekvenser for naturmiljøet tillates ikke, se kap 4.5.4.3
3. Alle brukere og all ferdsel skal ta hensyn til reindriftsnæringens bruk av området. Spesielt viktig er det å ta hensyn i kalvingsområder i den sårbare perioden, dvs april-mai.
4. Søppel skal tas med ut av området og ikke graves ned eller deponeres på annet vis.
5. Tilrettelegging for ferdsel skal primært skje langs løyper angitt i fylkesdelplan, vedlegg 9, eller i samsvar med egen sti/vardeplan.
6. Merkinga av løypa fra Sandvikbakken i Eiterådalen til Austerfjorden i Vevelstad kan vedlikeholdes i tråd med merkingshåndbok fra Den norske turistforening,

Friluftsrådernes landsforbund og Forbundet kysten. Merkinga skal være diskret, men tydelig. Vedlikeholdet kan skje så lenge Sjøbergmarsjen blir arrangert.

7. Det kreves tillatelse fra grunneiere og rettighetshavere innen arbeidet med løypemerking/vedlikeholdsmerking eller vedlikehold av stier settes i gang.
8. Merking av stier utover turløypa fra Sandbakken til Austerfjorden skal utføres som tradisjonell vardemerking i samsvar med egen sti/vardeplan. Merkejobben utføres av SNO eller andre kvalifiserte etter instruksjon fra forvaltningsmyndigheten.
9. Ved tvil om organisert aktivitet er søknadspiktig - ta kontakt med forvaltningsmyndigheten på forhånd for avklaring og eventuelle nærmere retningslinjer.
10. Reglene for skånsom ferdsel i grotter, som er anerkjent av grottemiljøer over hele verden, skal følges:
 - a. Ta ingenting – bare bilder
 - b. Etterlat ingenting – bare fottrykk (og knapt nok det)
 - c. Drep ingenting – bare tid

Det vises også til Norsk Grotteforbunds ”grottevtregler” på www.speleo.no/

4.5.4.3 Spesielle retningslinjer for organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet

Alle organiserte turer der hovedmålsettingen er å se på dyre- og fugleliv uavhengig av arrangør, alle jaktprøver og idrettsarrangementer, samt organisert trening er organisert ferdsel uansett arrangør. Det samme gjelder også utsetting av poster for turorientering, topptrim, trimposter og lignende

Organisert aktivitet med søknadspликт

Søknadspликт betyr ikke et forbud, men en plikt til å søke og å ta kontakt med forvaltningsmyndighetene. Dette for å få aktiviteten vurdert i fht om den potensielt vil kunne skade naturmangfoldet.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet betyr organisert ferdsel som f.eks. kan føre til varige skader på vegetasjon eller dyreliv. Blant annet hekker det flere arter av rovfugl spredt i nasjonalparken. I hekketida kan f.eks. organisert ferdsel tett inn på rovfuglreir i verste fall føre til avbrutt hekking.

Dersom det fra arrangørens side er usikkerhet knyttet til om en aktivitet kan skade naturmiljøet, og slik være søknadspiktig, anbefales det å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten v/nasjonalparkforvalteren for en avklaring.

I de fleste tilfeller vil slik ferdsel, dersom den skjer skånsomt og i et begrenset omfang være uproblematisk, men det kan ved tillatelse til slik ferdsel være behov for å sette vilkår for å ivareta naturverdiene, for eksempel knyttet til tidspunkt for ferdselen, trasévalg eller antallet deltakere.

Når det gjelder ferdsel i grotter, grotting, defineres dette som en aktivitet som kan skade naturmiljøet, dette på grunn av grottens sårbarhet for slitasje og ødeleggelse, samt grottens

dårlige evne til å restaureres etter skade. Med grotting mener man å ta seg inn i grotter lenger enn det dagslyset når. Alle som skal inn i en grotte bør være oppmerksomme på grottemiljøets sårbarhet og ta forhåndsregler ved ferdsel. Når det gjelder større grupper og kommersiell aktivitet medfører dette ofte en noe løsere forbindelse mellom forståelsen av grotta og deltakernes bruk, enn for annen ferdsel. Som en hovedregel settes derfor at grotting med flere deltakere enn 5 er søknadspliktig.

Det er ikke kjent kommersiell bruk av grotter innenfor nasjonalparken pr dags dato. Dersom det er aktuelt å opprette kommersielle tilbud om grotting vil dette medføre økt og vedvarende bruk av grotter, dette vil være søknadspliktig og kreve tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten vil da vurdere hvilke grotter eller deler av grotter som kan benyttes for formålet. Grottene sårbarhet og verneverdi er da sentrale vurderingsmomenter. Videre vil det settes vilkår om et maks antall deltakere pr guide og begrensninger i antall turer for å ivareta grottene.

Skoleklasser fra Grane barne- og ungdomsskole og Mosjøen vgs benytter noen grotter i perioder. Denne aktiviteten har en pedagogisk verdi som må søkes ivaretatt. Samtidig vil slik ferdsel ha et omfang som i gitte tilfeller vil kunne skade verneverdiene. Forvaltningen skal derfor i samarbeid med skolene bli enige om hvilke grotter som kan brukes i undervisningen. Når det er blitt enighet om hvilke grotter/deler av grotter skolene kan benytte vil de kunne benytte disse uten foregående søknad så lenge det er en del av det pedagogiske opplegget ved skolen

Organisert aktivitet uten søknadsplikt

Organisert ferdsel som *ikke* skader naturmiljøet trenger ikke særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. I praksis betyr dette at tradisjonelle turer til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger *ikke* reguleres av verneforskriften og kan arrangeres og gjennomføres uten søknad..

Det er viktig å være oppmerksom på at også uorganisert ferdsel der det benyttes ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

4.5.4.4 Spesielle retningslinjer for merking av stier

Merking av stier skal kun gjøres av oppsynet ved SNO eller personer godkjent av forvaltningsmyndigheten. Ved eventuell nymerking av stier kreves dialog med grunneier, reindrifta og kulturminnemyndighetene.

Merkinga i Lomsdal-Visten består av gammel varding i ulike former. Deler av denne merkinga må kunne regnes som kulturminner. I enkelte områder har det skjedd en utstrakt vardebygging i senere tid, delvis med flere parallelle traseer. Det gjør merkingen uoversiktlig og er en forsvinn av de gamle kulturminnene. Det skal gjennomføres en registrering av eksisterende varding og innsamling av dokumentasjon omkring de ulike vardenes funksjon og betydning. Ut fra dette skal det utarbeides en helhetlig plan for eventuelle rydding eller supplering av merkingen slik at man ivaretar både kulturverdiene og en tydeligere veivisning langs hovedrutene.

Merkinga langs Sjøbergmarsjen fra Fjellgården i Skjørlægda til Austerfjorden i Vevelstad er merket etter merkehåndboka med røde T-er. Denne merkinga kan vedlikeholdes så lenge Sjøbergmarsjen arrangeres. Sjøbergmarsjen er ansvarlig. Bortsett fra denne stia skal ingen stier merkes på denne måten.

Rødmerkinga fra Okneset til Andals hatten fjernes og skal ikke re-merkes. Rødmerkinga mellom Bønå-Krongelvatn-Sørvassdal og Visthus – Finnknean skal ikke vedlikeholdes/re-merkes.

En gammel varde viser veg (foto: C Norberg)

4.5.4.5 Spesielle retningslinjer for åpne hytter for allmennheten

I henhold til punkt 1.3 kan det gis tillatelse til nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen. Formålet med vern av Lomsdal-Visten er blant annet å bevare et stort, egenartet og tilnærmet urørt naturområde. Det er et mål å begrense nybygging til et minimum for i størst mulig grad bevare preget av urørthet. Nye hytter for allmennheten skal kun tillates der det er reelle behov og skal fortrinnsvis kun etableres i tilknytning til hovedstiene. Det vil bli utarbeidet en egen plan for hytter og overnattingsmuligheter for allmennheten som legges som vedlegg til forvaltningsplanen.

For å dekke sikkerhetsaspektet bør slike hytter stå ulåst. Det kan etableres en betalingsordning med et prisnivå som samsvarer med tilsvarende tilbud i landet. Eventuelle søknader skal behandles individuelt og vurderes opp mot nml § 8-12. Til en evt tillatelse vil det bli satt bestemte vilkår for å unngå vesentlig skade på verneverdiene. Det vil ikke være aktuelt med slik nybygging i høgfjellet.

Ved nybygging vil det stilles krav om at hyttene er åpne for allmennheten, det skal inngås kontrakt mellom grunneier/eier av ønsket hytte og forvaltningsmyndigheten som sikrer allmennheten tilgang til hytta. Kontrakten skal tinglyses slik at den videreføres ved eventuelt salg av eiendommen. Dersom det er næringsinteresser tilknyttet hytta kan en del av hytta holdes låst for denne bruken, dette skal avklares når tillatelse gis og nedfelles i tinglyst avtale.

Nybygg skal ikke overstige 50 m³ inklusive utedo, vedbod og naust.

Nybygg skal tilpasses lokal byggeskikk og ha mørke farger og torvtak eller tak med mørk og matt farge.

Det kreves også tillatelse fra kommunen etter plan- og bygningsloven og grunneiers tillatelse.

Den gamle telegrafhytta i Svartvassheia, åpen for allmennheten (foto:R J Forsmo)

4.6 Tema – Turisme/reiseliv

I dette kapitlet omhandles den kommersielle turismen og reiselivet. Hovedfokus vil være på turisme eller reiseliv som har aktiviteter inne i nasjonalparken eller landskapsvernområdet. Men også aktiviteter som skjer i randsonen eller som kun bruker nasjonalparken og landskapsvernområdet i reklameøyemed kan omtales der dette er naturlig. Turistforeningens virksomhet i området er pr i dag ikke-kommersiell og faller utenfor definisjonen i dette kapitlet. Heller ikke aktiviteter som Fjelltrimmen, Sjøbergmarsjen, Oladalens venner eller skoler og barnehagers bruk av området sorterer under turisme/reiseliv. For mer om dette vises til kapittel 4.5 om friluftsliv og ferdsel.

4.6.1 Status

Pr i dag er det få reiselivsbedrifter tilknyttet nasjonalparken, og det er få aktører som har virksomhet som går inn i nasjonalparken eller landskapsvernområdet. Det kan være potensial for utvikling av turisme/reiseliv tilknyttet natur- og kulturverdiene som kjennetegner området. Dette vil i hovedsak dreie seg om ulike deler av opplevelsesturismen, for eksempel båtturer, fisketurer, tindebestigning og kunnskapsbasert reiseliv (flora, fauna, samisk kultur m.m.).

Det er for øyeblikket ikke etablert noe nasjonalparksenter med autorisasjon fra Direktoratet for naturforvaltning med ansvar for Lomsdal-Visten nasjonalpark. Nordland

nasjonalparksenter i Saltdal har kort omtale av Lomsdal-Visten i sine utstillinger. På Nevernes Havn i Brønnøy kommune er det etablert et privat informasjonssenter med informasjonsutstilling om Lomsdal-Visten nasjonalpark. Helgeland Museum har en tilsvarende utstilling på Laksforsen turistkafe. Nasjonalparkstyret gjennomfører for tiden et prosjekt som utreder mulighetene for å styrke dagens forvaltningsknutepunkt på Trofors herunder en eventuell etablering av et nasjonalparksenter.

Tabell 10 Oversikt over bedrifter innen turisme og reiseliv som har en viss tilknytning til Lomsdal Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde

Bedrift	Nettside	Tilbyr
Nevernes havn	www.nevermeshavn.no	Overnatting Opplevelsesturer på Velfjorden Fisketurer Servering
Bønå Villmarkssenter	www.bonaa.no	Leirskole Overnatting Servering Utleie, båt, kano og kajakk Jakt- og fiske Guiding
Velfjordferie	www.velfjordferie.no	Båttutleie Overnatting
Holmen gård	www.homen-gard.no	Bygdeturisme Friluftsliv ”Inn på Tunet”
Sør-Helgeland Opplevelser	www.velfjord.no/sho	Guidete turer i fjellet og på fjorden

Helgeland Reiseliv samler tilbud og muligheter i regionen gjennom sine nettsider Visit Helgeland, www.visithelgeland.no.

Bønå villmarkssenter i Innervisten (foto: C Norberg)

4.6.2 Ønsker og innspill

Oppsetting av utleiehytte ved Lakselva

Oppsetting av utleiehytte Bønå

4.6.3 Rammer og regelverk

§ 3 pkt 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a. Ombygging og mindre tilbygg til bygninger og anlegg.
- b. Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er ødelagt ved brann eller naturskade.
- c. Bygging av bruer, legging av klopper, oppsetting av skilt og merking av stier i tråd med forvaltningsplanen.
- f. Nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen
- g. Bruksendring av eksisterende bygninger
- h. Riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk

Bygninger er ofte en viktig del av infrastrukturen tilknyttet reiselivet. Utenom nødvendige bygninger i reindrift eller landbruk kan det kun gis tillatelse til oppsetting av nye hytter som er åpne for allmennheten, se mer om dette i kap 4.5 Friluftsliv og ferdsel. For reiselivsbedrifter betyr dette at aktiviteten som skal foregå inne i verneområdene må baseres på eksisterende infrastruktur. I noen områder finnes eksisterende bygninger som ikke er åpne for allmennheten for eksempel Sætra gård eller andre private hytter i området. Det kan ikke pålegges eier å åpne slike bygninger for allmennheten gjennom verneforskriften. I tilfeller der det er aktuelt å åpne for nye bygninger åpne for allmennheten kan en del av bygningen avsettes til utleieformål, men det skal ikke etableres nye bygninger i verneområdene som ikke har et åpent alternativ for allmennheten.

Stier og tilrettelegging for ferdsel er også viktige deler av reiselivets infrastruktur i utmark. I Lomsdal-Visten er det få tilrettede stier og merking skal skje etter prinsippet om tradisjonsmerking. Merking er søknadspliktig. For mer om merking av stier og tilrettelegging se kap 4.5 om friluftsliv og ferdsel

4.6.4 Retningslinjer for forvaltningen – tema

Aktiviteten som turoperatører har i nasjonalparken og landskapsvernområdet, skal ikke medføre varige skader på terreng eller dyreliv.

Sporløs ferdsel skal være målet for alle reiselivsbedrifter som opererer innenfor de verneområdene

4.6.4.1 Spesielle retningslinjer for organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet

Definisjon av organisert ferdsel

Ferdsel der person, lag, firma eller liknende planlegger, koordinerer eller arrangerer turen og det er snakk om virksomhet med grupper av deltakere, en aktivitet som gjentas eller der aktiviteten er kunngjort på forhånd

Alle organiserte turer der hovedmålsettingen er å se på dyre- og fugleliv uavhengig av arrangør, alle jaktprøver og idrettsarrangementer, samt organisert trening er organisert ferdsel uansett arrangør. Det samme gjelder også utsetting av poster for turorientering, topptrim, trimposter og lignende

Organisert aktivitet med søknadsplikt

Søknadsplikt betyr ikke et forbud, men en plikt til å søke og å ta kontakt med forvaltningsmyndighetene. Dette for å få aktiviteten vurdert i fht om den potensielt vil kunne skade naturmangfoldet.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet betyr organisert ferdsel som f.eks. kan føre til varige skader på vegetasjon eller dyreliv. Blant annet hekker det flere arter av rovfugl spredt i nasjonalparken. I hekketida kan f.eks. organisert ferdsel tett inn på rovfugleir i verste fall føre til avbrutt hekking.

Dersom det fra arrangørens side er usikkerhet knyttet til om en aktivitet kan skade naturmiljøet, og slik være søknadspliktig, anbefales det å ta kontakt med forvaltningsmyndigheten v/nasjonalparkforvalteren for en avklaring.

I de fleste tilfeller vil slik ferdsel, dersom den skjer skånsomt og i et begrenset omfang være uproblematisk, men det kan ved tillatelse til slik ferdsel være behov for å sette vilkår for å ivareta naturverdiene, for eksempel knyttet til tidspunkt for ferdselen, trasévalg eller antallet deltakere.

Når det gjelder ferdsel i grotter, grotting, defineres dette som en aktivitet som kan skade naturmiljøet, dette på grunn av grottens sårbarhet for slitasje og ødeleggelse, samt grottens dårlige evne til å restaureres etter skade. Med grotting mener man å ta seg inn i grotter lenger enn det dagslyset når. Alle som skal inn i en grotte bør være oppmerksomme på grottemiljøets sårbarhet og ta forhåndsregler ved ferdsel. Når det gjelder større grupper og kommersiell aktivitet medfører dette ofte en noe løsere forbindelse mellom forståelsen av grotta og deltakernes bruk, enn for annen ferdsel. Som en hovedregel settes derfor at grotting med flere deltakere enn 5 er søknadspliktig.

Det er ikke kjent kommersiell bruk av grotter innenfor nasjonalparken pr dato utover det at skoleklasser benytter noen grotter i perioder. Dersom det er aktuelt å opprette kommersielle tilbud om grotting vil dette medføre økt og vedvarende bruk av grotter, dette vil være søknadspliktig og kreve tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten vil da vurdere hvilke grotter eller deler av grotter som kan benyttes for formålet. Grottens sårbarhet og verneverdi er da sentrale vurderingsmomenter. Videre vil det settes vilkår om et maks antall deltakere pr guide og begrensninger i antall turer for å ivareta grottene.

Bruk av sykkel og hest er ikke regulert spesielt gjennom verneforskriften og følger derfor av friluftslovens bestemmelser for allemannsretten. Den gir anledning til å bruke sykkel og hest på stier og veger i lavlandet og fritt i høyfjellet. Dette gjelder imidlertid *ikke* for organisert og kommersiell ferdsel som derfor må regnes som søknadspliktig etter verneforskriftene.

Organisert aktivitet uten søknadsplikt

Organisert ferdsel som *ikke* skader naturmiljøet trenger ikke særskilt tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. I praksis betyr dette at tradisjonelle turer til fots i regi av turistforeninger, skoler, barnehager, ideelle lag og foreninger *ikke* reguleres av verneforskriften og kan arrangeres og gjennomføres uten søknad..

Det er viktig å være oppmerksom på at også uorganisert ferdsel der det benyttes ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten.

4.7 Tema – Bygninger og anlegg

Dette kapitlet omhandler bygninger og anlegg. Det fokuseres på eksisterende bygg og anlegg, og ønsker om nyetablering. Om bygninger og anlegg i tilknytning til reindrift se kap 4.2, landbruk se kap 4.3 og friluftsliv se kap 4.5 Kulturminner omtales i eget kapittel, se kap 4.9. I noen tilfeller kan bygninger og anlegg som er intakte, eller delvis intakte også ha funksjon som kulturminne og det er derfor likevel en viss overlapp mellom de to kapitlene.

Det går en 132 kV høyspentlinje gjennom landskapsvernområdet og nasjonalparken. Fra nord krysser linja grensen til landskapsvernområdet litt vest for Nedre Straumen. Linja krysser grensen til nasjonalparken mellom Rubben og Kalvdalsfjellet i Laksmarkdalen. Linja går så gjennom Laksmarka og til Børjedalen hvor den krysser grensen ut av nasjonalparken ved Søndre Austerdalselva. Helgelandskraft har fått konsesjon for å etablere en ny linje vest for nasjonalparken fra Aussundet via Nedre Svanvatnet til Anddalsvågen. Det er satt som et vilkår for denne konsesjonen at linja gjennom Strauman og Lomsdal-Visten rives og fjernes.

Det er spor etter tidligere bygninger og anlegg flere steder. Tufter og gamle spor betegnes i en del tilfeller som kulturminner, i andre tilfeller vil etterlatenskaper behandles som avfall/søppel. Restene etter den gamle telefonlinja som gikk fra Eiterådalen, over Sæterskardet og ned til Lakselvatnet og videre ut til Aursletta, og fra Lakselvatnet over til Storbørja behandles i denne sammenheng som avfall. Det ligger og står kreosotimpregnerte påler på store deler av strekninga. Delvis finnes også rester etter selve telefonlinja/strengen. Det er gjennomført en registrering av dette langs hele strekningen og det skal utarbeides en plan for hvordan opprydding kan gjennomføres.

Rester fra den gamle telegraflinja, Sæterskardet mot Skjørlegda (foto: R J Forsmo)

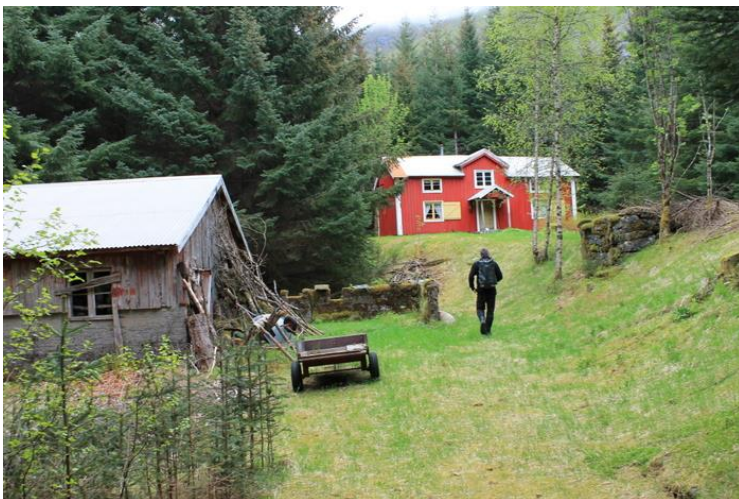
I Strauman landskapsvernområde er det i Storstraumen bygd opp en steinfylling langs vestre breidd. Videre sørover langs landet mot Lakselva er det bygd sti/hestveg først som tømret sti boltet fast i fjellet og videre som utsprengt trasé langs fjellsida.

Fra nordre del av Lakselvatnet forbi Bjorvatnet til Sætra er det etablert en skogsvei. Denne har behov for vedlikehold. Flere steder er det benyttet stikkrenner av for liten dimensjon som har gitt erosjon i vegbanen og terrenget rundt som resultat.

Fra Lakselvatnet til Laksmarkvatnet er det delvis opparbeidet sti/kjerrevei, og videre innover fra Laksmarkvatnet til Tøymvatnet kan traséen som ble brukt i forbindelse med etablering av 132 kV linja delvis sees. Langs traséen ble det kjørt med traktor og det er på enkelte partier sprengt i berget for å komme fram.

I Strauman landskapsvernområde er det også flere steder rester etter bosettinger og bygninger, for eksempel sag og hytte.

I nasjonalparken har det vært fast bosetting flere steder, blant annet i Skjørlægda, Lomsdalen, Strompdalen, Laksmarka, Lislbørja, Klausmarka og Storfjorden. På flere av disse bostedene står ennå bygninger. Det er ingen fastboende i nasjonalparken eller i landskapsvernområdet.

Gården ved Lislbørja, gjenplantet med Sitkagran (foto: R J Forsmo)

Innspill

Innspill	Kommentar	Fra
Bygge ny hytte ved krigsminnesmerket i Oladalen som kopi av hytte som ble brent ned under krigen	Ikke direkte hjemmel for dette i forskriften, må søkes dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48. Nye bygninger er ikke tillatt i nasjonalparken	Oladalens venner
Bygging av jakttårn med overnatting i Børjedalen	Kongelig resolusjon presiserer at jakttårn ikke kan bygges i nasjonalparken	Frank Bjørgan
Bygging av naust i Storfjorden	Ikke direkte hjemmel for dette i forskriften, må søkes dispensasjon etter naturmangfoldloven § 48. Nye bygninger er ikke tillatt i nasjonalparken	Privat grunneier
Ny hytte ved Gåsvatnet	Omtalt i kap 4.5 om friluftsliv	Grane JFF
Ny hytte Sagen (Strauman)	Omtalt i kap 4.5 om friluftsliv	Sigmund Aarstrand

4.7.1 Forvaltningsmål

Forvaltningsmål:

Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde skal forvaltes slik at eksisterende hytter/byggverk kan benyttes som i dag. Etablering av nye byggverk skal ikke forekomme med mindre de har et allmennyttig formål.

4.7.2 Rammer og regelverk – bygninger og anlegg

Vi gjør oppmerksom på at annet lovverk gjeldet i tillegg til verneforskriftene. Det betyr at man ved for eksempel gjennomføring av bygningsmessige tiltak både behøver et positivt vedtak fra forvaltningsmyndigheten for verneområdet og en tillatelse fra kommunen som plan- og bygningsmyndighet. Det normale er at tiltaket først vurderes etter verneforskriften da denne er antatt strengest, deretter etter annet lovverk.

Definisjoner:

Det skilles mellom nybygging, vedlikehold, ombygging og utvidelse av hytter. Følgende definisjoner legges til grunn ved forvaltning av både Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde:

- Nybygging: etablering av nye bygninger, eller oppbygging av bygninger hvor den bærende konstruksjonen har forfalt/må skiftes ut. Også gjenoppføring av bygninger etter brann eller naturskade går inn under dette punktet.
- Vedlikehold: med vedlikehold forstås mindre tiltak som opprusting av teknisk og funksjonell standard slik som taktekking, etterisolering, montering av nye ruter med mer. Tiltak som innebærer fasadeendring defineres ikke som vedlikehold.
- Ombygging: endringer som medfører fasade- eller bruksendring.
- Utvidelse: utvidelse av en bygningens grunnflate målt utvendig. Alt bebyggt areal teller, dvs også veranda eller platting.

4.7.2.1 Anlegg felles for landskapsvernet og nasjonalparken – kraftlinje

Lomsdal-Visten nasjonalpark har følgende bestemmelser med betydning for 132kV linje:

§ 3 pkt 1.2 Bestemmelsene i pkt 1.1 er ikke til hinder for:

e. drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg

f. nødvendig istandsetting av energianlegg ved akutt utfall.

g. oppgradering/fornyelse av kraftanlegg og kraftlinjer for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlig fysiske endringer i forhold til verneformålet.

§ 3 pkt 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

j. Oppgradering/fornyelse av kraftanlegg og kraftlinjer som ikke faller inn under punkt 1.2 g.

132kV kraftlinje går gjennom både landskapsvernområdet og nasjonalparken fra Aursletta til Storbørja

Ved en feil har det ikke blitt gitt bestemmelser om dette i forskriften for Strauman landskapsvernområde. Bestemmelsene for Lomsdal-Visten nasjonalpark bør legges til grunn ved forvaltning av Strauman landskapsvernområde også, da det er naturlig at bestemmelsene ikke er strengere i landskapsvernet enn i nasjonalparken. Vedtak i disse sakene må imidlertid fattes med hjemmel i § 48 i naturmangfoldloven så lenge linja går gjennom landskapsvernområdet.

Eksisterende 132 kV linje kan driftes og vedlikeholdes i henhold til pkt 1.2 e). Inntil ny trasé er vedtatt og ny linje bygget vil den eksisterende linja bli vedlikeholdt og være i bruk. Drift og vedlikehold omfatter blant annet utskifting av komponenter som liner, isolatorer, master, traverser m.v. i samsvar med anleggets tillatte egenskaper i forhold til konsesjon etter energiloven. Oppsetting av master med annen utforming enn eksisterende anlegg omfattes normalt ikke av vedlikeholdsbestemmelsen.

Pkt 1.2 f) åpner for at tiltakshaveren kan foreta nødvendig istandsetting ved akutte utfall av anlegget. Ved akutte feil kan det oppstå behov for umiddelbar reparasjon av installasjoner som medfører bruk av motorkjøretøy. I slike tilfeller forutsettes det at motorferdsel skjer mest mulig skånsomt og i tråd med motorferdselslovens bestemmelser. For mer om motorferdsel vises til kap 4.8 *motorferdsel*

Pkt 1.2 g) omfatter for eksempel endring av driftsspenning eller linjetykkelse, som endrer anleggets egenskaper i forhold til hva det er gitt konsesjon til å etablere, og når endringen ikke innebærer en vesentlige fysisk endring i forhold til formålet med vernet.

Større oppgraderinger/fornyelser av kraftledning der inngrepet kan innebære en vesentlig fysisk endring i strid med verneformålet, krever tiltaket en særskilt tillatelse etter § 3 pkt 1.3 j). Eksempel på slike tiltak er utskifting master til større dimensjon eller annen type master. Slike dispensasjoner vil under normale omstendigheter kunne gis.

4.7.2.2 Lomsdal-Visten nasjonalpark

§ 3 pkt 1.2 Bestemmelsene i pkt 1.1 er ikke til hinder for:

- a. Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet.
- b. vedlikehold av stier, bruer, skilt og liknende i samsvar med forvaltningsplan
- d. vedlikehold av eksisterende steinvoll for dosering av vanntilførsel i Heimbekken ved Granheim

Nasjonalparken er i utgangspunktet vernet mot enhver form for varig inngrep med unntak av tiltak som er nødvendig for å ivareta verneverdiene (skjøtselstiltak). Pkt 1.1 i § 3 viser likevel at en del tiltak er tillat.

Vedlikehold av bygninger er tillatt. Med ombygging menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate. Innvendig ombygging som ikke endrer bruken av bygningen er tillatt. Arbeid som gjøres med sikte på bruksendring krever imidlertid tillatelse etter verneforskriften. Bruksendring krever også ofte tillatelse etter plan- og bygningsloven. For å kunne ivareta de bygningsmessige verdiene er det behov for å rydde vegetasjonen på hyttas nærmeste daa for å hindre vindfelling på hytta og sikre god lys/lufting og opptørking. Normalt vil dette ikke være mot verneformålet eller til vesentlig skade på naturmangfoldet. Det aksepteres derfor at hytteeier kan rydde vegetasjonen på hyttas nærmeste daa som en del av vedlikeholdet.

Når det gjelder vedlikehold av stier, bruer osv vises til kap 4.5 friluftsliv og ferdsel.

Eksisterende steinvoll for dosering av Heimbekken gjelder en steinvoll etablert ved en bekk i Storbørja ved Granheim. Steinvollen ligger omtrent på grensen til nasjonalparken. Utvidelse av steinvollen eller vesentlige endringer vil være søknadspliktige.

§ 3 pkt 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- d. Ombygging og mindre tilbygg til bygninger og anlegg.
- e. Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som er ødelagt ved brann eller naturskade.
- f. Bygging av bruer, legging av klopper, oppsetting av skilt og merking av stier i tråd med forvaltningsplanen.
- j. Nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen
- k. Bruksendring av eksisterende bygninger
- l. Riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk
- m. Montering av nye fortøyningsbolter for båter og fiskeredskaper
- n. Etablering av anlegg for kystverket

Ved ombygging og utvidelse av bygninger og anlegg er forholdet til estetikk viktig. Følgende punkter vil bli vektlagt og skal beskrives i en søknad: plassering, fargebruk, takvinkler, takmateriale og vinduer/dører. Ombygging som medfører bruksendring vil normalt ikke tillates, for eksempel ombygging av uthus til hytte.

Søknader om gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann eller naturskade vil normalt bli positivt behandlet. Denne bestemmelsen (1.3, strekpunkt 2) er imidlertid tatt med under søknadspliktige tiltak for at forvaltningsmyndigheten skal kunne sette vilkår for utformingen og plasseringen av bygningene.

Nye hytter for allmennheten se kap 4.5 *friluftsliv og ferdsel*

Pkt 1.3 h henspeiler på større forføyningsbolter som krever fysisk inngrep for plassering, dvs boring i fjell, bruk av sement osv. Dette representerer varige inngrep som krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Mindre forføyningsbolter som kan plasseres uten fysiske inngrep, dvs kiler eller bolter som kan plasseres for hånd i naturlige sprekker i berget trenger ikke tillatelse. Dette kan for eksempel være aktuelt i forbindelse med utsetting av sildgarn eller liknende. Akvakulturanlegg som er plassert i nærheten av nasjonalparken og som må ha landfester innenfor nasjonalparken henvises i utgangspunktet til å anlegge fester under laveste lavvann. Dersom det kan vises til et behov for landfester høyere enn det vil dette måtte behandles av forvaltningsmyndigheten. Søknaden må vurderes opp mot nml § 48 og en evt tillatelse vil få vilkår som ivaretar formålet med vernet.

Pkt 1.3 i) åpner for etablering av anlegg for kystverket. Dersom dette skal være aktuelt må det vises til et klart behov for at anlegget må plasseres innenfor grensene av nasjonalparken. Alternative plasseringer utenfor nasjonalparken skal være beskrevet og vurdert før eventuell dispensasjon kan gis. Det skal tas hensyn til landskap og formålet med vernet ved utforming av slike anlegg.

Oppdrettsanlegg i Storfjorden (foto: FMNO)

4.7.2.3 Strauman landskapsvernområde

Landskapet er vernet mot inngrep som vesentlig kan endre eller virke inn på landskapets art eller karakter.

§ 3 pkt 1.2 Bestemmelsene i pkt 1.1 er ikke til hinder for:

- a. Vedlikehold av bygninger, innretninger og anlegg. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasset landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygginger og utvidelser.
- b. Vedlikehold av eksisterende stier, bruer, skilt og liknende.
- d. Vedlikehold av eksisterende veier i samsvar med forvaltningsplan.
- e. Nødvendig vedlikehold av ferdselsrenne opp straumene til Lakselvatnet.

Vedlikehold av bygninger er tillatt. Med ombygging menes bygningsmessige endringer innenfor eksisterende grunnflate. Innvendig ombygging som ikke endrer bruken av bygningen er tillatt. Arbeid som gjøres med sikte på bruksendring krever imidlertid tillatelse etter verneforskriften. Bruksendring krever også ofte tillatelse etter plan- og bygningsloven.

Når det gjelder vedlikehold av stier, bruer osv vises til kap 4.5 friluftsliv og ferdsel.

Vedlikehold av veier omfatter ikke oppgradering til annen veistandard, utretting eller endring av veitrasé osv. Vedlikehold begrenser seg til enkle reparasjoner, nødvendig utskifting av stikkrenner, enkel grøfterensk, rydding av veiskulder og mindre påføring av masser for å hindre forfall av kjørebanelen.

Nødvendig vedlikehold av ferdselsrenne, se kap 4.3 Landbruk - jord- og skogbruk

§ 3 pkt 1.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- g. Ombygging og mindre tilbygg til bygninger og anlegg.
- h. Gjenoppføring av bygninger, innretninger og anlegg som er ødelagt ved brann eller naturskade.
- i. Bygging av bruer og legging av klopper.
- j. Oppsetting av skilt og merking av stier i tråd med forvaltningsplanen.
- v. Nye hytter for allmennheten i tråd med forvaltningsplanen
- j. Riving av gamle bygninger, anlegg og innretninger og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk

Ombygging, utvidelse og nybygg skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet

Ved ombygging og utvidelse av bygninger og anlegg er forholdet til estetikk viktig. Følgende punkter vil bli vektlagt og skal beskrives i en søknad: plassering, fargebruk, takvinkler, takmateriale og vinduer/dører. Ombygging som medfører bruksendring vil normalt ikke tillates.

Søknader om gjenoppføring av bygninger som går tapt ved brann eller naturskade vil normalt bli positivt behandlet. Denne bestemmelsen (1.3, strekpunkt 2) er imidlertid tatt med under søknadspliktige tiltak for at forvaltningsmyndigheten skal kunne sette vilkår for utformingen og plasseringen av bygningene.

Nye hytter for allmennheten se kap 4.5 friluftsliv og ferdsel

4.7.3 Retningslinjer for forvaltningen

- Ved vedlikehold, utviding og etablering av nye bygninger/anlegg anbefales det at miljøvennlige materialer benyttes.
- Flytting av hytter kan vurderes dersom det ikke er i konflikt med naturverdier og reindrift, og ellers har positive effekter i forhold til bruk, sikkerhet og motorferdsel. Dette må også avklares med grunneier.
- Vedlikehold av bygninger er tillatt. Det vil kunne gis tillatelse til ombygging og utvidelse av bygninger innenfor følgende rammer:
 - Største samlet bygningsareal pr tomt er 80 m² i landskapsvernområdet og 50 m² i nasjonalparken. I dette arealet inngår også eksisterende uthus med maksimalt totalt bygningsareal på 25 m². Uthuset kan ha annekshusfunksjon, beboelsesdelen skal da ikke overstige 14 m². Naust behandles som egen sak.
 - Største tillatte mur- eller pilarhøyde er 60 cm i flatt og skrått terreng.
 - Taktekking skal utføres med materialer som gir en mørk og matt fargevirkning.
 - Hytta beises/males i mørke, matte farger.
 - Eksisterende terreng og vegetasjon skal bevares i størst mulig grad
- I tilfeller der bygningene har historisk verdi vil tilbakeføring til original utførelse og fargebruk være innenfor vedlikeholdsbegrepet. Opprinnelig utførelse og fargebruk må kunne dokumenteres.
- Det kan gis tillatelse til gjenoppbygging av hytter og anlegg som er ødelagt av brann eller naturskade. Nye hytter skal i utgangspunktet være lik den gamle med hensyn til areal og størrelse.

4.8 Tema – Motorisert ferdsel

4.8.1 Status

Omfanget av motorisert ferdsel i nasjonalparken er begrenset. Hoveddelen av den motoriserte ferdselen utgjøres av reindriftas bruk av motorisert kjøretøy, både på barmark, på snø og i lufta. Også Helgelandskrafts bruk av særlig helikopter og oppsynets bruk av snøskuter er av et visst omfang. Utover brukes det både barmarkskjøretøyer (for eksempel elgtrekk) og helikopter i forbindelse med utfrakt av felt elg. Til de private hyttene i Sørvasdalen benyttes både snøskuter vinterstid og helikopter sommerstid. Utover dette er det bare begrenset bruk av motoriserte kjøretøyer innenfor nasjonalparkens grenser. På sjøen brukes båter med motor.

I landskapsvernområdet er det bruk av båt opp til Lakselva som utgjør hoveddelen av den motoriserte ferdselen. Ellers brukes det ATV på eksisterende vei opp til Sætra og også noe motorisert kjøretøy i forbindelse med utfrakt av felt elg. Reindrifta bruker også motoriserte kjøretøyer i dette området.

4.8.2 Ønsker og innspill

Motorferdsel i forbindelse med elgjakt

Helikopter til private hytter, persontransport

Funksjonshemmedes rett til bruk av motoriserte hjelpemidler for å utøve friluftsliv

4.8.3 Forvaltningsmål

Forvaltningsmål:

Minimalisere motorisert ferdsel i Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde. Fremme naturopplevelse og utøvelse av naturvennlig friluftsliv.

4.8.4 Rammer og regelverk

Stillhet, naturens egne lyder og fravær av støy fra motoriserte kjøretøy er en viktig kvalitet ved urørt natur og for naturopplevelse. Det er derfor et mål å holde motorisert ferdsel i nasjonalparkene på et minimum. Motorisert ferdsel kan i enkelte tilfeller være et middel til å få flere ut i naturen, men i en nasjonalpark vil det være et mål å oppfordre til det naturvennlige friluftslivet uten bruk av motorisert ferdsel. Sporløs ferdsel vil alltid være et mål i en nasjonalpark.

I utgangspunktet er all motorisert ferdsel innfor nasjonalparken forbudt. § 3 pkt 6.2 a-f angir tilfeller der motorisert ferdsel likevel er tillatt uten søknad til forvaltningsmyndigheten. For en rekke aktiviteter/formål er det åpnet for at det kan gis tillatelse etter søknad, jf § 3 punkt 6.3 a-j. Dette innebærer at motorisert ferdsel for disse formål må ha gyldig tillatelse fra forvaltningsmyndigheten før ferdselen kan skje lovlig.

Motorferdselloven regulerer motorferdsel generelt, både i verneområder og utenfor. Utgangspunktet for loven er at all motorferdsel i utmark er forbudt. Loven har en del direkte unntak fra forbudet, og dessuten hjemler for å tillate motorferdsel i utmark for visse formål. Ulovlig motorferdsel i nasjonalparken vil bli anmeldt til politiet.

I tilfeller der forvaltningsmyndigheten gir tillatelse til motorferdsel, må tillatelse også innhentes fra kommunen og fra grunneier. I tilfeller hvor vernebestemmelsene gir anledning til å dispensere fra motorferdsel forbudet vil det alltid være rom for et visst skjønn. Transportbehovet må alltid vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Av hensyn til formålet med nasjonalparken, natur- og opplevelsesverdier må utgangspunktet være en streng dispensasjonspraksis. Statens Naturoppsyn må også tilstrebe å begrense bruken av motorkjøretøy mest mulig i sitt arbeid.

4.8.4.1 Lomsdal- Visten nasjonalpark - motorferdsel

§ 3 pkt 6 i forskriften for Lomsdal-Visten nasjonalpark regulerer bruken av motoriserte kjøretøyer i nasjonalparken. I utgangspunktet er all motorferdsel på land, i ferskvann og i lufta under 300 meter fra bakken forbudt, jf pkt 6.1.

§ 3 pkt 6.2 Bestemmelsene i pkt 6.1 er ikke til hinder for:

- a. Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b. Nødvendig bruk av beltekjøretøy på vinterføre og motordrevet båt i forbindelse med utøvelse av reindrift. Leiekjører for reineier eller reindriftsansvarlig må medbringe skriftlig dokumentasjon/avtale med oppdragsgiver.
- c. Forsvarets nødvendige lavtflyging.
- d. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med vedhogst etter pkt. 2.2 d, 2.2 g og 2.3 a.
- e. Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.
- f. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter nevnt i punkt 1.2 e og 1.2 f.

§ 3 pkt 6.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a. Øvingskjøring for formål nevnt i pkt. 6.2 a
- b. Barmarkskjøring i reindriften i tråd med forvaltningsplanen.
- c. Bruk av luftfartøy i forbindelse med utøvelse av reindrift.
- d. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i forbindelse med husdyrhold.
- e. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av materialer til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, anlegg og innretninger.
- f. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av varer og utstyr til hytter og gammer.
- g. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre.
- h. Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget eller luftfartøy for uttransport av felt elg og hjort.
- i. Motorferdsel i forbindelse med drift, vedlikehold og oppgradering/fornyelse av eksisterende energi- og kraftanlegg.
- j. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter under pkt. 1.3 d.

For reindriften kan det gis flerårige tillatelser for bruk av terrenggående barmarkskjøretøy ut fra reinbeitedistriktets bruksregler og distriktplan i henhold til reindriftsloven.

Med oppsynsvirksomhet menes oppsyn i sammenheng med verneforskriften for nasjonalparken i regi av Statens naturoppsyn.

Med militær, operativ virksomhet menes militær virksomhet som er nødvendig for å planlegge, forberede og gjennomføre overvåking av land-, sjø- og luftterritoriet, forsvarsplaner, beredskapstiltak, støtte til det sivile samfunn og politi som krever innsetting av styrker og rene militære operasjoner i spesielle situasjoner, herunder søk og redningstjeneste, jf. brev fra Forsvarets overkommando, operasjonsstaben av 01.07.1997 (ang. militær operativ virksomhet i verneområder - vedlegg 11). Vanlige, militære øvelser omfattes ikke av dette unntaket.

Operativ virksomhet

Et viktig unntak fra motorferdselsforbudet er gitt i § 3 pkt 6.1 a) *motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-,*

brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Nødvendig bruk av motorisert kjøretøy i forbindelse med redningsaksjoner blir altså ikke hindret av verneforskriften. Øvingskjøring for disse formål må omsøkes, jf § 3 punkt 6.3 a)

Justisdepartementet og Direktoratet for naturforvaltning (DN) har i brev av 31.01.2013 i fellesskap utarbeidet retningslinjer angående redningstjenestens bruk av snøskuter i verneområder (se vedlegg 9). For at redningsaksjoner kan gjennomføres så effektivt som mulig, skal det legges til rette for at organisasjonene kan drive øvingskjøring med snøscooter i områder hvor det kan forventes mulige redningsaksjoner. Med øvingskjøring menes nødvendig kjøring med snøscooter under organisert redningsøvelse. Det er samtidig et overordnet mål i verneområder å redusere motorisert ferdsel til et minimum, derfor skal slik kjøring begrenses til det som er strengt nødvendig. Forvaltningsmyndigheten kan som hovedregel kun gi dispensasjon til øvings- og kjentmannskjøring som er ledd i en øvingsplan. Kravet til innhold i øvingsplanen fremgår av retningslinjenes punkt 5.

Det kan gis flerårige dispensasjoner til øvelseskjøring og kjentmannskjøring dersom øvingsplanen er forankret sentralt (på nasjonalt nivå) hos Røde kors Hjelpekorps, Norsk Folkehjelp, Norske redningshunder eller andre lignende større redningsorganisasjoner.

Lokalt SNO er også unntatt motorferdselsforbudet ved gjennomføring skjøtselsoppgaver og andre forvaltningsoppgaver som er bestilt av forvaltningsmyndigheten.

Lokal SNO på oppsyn (foto: C Norberg)

Reindrift

Motorferdselsforbudet er ikke til hinder for reindriftenes nødvendige bruk av beltekjøretøy på vinterføre i forbindelse med utøvelse av reindrift. Det må imidlertid foreligge skriftlig dokumentasjon fra reineier før leiekjører for reindrift skal kunne kjøre lovlig, jf § 3 punkt 6.2 b). Se for øvrig kap 4.2 om forskriftens betydning for reindriftnæringas aktiviteter.

Når det gjelder bruk av luftfartøy og barmarkskjøretøy i reindriften er dette søknadspliktig. I henhold til forskriften kan det gis flerårige tillatelser for bruk av terrenggående barmarkskjøretøy ut fra reinbeitedistriktets bruksregler og distriktsplan i henhold til reindriftenloven. Det kan være områder som ut fra vegetasjon, fuktighet eller generelt urørthet

er spesielt sårbare. Ved utforming av tillatelser til bruk av barmarkskjøretøy i reindrifta, eller i andre sammenhenger, vil slike hensyn bli vektlagt, jf nml § 8-12.

Landbruk

I forbindelse med husdyr på beite kan det være behov for motorisert ferdsel. Dette er direkte unntatt motorferdsel forbudet når det gjelder transport av syke og skadde husdyr og tamrein. Annen kjøring i forbindelse med husdyrhold må omsøkes i hht § 3 pkt 6.3 d).

Restaurering og slått av gammel kulturmark er tillatt i henhold til verneforskriftens § 3 pkt 2.2 h). For mer om dette se kap 4.3. Nødvendig motorferdsel i denne forbindelse er unntatt søknadsplikt. Vi gjør oppmerksom på at dette gjelder motorferdselen i forbindelse med selve skjøtselen av kulturmarka, ikke transport inn til området eller transport av folk, varer og bagasje. Slik transport må eventuelt omsøkes.

Bruk av beltekjøretøy på snødekt mark er også unntatt søknadsplikt i forbindelse med tynning og uttak av eksisterende plantet gran og ikke stedegne treslag, jf 2.2 d), reindriftas nødvendige uttak av trevirke til brensel og bjørk for vedlikehold av lovlig oppsatte reingjerder og annet reindrifutstyr, jf pkt 6.2 h) og ved tillatelse til uttak av ved til hytter og gammer i nasjonalparken, jf pkt 6.3 a).

Kraftlinje 132 kV

I forbindelse med drift og vedlikehold av 132 kV kraftlinje oppstår det behov for motorisert ferdsel. Nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med akutt utfaller ikke søknadspliktig, jf pkt 6.2 g), men det er ønskelig at slik ferdsel meldes til forvaltningsmyndigheten. Dette gjelder spesielt barmarkskjøring. Også motorferdsel til tiltak som er strengt nødvendige for at anlegget skal fungere på vanlig måte kan skje uten søknad, jf pkt 6.2 g). Motorisert ferdsel i forbindelse med andre drifts- og vedlikeholdsoppgaver, som kan være hensiktsmessige, men strengt tatt ikke nødvendige for at anlegget skal fungere er søknadspliktige jf § 3 pkt 6.3 bokstav i).

Bygninger og hytter i nasjonalparken

Til hytter vil det bli gitt dispensasjon for det antall turer som er nødvendig for frakt av varer og utstyr til drift og vedlikehold av hyttene. Søknaden vurderes opp mot nml § 8-12 og søkerens reelle behov for transporten.

Det er også åpnet for at det etter søknad kan gis tillatelse til bruk av beltekjøretøy på vinterføre for transport av varig bevegelseshemmede til egen hytte i samsvar med forvaltningsplan. Forvaltningsmyndigheten må ved avgjørelsen av søknaden avveie mot de skader eller ulemper den vil føre til, og det kan eventuelt settes vilkår. I avveiningen må det legges vekt på den særstilling funksjonshemmede står i med hensyn til transportbehov. Det kan bare gis tillatelse ved varig funksjonshemming. Det kan kreves legeerklæring som dokumentasjon. Personer som på grunn av alder eller midlertidig sykdom er bevegelseshemmede, går ikke inn under bestemmelsen.

Elgjakt

Det er åpnet for at det etter søknad kan gis tillatelse til *bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget eller luftfartøy for uttransport av felt elg og hjort*. Det foregår elgjakt i store deler av nasjonalparken. Flere steder har terrenget god bæreevne og lite

løsmasser. Her vil det være uproblematisk å gi tillatelse til bruk av for eksempel elgtrekk. Andre områder er preget av våtmarker eller annen sårbar vegetasjon. Her bør det anvendes en mer restriktiv dispensasjonspraksis. Helikopter kan også benyttes etter søknad. I mange tilfeller vil dette være ønskelig ut fra at det er en mer skånsom løsning med tanke på terrengslitasje. Helikopter er imidlertid dyrere og gir en del støy. Det bør gjennomføres en sårbarhetsanalyse for å kartlegge hvilke områder det bør gjennomføres en mer restriktiv dispensasjonspraksis.

ATV med belter er ikke lett beltekjøretøy og kan kun gis tillatelse til bruk av dette i spesielle tilfeller, dette gjelder områder der det er veier eller opparbeidede traséer som kan følges. Det kan da ikke gis tillatelse til bruk av ATV utenfor slike områder. Grunnen til at ATV ikke behandles likt som lett terrenggående kjøretøy er forskjellen i framdrift. Elgtrekker eller liknende har en lav omdreiningshastighet på beltene og setter i utgangspunktet lite spor. ATV med elg på henger eller trekkende bak ATVen vil lettere spinne og sette varige spor. Dette er det viktig å unngå i nasjonalparken.

Annet

Det kan ikke gis tillatelser til bruk av motorisert kjøretøy som går utover det som kan gis tillatelse til iht til motorferdselloven med forskrifter.

4.8.4.2 Strauman landskapsvernområde

§ 3 pkt 5 i forskriften for Strauman landskapsvernområde regulerer bruken av motoriserte kjøretøyer i landskapsvernområdet. I utgangspunktet er all motorferdsel på land og i ferskvann forbudt, jf pkt 5.1.

§ 3 pkt 5.2 Bestemmelsene i pkt 5.1 er ikke til hinder for:

- a. Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulanse-, politi-, rednings-, brannvern- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten. Bestemmelsen gjelder ikke øvingskjøring.
- b. Landing med luftfartøy og bruk av beltekjøretøy på vinterføre og motordrevet båt i forbindelse med utøvelse av reindrift.
- c. Nødvendig motorferdsel ved slått av gammel kulturmark i tråd med forvaltningsplanen.
- d. Bruk av lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget for uttransport av felt elg og hjort.
- e. Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift som er tillat iht. pkt. 2.3 og oppsetting og vedlikehold av gjerder og anlegg for husdyr og reindrift iht. pkt. 1.3 e.
- f. Bruk av motorbåt på Lakselvatnet
- g. Motorferdsel på veggen inn til Sætra.
- h. Transport av sykt eller skadd bufe. Kjøretøy som brukes skal være skånsomt mot markoverflaten. Det skal gis melding til oppsynet i forkant av kjøringen.

§ 3 pkt 5.3 Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

- a. Barmarkskjøring i reindriften i tråd med forvaltningsplanen.
- b. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy i forbindelse med husdyrhold.
- c. Bruk av beltekjøretøy på vinterføre eller luftfartøy for transport av varer og materialer til hytter og gammer, vedlikehold av ferdsselsveier og lignende
- d. Bruk av luftfartøy for uttransport av felt elg og hjort.
- e. Øvingskjøring for formål nevnt i pkt. 5.2 a)

For reindriften kan det gis flerårige tillatelser for bruk av terrenggående barmarkskjøretøy ut fra reinbeitedistriktets bruksregler og distriktplan i henhold til reindriftsloven.

Operativ virksomhet

Dette reguleres av verneforskriftens § 3 pkt 5.2 a og 5.3 e. Reglene like som for nasjonalparken, se kap 4.8.4.1

Reindrift

Motorferdsselforbudet er ikke til hinder for bruk av luftfartøy, beltekjøretøy på vinterføre og motordrevet båt i forbindelse med utøvelse av reindrift. Barmarkskjøring er imidlertid søknadspliktig og samme forutsetninger som er lagt til grunn i nasjonalparken vil legges til grunn ved behandling av søknader i landskapsvernområdet, se kap 4.8.4.1. Se for øvrig kap 4.2 om forskriftens betydning for reindriftnæringas aktiviteter.

Landbruk

I forbindelse med husdyr på beite kan det være behov for motorisert ferdsel. Dette er direkte unntatt motorferdsselforbudet når det gjelder transport av syke og skadde husdyr og tamrein. Videre er motorferdsel i forbindelse med oppsetting og vedlikehold av gjerder som det er gitt tillatelse til iht pkt 1.3 e tillatt uten søknad. Annen kjøring i forbindelse med husdyrhold må omsøkes i hht § 3 pkt 5.3 b).

Motorferdsel i forbindelse med restaurering og slått av gammel kulturmark er tillatt. Vi gjør oppmerksom på at dette gjelder motorferdselen i forbindelse med selve skjøtselen av kulturmarka, ikke transport inn til området eller transport av folk, varer og bagasje. Slik transport må eventuelt omsøkes.

Motorferdsel i forbindelse med skogsdrift som det er gitt tillatelse til iht. pkt 2.3 er ikke søknadspliktig. Det kan også tilrettelegges for vinterveier for tømmertransport etter søknad iht pkt 1.3 g).

Det er ikke gjennom forskriften satt restriksjoner på bruken av vegen fra Lakselvatnet til Sætra.

Kraftlinje 132 kV

Dessverre er ikke forholdet til kraftlinja omtalt i forskriften for landskapsvernområdet. Dette er en forglemmelse og samme regler som for nasjonalparken vil gjelde, men vedtak må fattes med hjemmel i naturmangfoldlovens § 48. Se kap 4.7.3.1 for mer om dette.

Bygninger og hytter i landskapsvernområdet

Til hytter vil det bli gitt dispensasjon for det antall turer som er strengt nødvendig for frakt av varer og utstyr til drift og vedlikehold av hyttene. Søknaden vurderes opp mot nml § 8-12 og søkerens reelle behov for transporten.

Elgjakt

Elg og hjort kan uten søknad fraktes ut ved bruk av lett beltegående kjøretøy, dvs elgtrekk, i landskapsvernområdet. Bruk av annet kjøretøy må søkes behandlet etter nml § 48. Dette er en unntaksparagraf som skal ha en høyere terskel for å innvilge tillatelsen og i utgangspunktet knyttes til bruk i særlige tilfeller. Bruk av helikopter til uttransport av felt elg og hjort er søknadspliktig etter 5.3 d).

4.8.5 Retningslinjer for forvaltningen – tema motorisert ferdse

Elgjakt – som lett beltekjøretøy som ikke setter varige spor i terrenget regnes elgtrekker eller jernhest. Beltegående ATV regnes ikke inn under denne definisjonen og søknad om bruk av disse må behandles etter nml § 48.

Tillatelser til motorferdsel skal i størst mulig grad følges av kart med særlig angitte traseer hvor tillatelsen gjelder

Det skal settes begrensninger på antall turer, antall kjøretøyer, hvem tillatelsen gjelder for, varighet av tillatelsen, hvilket tidsrom gjelder tillatelsen osv. Der det gis dispensasjon for flere turer skal det stilles krav om å føre kjørebok.

Dispensasjon til bruk av snøskuter for frakt av varer og utstyr til egen hytte vurderes opp mot søkerens reelle behov og målet om å redusere motorferdselen til et minimum. Der det gis tillatelse til slik frakt med helikopter, skal en evt senere søknad om bruk av snøscooter til samme formål sees i sammenheng med dette. Likeledes vil terskelen for å få innvilget tillatelse til bruk av helikopter være høyere dersom tillatelse til bruk av snøscooter allerede er gitt.

Hver hytte behandles som en enhet uavhengig av antall eiere. Det er behovet for frakt av materiell og utstyr til hytta som er avgjørende og ikke antall brukere av hytta.

Funksjonshemmede kan i tillegg gis inntil 2 turer pr vintersesong for transport til egen hytte (persontransport). Det gis ikke tillatelse til bruk av følgeskuter.

4.9 Tema – kulturminner

4.9.1 Status

Lomsdal-Visten er rikt på kulturminner. Beskyttelse av kulturminnene er nedfelt i forskriftene for både nasjonalparken og landskapsvernområdet i formålsparagrafene (§ 2). Det er registrert forhistoriske kulturminner (steinalder), samiske kulturminner og kulturminner knytta til nyere tids norsk bosetting.

De eldste kulturminnene er rundt 8-9000 år gamle og fra eldre steinalder.

De samiske kulturminnene er spredt i hele området og strekker seg fra tida tilbake til før tamreindrifta og fram til dagens driftsformer. De samiske kulturminnene kan være gâetieh-sijjeh (gammer/gammetufter), aalijeh (hellere), låavth-gâetieh-sijjeh (teltboplasser) og giedtieh (reingjerder) og lignende. Disse kulturminnene er i stor grad knyttet til fjelldalene og de større dalene under tregrensa.

Kulturminner knytta til nyere tids norsk bosetting finner vi hovedsakelig langs kysten. Videre innover i indre strøk og dalfører strekker disse kulturminnene seg tilbake til 16- og 1700 tallet da det skjer en norsk ekspansjon. Disse kulturminnene er knyttet til fast bosetting, utmarksbasert jordbruk, førsanking og skogsdrift. I tillegg er det en rik historie med flere kulturminner etter motstandsarbeidet under 2. verdenskrig og våpentransporten fra Børja/Visten til Vefsn/Grane.

"Bågestelle"/skytegjømme fra villreinjakt på Børjeneset (foto: R J Forsmo)

4.9.2 Forvaltningsmål

Forvaltningsmål:

Lomsdal-Visten nasjonalpark og Strauman landskapsvernområde skal forvaltes på en slik måte at kulturminner ivaretas som kulturhistoriske dokumenter og som del av friluftsoplevelsen.

4.9.3 Rammer og regelverk

I henhold til Lov om kulturminner defineres kulturminner som alle spor etter menneskelig virksomhet, også lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Kulturmiljøer er områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Dette er en relativt vid definisjon, som i praksis vil si alle nye og gamle spor etter folk.

Kulturminner eldre enn fra 1537 og samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk fredet i medhold av kulturminneloven.

I nasjonalparker og landskapsvernområder er det et generelt vern av landskapet, og kulturminner som en del av landskapet vil også dermed være vernet.

4.9.4 Retningslinjer for forvaltningen – kulturminner

Ingen kulturminner skal ødelegges

Det skilles mellom søppel og kulturminner. Eksempel på søppel er all plast, etterlatenskaper rundt bålplasser og hytter, nyere spor etter mennesker (bølgeblikk, flasker, vindusruter, ovner, telefonpåler etc) eller bygninger/installasjoner osv. Eksempel på kulturminner er alt som er automatisk fredet, rester av tidligere tiders bosetting (tufter, jordkjellere etc), spor fra 2. verdenskrig og våpentransporten etc.

Skilting, restaurering og/eller rydding av kulturminner skal skje i dialog med kulturminnemyndighetene. Sametinget er ansvarlig myndighet når det gjelder samiske kulturminner. Nordland Fylkeskommune er ansvarlig myndighet når det gjelder norske kulturminner.

Rester fra gamle Laksmarkgården, defineres som søppel (foto: C Norberg)

5 Forvaltningsoppgaver og tiltak

5.1 Oppsyn

5.1.1 Status og utfordringer

Med vernevedtaket oppstår det behov for å føre kontroll med at verneforskriften og ulike dispensasjonsvedtak overholdes. Et effektivt og faglig dyktig oppsyn er derfor viktig for å kunne følge med i utviklingen i verneområdet – både når det gjelder naturkvalitetene og bruken av området.

Statens Naturoppsyn (SNO) ble opprettet med hjemmel i Lov om naturoppsyn av 21.06.1996, som et bidrag til å nå nasjonale miljømål. SNO har ansvaret for oppsynet i verneområdene i Norge og utøver i en del tilfeller dette gjennom tjenestekjøp fra Statskog SF Fjelltjenesten. For Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaajelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde er det opprettet en lokal SNO-stilling med kontorsted Strandgata 12-16, 8656 Mosjøen. Det er i tillegg samarbeid med SNO kyst, Brønnøysund samt noe tjenestekjøp hos Statskog Fjelltjenesten. Lomsdal-Visten og Strauman har derfor god dekning av oppsynspersonell pr 2013.

Lokal SNO setter opp "løveskilt" (foto: R J Forsmo)

Lov om statlig naturoppsyn hjemler et helhetlig naturoppsyn innenfor naturmangfoldloven, friluftsløven, viltloven, lakse- og innlandsfiskekloven, motorferdselloven, kulturminneloven og deler av forurensingsloven. SNO sine viktigste oppgaver i Lomsdal-Visten kan deles i to hovedposter:

1. Kjerneoppgaver

- ivareta nasjonale miljømål
- kontroll i forhold til lover, forskrifter og andre regelverk
- følge opp gitte dispensasjoner, rapporter og reagere på brudd på verneforskriftene og annet lovverk
- å forebygge miljøkriminalitet
- veiledning og informasjon

2. Bestillingsoppgaver

- praktiske skjøtselsoppgaver av ulik art
- overvåke status for naturkvalitetene i området, registrering og dokumentasjon
- overvåke utviklingstendensene i bruken av området
- holde oppsyn med kulturminnene i området, og ha oversikt over deres tilstand
- holde oppsyn med aktivitet og ferdsel som kan virke negativt på naturmiljøet

Bestillingsoppgavene fremkommer gjennom en etablert rutine for bestillingsdialog mellom forvaltningsmyndigheten og Statens Naturoppsyn lokalt. Gjennom denne utarbeider man i felleskap en prioritert liste over aktuelle oppgaver for oppsynet. I tillegg er det etablert rutiner for fortløpende informasjonsutveksling mellom Statens Naturoppsyn og forvaltningsmyndigheten om saker som kan være av betydning.

Mål:

Statens Naturoppsyn skal påse at bestemmelsene i verneforskriften overholdes, bidra til å overvåke naturtilstanden og drive registreringer for å dokumentere denne, samt drive informasjonsarbeid og hindre miljøkriminalitet slik at nasjonale miljøverdier i Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde ivaretas.

5.2 Tilrettelegging

Nasjonalparken og landskapsvernområdet har betydelig verdi som friluftsområde. Dette er nærmere beskrevet i kap. 4.5 friluftsliv - ferdsel. Det er relativt sparsomt tilrettelagt for friluftsliv i området. Verneplanprosessen, fylkesdelplanen og forvaltningsplanen strekker opp retningslinjer for tilrettelegging og fastslår at nasjonalparken også i framtida skal være enkelt tilrettelagt med sparsom merking og infrastruktur.

Det er et mål for forvaltningen å bedre tilgjengeligheten fra innfallsportene til nasjonalparken, dvs bidra til planlegging og etablering av informasjonspunkt og parkeringsplasser samt eventuell klopplegging, merking og skilting på stiene inn mot nasjonalparken. Det vil videre være viktig å vedlikeholde og drifte eksisterende infrastruktur som stier og bruanlegg som delvis er avgjørende for adkomsten. I deler av nasjonalparken finnes verneverdier som er sårbare for ferdsel og bruk. Tilrettelegging må tilpasses slik at både de konkrete tiltakene og ferdselen ikke kommer i konflikt med verneverdiene og naturkvalitetene i nasjonalparken. Underordnet dette, men likevel svært viktig, er at tilretteleggingen ikke reduserer naturopplevelsen eller fører til økt konflikt mellom ulike brukerinteresser som for eksempel friluftsliv og reindriftsnæring.

Mål:

Tilretteleggingen for ferdsel skal først og fremst sikre naturkvalitetene i nasjonalparken. Samtidig skal tilretteleggingen sikre tilgang til å drive naturvennlig og enkelt friluftsliv i nasjonalparken uten at dette går på bekostning av naturverdiene

Retningslinjer

- alle tilretteleggingstiltak skal avklares med grunneier
- tilretteleggingen ved innfallsporter som ligger ved bebygde områder skal både sikre tilgang til nasjonalparken men også samtidig bidra til at fastboende eller hyttebeboere ikke blir nevneverdig sjenert av allmennhetens ferdsel
- ved tilrettelegging inne i selve nasjonalparken vil ivaretagelse av verneverdiene være det som er avgjørende

5.3 Overvåking

5.3.1 Status og utfordringer

For å forvalte verneverdiene i nasjonalparken og landskapsvernområdet på en god måte er kunnskap en forutsetning. Gjennom kartleggingene som er gjort gjennom verneplanen for Lomsdal-Visten er det etablert et grunnlagsmateriale for en kunnskapsbasert forvaltning. Det mangler likevel gode langtidsserier, dvs. systematiske registreringer over flere år. Gjennom Statens naturoppsyn (SNO) kan det i forbindelse med oppsyn av områdene og oppfølging av bevaringsmålene (se kap 3) etableres bedre tidsserier. Det ønskes både en bedre overvåking av naturkvalitetene for å få kunnskap om status i forhold til bevaringsmålene, men også generelt å øke kunnskapen om de naturkvalitetene som blir sett på som verneverdige. Dette innebærer at det bør etableres et eget overvåkningsprogram med utgangspunkt i bevaringsmålene. Det må utvikles en funksjonell metodikk for oppfølging av de de til enhver tid fastsatte bevaringsmålene. Både resultatene og metodikken må evalueres med tanke på å kunne sette inn riktige tiltak samt å justere overvåkingen.

Aktiviteten fra friluftslivet er begrenset. Friluftslivet kan medføre ferdsel og forstyrrelser som kan komme i konflikt med verneverdier. Det kan derfor være viktig å ha en viss oversikt over bruk og bruksmønster i forvaltningen av verneområdene. Utplassering av ferdselstellere på utvalgte steder kan gi forvaltningsmyndigheten en indikasjon på bruken av ulike områder. Dette er både kostnads- og ressurskrevende og brukes mest i områder med problemer knyttet til slitasje. I Lomsdal-Visten er dette lite framtreddende og opplysninger fra bla hyttebøker vil å første omgang gi tilstrekkelig informasjon om bruksmønsteret.

Ut over overvåkingen knyttet til bevaringsmålene bør også forvaltningens effekt av egne beslutninger oppsummeres hvert år, slik som for eksempel antallet dispensasjoner til skuterkjøring/antallet skuterturer som transport til hytter i vernområdene. Dette vil kunne hjelpe forvaltningsmyndigheten til å endre uønsket utvikling i egen forvaltningspraksis.

Samarbeid og kommunikasjon med oppsynet er viktige forutsetninger for en god og målrettet overvåkning av verneverdier i området.

Mål:

Registreringsprogrammet, som del av bevaringsmålene, skal føre til økt kunnskap om naturkvalitetene og bruken av området og registrere eventuelle endringer i disse. Det skal gi grunnlag for å kunne sette i verk effektive tiltak for å bevare verneverdiene.

5.3.1 Retningslinjer

Følgende retningslinjer skal legges til grunn i forbindelse med overvåkningsprogrammet:

- Oppsynet skal lage en årsrapport for egen aktivitet som sammenstiller hendelser og utvikling i nasjonalparken og landskapsvernområdet.
- Oppsynet skal i henhold til bestillinger til overvåkningsprogrammet, følge utviklingen i naturkvalitetene og slitasje og rapportere i samsvar med dette.
- Utviklingen i henhold til bevaringsmålene skal evalueres av forvaltningsmyndigheten, og tiltak skal settes inn om nødvendig.
- Det forutsettes at datainnsamlingen føres over i de nasjonale basene som til enhver tid er ment for de aktuelle temaene.

5.4 Informasjon

5.4.1 Status og utfordringer

Det er påbegynt arbeid med å sette opp informasjonplakater som informerer om verneverdier og verneforskrift ved samtlige innfallsporter i alle de fire kommunene. I tillegg er det satt opp egen plakat på Stavvassgården. Dersom foreninger, grunneiere eller rettighetshavere ønsker det bør det også settes opp informasjonplakater på eller i åpne husvær og utleiehusvær i nasjonalparken.

Nasjonalparken skal merkes med grensemerker og verneskilt, dette utføres av jordskifteretten og Statens naturoppsyn. Arbeidet ble påbegynt i 2011 og vil bli fullført i 2012.

Direktoratet for naturforvaltning har i samarbeid med forvaltningsmyndigheten utarbeidet en informasjonsfolder/nasjonalparkbrosjyre for Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaajelimmiedajve. Denne kan fås ved henvendelse til nasjonalparkstyret v/nasjonalparkforvalteren eller lokal SNO.

Det er utarbeidet en egen portal for landets nasjonalparkstyret der hvert enkelt styre har lagt ut informasjon om sitt/sine verneområde(r) og om forvaltningen. Her finnes m.a. alle sakspapirer og vedtak, informasjon om saksbehandling m.m. Siden finnes på:

<http://www.nasjonalparkstyre.no/no/Lomsdal-Visten/>

Informasjon er også tilgjengelig på Direktoratet for naturforvaltning sine nettsider <http://www.dirnat.no/nasjonalparker/lomsdalvisten/>. Informasjon om verneplanprosessen finnes her <http://www.fylkesmannen.no/hoved.aspx?m=19391>

Mål

Informasjonsarbeidet i og utenfor nasjonalparken skal bidra til at alle besøkende kan få informasjon om naturkvalitetene i området og bestemmelsene i verneforskriften. Godt informasjonsarbeid skal bidra til å sikre naturkvalitetene.

5.4.1 retningslinjer

- Alt informasjonsmateriell som lages skal helst foreligge på samisk, engelsk og tysk i tillegg til norsk der dette er hensiktsmessig. Særlig gjelder dette informasjon ved innfallsporter og brosjyremateriell.
- Direktoratet for naturforvaltning har ansvaret for utarbeidelse av standard nasjonalparkbrochure. Arbeidet utføres i samarbeid med forvaltningsmyndigheten.
- Forvaltningsmyndigheten har ansvar for utarbeidelse av skilt og infotavler. Direktoratet for naturforvaltning sine maler for informasjonsplakater skal i utgangspunktet benyttes ved innfallsportene.

Informasjonstavler og plakater skal vedlikeholdes og skiftes ut ved behov

- Nasjonalparkens grenser skal merkes i felt av Jordskifteretten, som også utarbeider jordskiftekart for nasjonalparken.

Nasjonalparkforvaltningen og lokal SNO på stand på Granedagene 2012 (foto. R J Forsmo)

6 Saksbehandling

6.1 Eiendomsforhold og andre rettslige forhold

Ca 54 % av arealet i nasjonalparken er privat eid. Statsgrunn utgjør ca 46 % av arealet. Strauman landskapsvernområde ligger i sin helhet på privat grunn. Andel statlig og privat grunn som er verna i de ulike kommunene følger av tabell 12.

Tabell 11: Verna areal og andel statlig og privat grunn i Lomsdal-Visten nasjonalpark:

Kommune	Areal (km ²)	Andel i hver kommune (%)	Statlig grunn (%)	Privat grunn (%)
Brønnøy	337	30	7	93
Grane	251	22	100	0
Vefsn	239	21	100	0
Vevelstad	308	27	23	77
Totalt	1135		46	54

Vernevedtaket endrer ikke eiendoms- og rettighetsforholdene. Men det kan endre bruks- og eiendomsrettens innhold og karakter gjennom de restriksjoner som gis på bruk og fysiske tiltak. Med mindre det framgår av verneforskriften, endres ikke grunneiers rettigheter og plikter. Grunneier kan nekte tiltak og inngrep på egen eiendom i tråd med gjeldende lovverk. Dette er et privatrettslig forhold. Forvaltningsmyndigheten kan nekte inngrep og tiltak på privat eiendom i nasjonalparken som er i strid med verneforskriften.

6.1.1 Forholdet til annet lovverk

Forskrifter gitt med hjemmel i naturmangfoldloven går som hovedregel foran andre lover eller forskrifter hvis det er motstrid mellom bestemmelser. Dette gjelder også ved påbudt rådighet etter annet regelverk, for eksempel pålegg om hogst eller foryngelsesplikten etter skogloven.

Det er også viktig å merke seg at annet regelverk gjelder i tillegg til verneforskriften. I en byggesak må man for eksempel ha både tillatelse etter verneforskriften fra nasjonalparkstyret og etter plan- og bygningsloven fra kommunen. Ved søknader om motorferdsel må en som regel ha dispensasjon både etter motorferdselsloven (kommunen) og etter verneforskriften (nasjonalparkstyret), samt grunneiers tillatelse.

Med få unntak vil verneforskriften ha strengere bestemmelser om bruk og tiltak i et verneområde enn annet lovverk. Det er derfor naturlig at en søknad om dispensasjon først blir behandlet etter verneforskriften. For tilfeller som må behandles etter naturmangfoldlovens § 48 framgår dette direkte av lovens ordlyd.

Verneforskriften gjelder kun innenfor verneområdets grenser og begrenser derfor ikke råderetten utenfor verneområdet

6.2 Forvaltning av verneforskriften

Verneforskriften har som formål å opprettholde den tilstanden som området var i ved vernetidspunktet, samt å fremme verneformålet. Forvaltningsansvaret for Lomsdal-Visten og Strauman ligger hos nasjonalparkstyret (styret), og det er deres ansvar at verneforskriften blir forvaltet i forhold til verneformålet. Hvis verneverdiene forringes, er det styrets ansvar at nødvendige tiltak blir igangsatt. Videre skal styret behandle og avgjøre alle søknader. Klage på vedtak skal gå via DN og sluttbehandles av MD.

Forvaltningen av verneområdene skal skje med et langsiktig perspektiv. Dette stiller store krav til langsiktig tenkning både hos de daglige brukerne og forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsplanen er planlagt å rulleres hvert tiende år for å kunne fange opp eventuelle endringer i verneområdet. Det er likevel ønskelig at førstegangs rullering gjøres etter fem – sju år

6.2.1 Verneforskriftene

Verneforskriftene gjelder kun innenfor det geografisk avgrensede området som er betegnet som henholdsvis Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaajelimmiedajve og Strauman landskapsvernområde. Avgrensningen vises i vedlegg 1 og er etter 2012 merket av jordskifteverket med grensemerker i knekkpunktene. De to områdene har hver sin forskrift med delvis ulike bestemmelser.

Verneforskriften er bygd opp tematisk. Under hvert tema kommer først et forbud, deretter en del konkret angitte tilfeller som allikevel er tillatt og tilslutt tiltak som forvaltningsmyndigheten *kan* gi tillatelse til etter søknad.

6.2.2 Den generelle dispensasjonsbestemmelsen

Den generelle dispensasjonsbestemmelsen skal være en sikkerhetsventil for uforutsette tilfeller eller spesielle/særlige tilfeller som man ikke kunne forutse på vernetidspunktet. Det er vesentlig at denne dispensasjonsadgangen ikke blir brukt til å uthule vernet. Den skal i første rekke kunne anvendes på søknader som gjelder bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser.

I verneforskriftens § 4 beskrives den generelle dispensasjonsbestemmelsen. Vi gjør oppmerksom på at denne § er opphevet, jf naturmangfoldlovens § 77, og at den dermed har følgende formulering, jf naturmangfoldloven § 48:

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes

etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

Det er to vilkår for dispensasjon etter denne bestemmelsen og begge vilkårene må være oppfylt for at dispensasjon kan gis:

- 1) tiltaket kan ikke påvirke verneverdiene nevneverdig, og
- 2) tiltaket må ikke stride mot vernevedtakets formål.

Direktoratet for naturforvaltning runderskriv "Forvaltning av verneforskrifter" (revidert utgave fra februar 2010) gir retningslinjer for hvordan de generelle dispensasjonsbestemmelsene skal brukes. Dette er igjen basert på forarbeidene til naturmangfoldloven ved Ot.prp. 52 (2008-2009) "Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)" kap. 21 "Merknader til de enkelte bestemmelser" som blant annet gir følgende føringer:

krav til at tiltaket "ikke strider mot vernevedtakets formål". Hva som anses å være i strid med verneformålet vil variere med angivelsen av verneformålet i den enkelte verneforskrift. Det må dessuten ses i sammenheng med tiltakets omfang, art og plassering vurdert opp mot verneformålet. Tiltak og bruk som forutsetter større tekniske inngrep vil det som regel ikke være mulig å dispensere for i alle verneområder.

et vilkår at tiltaket "ikke påvirker verneverdiene nevneverdig". Ordet "nevneverdig" angir at det skal være en ganske snever adgang til dispensasjon, og at det bare skal skje i de tilfeller tiltaket vil ha begrenset virkning for verneverdiene. Siktemålet med denne presiseringen er å sikre at vernevedtaket ikke uthules gjennom omfattende tillatelser. Bestemmelsen gir også en klar anvisning på at hensynet til verneverdiene skal være overordnet f.eks. næringsinteresser.

begge krav må være oppfylt for at dispensasjon kan gis! Men det følger ikke av dette at dispensasjon nødvendigvis *skal* gis dersom kravene er oppfylt. Ingen har krav på dispensasjon, og andre vurderingsmomenter kan komme inn. Vurderingen er opp til forvaltningsmyndighetens skjønn innenfor rammen av alminnelige forvaltningsrettslige regler og retningslinjer og instruksjer fra overordnet myndighet. Bl.a. vil omfanget, miljøvirkningen og nødvendigheten av tiltaket det søkes dispensasjon for, ha betydning. Også hensyn som positivt taler for det omsøkte tiltaket, og spørsmål om det vil stride mot verneverdiene om tilsvarende dispensasjonssøknader blir innvilget i fremtiden, inngår i vurderingen.

dispensasjonsbestemmelsen kan ikke anvendes for å utvide den rammen som er trukket opp i vernevedtaket. Forvaltningsmyndigheten må ta i betraktning om en dispensasjon vil kunne gi økt fremtidig press for liknende tillatelser. Dersom det er knyttet usikkerhet til hvilke virkninger et tiltak kan ha for naturmiljøet bør føre-var-prinsippet tillegges stor vekt. Rimelig tvil om virkningene av et foreslått tiltak eller naturinngrep bør f.eks. føre til at en søknad avslås eller at en avgjørelse utsettes inntil spørsmålet er nærmere avklart.

tiltak som bidrar til å fremme verneverdier. Som regel vil det bli gitt dispensasjon i slike tilfeller. Slik bruk kan betraktes som et ledd i forvaltningen som utøves for å bevare verneverdiene. Ofte vil det også være uproblematisk å tillate bruk som er nøytral i forhold til verneverdiene, dvs. som verken fremmer eller er i strid med disse.

tiltak av vesentlig samfunnsmessig betydning. Stor lokal interesse eller regional betydning kan generelt ikke være tilstrekkelig som grunnlag for dispensasjon etter denne bestemmelsen. Bestemmelsen er ikke ment for tiltak som kun har lokal betydning. Bestemmelsen kan likevel unntaksvis benyttes for forhold av regional betydning som f.eks. viktige kommunikasjonsanlegg som riksveger, flyplasser, jernbaner mv. En forutsetning bør da være at det ikke finnes alternative løsninger eller at alternative løsninger blir så vidt mye dyrere og/eller omfattende, slik at det vil være av “vesentlig samfunnsmessig betydning” at det blir gitt en dispensasjon.

Elgviddefossen i vårsol (foto: C norberg)

6.3 Generelle retningslinjer for saksbehandling

Retningslinjer for behandling av saker som angår de ulike brukerinteressene er presentert i kapittel 4. Punktene her viser de generelle retningslinjene for all saksbehandling som omhandler nasjonalpark og landskapsvernområdet.

1. Alle søknader om tiltak som krever tillatelse/ dispensasjon etter verneforskriften sendes forvaltningsmyndigheten, dvs. Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre. Nasjonalparkstyret benytter samme saksbehandlingssystem og arkiv som Fylkesmannen i Nordland. Adressen til styret er derfor:

Post: Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre
Molveien 10
8003 Bodø
E-post: postmottak@fmno.no

Merkes: Lomsdal-Visten nasjonalparkstyre - <hva saken gjelder>

2. Alle søknader skal begrunnes. Det vises til forvaltningslovens bestemmelser og naturmangfoldlovens §§ 7 og 48.
3. Søknader om motorferdsel i utmark sendes på eget skjema som hentes på forvaltningsmyndighetens nettsider eller fås tilsendt på forespørsel.
4. Normalt vil verneforskriften ha strengere bestemmelser enn det som gjelder etter annet lovverk. Søknader vurderes derfor først etter verneforskriften før de eventuelt vurderes etter annet lovverk. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av annet lovverk.
5. Det er viktig at en i all saksbehandling gjør en samlet vurdering i forhold til tiltakets virkning på alle typer verneverdier og forholdet til øvrige brukerinteresser. Se i tillegg kap. 6.4 om føringer i naturmangfoldlovens §§ 8-12.
6. Forvaltningsmyndigheten kan normalt gå langt i å sette vilkår som begrenser skadevirkningene av en dispensasjon. Hvilke vilkår som lovlig kan settes vil bero på en helhetsvurdering. Det kreves at vilkår som settes har en *saklig sammenheng* med det tillatelsen gjelder. Hvis et vilkår er egnet til å motvirke mulige skadevirkninger av et vedtak, vil det normalt alltid foreligge tilstrekkelig saklig sammenheng.
7. Ved brudd på vilkår i en tillatelse skal forvaltningsmyndigheten vurdere om saken skal behandles på ny med tanke på om vedtaket skal omgjøres. Ved grovere brudd bør tiltaket gjøres om slik at tillatelsen inndras. Brudd på vilkår kan tillegges vekt ved behandling av nye søknader. Se ellers kap 6.6 om håndheving og sanksjoner
8. Statens naturoppsyn er ansvarlig for vurdering av og anmeldelse ved brudd på tillatelser/vilkår og verneforskrift. Forvaltningsmyndigheten har i tillegg et selvstendig ansvar for å påse at alle brudd på reglene i verneforskriften som forvaltningsmyndigheten får kjennskap til blir rapportert/anmeldt til politiet.
9. Følgende instanser skal ha kopi av alle vedtak: berørte kommuner, Statens naturoppsyn/Statskog Fjelltjenesten, Direktoratet for naturforvaltning, Reindriftsforvaltningen i Nordland og Naturvernforbundet i Nordland. Sistnevnte er definert som innrømmet rettslig klageinteresse i slike saker og har derfor klageadgang på vedtak. I saker der det anses nødvendig skal også berørte grunneiere og reinbeitedistrikt ha kopi.
10. I saker som omhandler kulturminner skal Nordland fylkeskommune (v/ seksjon Kulturminner i Nordland) og/eller Sametingets kultur- og miljøvernavdeling involveres.
11. Vedtak etter verneforskriften er enkeltvedtak og kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningslovens § 28. Hvem som er part eller har rettslig klageinteresse må vurderes i den enkelte sak. Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtak er kommet frem til vedkommende part, fra den dagen underretning ble offentlig kunngjort eller fra det tidspunkt en burde ha fått eller burde ha skaffet seg kjennskap til vedtaket, jf. forvaltningslovens § 29.

12. Miljøverndepartementet (MD) er klageinstans for vedtak fattet av nasjonalparkstyret. Klage på vedtak sendes til nasjonalparkstyret, som dersom det fastholder sitt vedtak, sender det videre til Direktoratet for naturforvaltning som forbereder klagesaken for MD.

6.4 Føringer i naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven (nml) setter føringer for hva som skal vurderes når vi forvalter norsk natur. Alle vedtak etter verneforskriftene regnes som vedtak som kan berøre naturmangfoldet og følgende **miljørettslige prinsipper** skal redegjøres for og vurderes, jf nml § 7:

- Kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- Føre-var-prinsippet (§ 9)
- Økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- Kostnadene ved miljøforingelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetode (§ 12)

Prinsippene skal vurderes i alle dispensasjonssaker. Det skal framgå av vedtaket hvordan prinsippene har blitt anvendt og hvilken vekt det er lagt på hver av dem i den konkrete saken.

Kunnskapsgrunnlaget – naturmangfoldloven § 8

Kunnskapskravet innebærer at all offentlig myndighetsutøving som berører natur skal være kunnskapsbasert. Kunnskapen skal ikke bare baseres på vitenskapelig kunnskap, men også på den erfaringsbaserte, jf. Ot. prp. nr. 52 s. 379-380. I motorferdselsammenheng vil dette gjelde generelt, og ha betydning for tillatelser til kjøring på bar mark og snødekt mark. Kunnskapen kan f.eks. stamme fra kartlegginger, konkrete faglige utredninger mv.

Føre-var-prinsippet – naturmangfoldloven § 9

Dersom forvaltningsmyndigheten ikke har kunnskap eller tilstrekkelig kunnskap om konsekvensene for naturmangfoldet som følge av for eksempel omsøkt motorferdsel vil føre-var-prinsippet komme til anvendelse, se naturmangfoldloven § 9, videre Ot. prp. nr. 52 s. 380 og flg. Føre-var-prinsippet er en retningslinje for hvordan myndighetene håndterer usikkerhet om kunnskapsgrunnlaget. Det er derfor en nær sammenheng mellom kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8 og føre-var-prinsippet i § 9. Søkes det f.eks. om tillatelse til motorferdsel i et antatt sårbart område skjerpes kravet til kunnskap om virkningene av bruken. I de tilfeller man har lite kunnskap vil føre-var-prinsippet få størst betydning. Dersom man må ta beslutninger uten at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å kunne fastslå virningene på naturmangfoldet sier § 9 at det skal "tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet". Det kan bety at det i slike tilfelle gis avslag på søknad om tillatelse, eventuelt at tillatelse gis på strenge vilkår.

Økosystemtilnærming og samlet belastning – naturmangfoldloven § 10

Prinsippet i naturmangfoldloven § 10 skal sikre at nye påvirkninger underlegges en helhetsvurdering av hvilke belastninger økosystemet vil bli utsatt for. Det innebærer for det første at prinsippet ikke skal ses isolert, men vurderes i sammenheng med den miljøbelastningen som allerede er skjedd gjennom tidligere tillatelser til ulike påvirkninger.

Dette har særlig betydning dersom miljøbelastningen er ved en kritisk grense hvor selv en liten økning, f.eks. i motorferdsel, vil ha stor betydning for økosystemet. For det andre vil prinsippet komme til anvendelse også på et første tiltak i et område dersom det kan forventes mange framtidige søknader om dispensasjon fra regelverket i et område og antatt samlet påvirkning vil kunne gi vesentlige eller alvorlige eller uopprettelige skader på naturmangfoldet. I slike tilfeller bør søknader om tiltak avslås.

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver – naturmangfoldloven § 11

Bestemmelsen er en retningslinje for forvaltningsmyndigheten. Når det treffes vedtak som tillater for eksempel motorferdsel i utmark trenger ikke forvaltningsmyndigheten å velge den økonomisk beste løsningen for tiltakshaver hvis det er klare miljøgevinster med en litt dyrere løsning. For eksempel kan tiltakshaver søke om tillatelse til kjøring på bar mark for å frakte byggematerialer til hyttebygging. Kjøringen kan føre til skader på terrenget. I slike tilfelle kan motorferdselmyndigheten i medhold av alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper og naturmangfoldloven § 11 stille vilkår om at ferdsel skal skje vinterstid selv om dette fører til økte kostnader for tiltakshaver. Prinsippet kan også lede til at det kan stilles vilkår om at det benyttes helikoptertrafikk dersom skadepotensialet er stort. Det vil også være naturlig å henvise til verneforskriftens vernerammer og regelverk som åpner for slik transport med skuter eller helikopter, men ikke på barmark unntatt i bestemte områder.

Miljøforsvarlige teknikker og driftsmetode – naturmangfoldloven § 12

Bestemmelsen gjelder valg av driftsmetode, teknikk eller lokalisering ”for å unngå eller begrense skader” på naturmangfoldet, jf. § 12. Det skal tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater, se Ot. prp. nr. 52 s. 382-383. Dette innebærer at det må vurderes hvilken løsning med hensyn til f.eks. hva slags bruk av motorkjøretøy, tidspunkt for høsting, hvilken lokalisering som gir minst skade osv. som etter en samlet vurdering gir de beste samfunnsmessige resultatene

Foto: C Norberg

6.5 Kongelig resolusjon

Kongelig resolusjon er det dokumentet som lå ved saken når Kongen i statsråd vedtok opprettelsen av nasjonalparken og landskapsvernområdet den 29. mai 2009. Dette dokumentet har en kort oppsummering av innspillene som kom under høringen på forslaget til verneplan. Videre inneholder dokumentet de ulike forvaltningsnivåenes kommentarer til de ulike innspillene og følgelig Miljøverndepartementets konklusjoner for de ulike temaene. Enkelte saker kan være spesielt omtalt i dette dokumentet og slik legge føringer for eksempel for hvordan verneforskriften skal tolkes og forvaltes. Dette er tilfelle for noen få tema i denne forvaltningsplanen og er blitt tatt direkte inn i teksten der dette gjelder.

6.6 Oppfølging av ulovligheter – håndheving og sanksjoner

For å ivareta formålet med opprettelsen av nasjonalparken er det viktig at lovverket følges opp og at overtredelser av lovverket blir sanksjonert gjennom illeggelse av straff eller forvaltningsmessige sanksjoner. For å ivareta lovens formål har Naturmangfoldloven (nml) i kap IX en rekke bestemmelser om håndheving og sanksjoner.

Oppfølging i felt: SNO er forvaltningens feltapparat og vil kunne reagere med anmeldelse, advarsel eller informasjon der lovbrudd påtreffes. Reaksjonsform vil avhenge av alvorlighetsgrad. Oppsynet rapporterer til forvaltningsmyndigheten, nasjonalparkstyret. Styret har også et selvstendig ansvar for å reagere på lovbrudd som blir kjent for styret. Dette kan skje gjennom anmeldelse og/eller rapportering til Fylkesmannen/Direktoratet for naturforvaltning for forvaltningsmessige reaksjoner. En slik oversendelse bør inneholde styrets vurdering av tilfellet og hvilke sanksjoner som ansees hensiktsmessig.

Fylkesmannen er fra 01.01.2011 delegert myndighet etter nml kap IX § 69-73, disse er:

§ 69 *Retting og avbøtende tiltak.* Denne paragrafen gir myndighetene hjemmel til å pålegge en ansvarlig å stanse pågående ulovlige arbeider og/eller treffe vedtak om retting av det ulovlig etablerte forholdet.

§ 70 *uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet.* Denne paragrafen retter seg mot forhold som i utgangspunktet er lovlig, men som innebærer uforutsette og vesentlige konsekvenser for naturmangfoldet. Når slik skade har inntruffet kan myndighetene pålegge den ansvarlige å treffe tiltak (gjenoppretting) dersom det kan skje uten særlig ulempe for den ansvarlige.

§ 71-72 *Direkte gjennomføring og bruk av andres eiendom.* Disse paragrafene gir myndighetene mulighet til å sørge for iverksetting av tiltak for den ansvarliges regning når pålegg etter §§ 69 og 70 ikke blir etterkommet, eller dersom det haster av hensyn til naturmangfoldet eller det ikke kan påvises noen ansvarlig.

§ 73 *Tvangsmulkt* er et pressmiddel myndighetene kan benytte for å sikre gjennomføring av lovens bestemmelser. Tvangsmulkt fastsettes når en overtredelse er avdekket og pålegg om retting eller unnlattelse av å oppfylle en plikt ikke er etterkommet. Tvangsmulkt kan være et engangsbeløp eller løpende så lenge overtredelsen varer.

Direktoratet for naturforvaltning er myndighet etter § 74 *Miljøerstatning* som innebærer et objektivt erstatningsansvar ved overtredelse av bestemmelser i nml eller i annen lovgivning som får betydning for gjennomføring av mål og prinsipper i loven. Denne bestemmelsen bidrar til at mindre overtredelser ”avkriminaliseres” og kan sanksjoneres av forvaltningen selv uten å gå gjennom rettsapparatet. Dette regnes ikke som straff og er ikke til hinder for å ilegge andre sanksjoner.

§ 75 angir strafferammen for overtredelser av nml som er bot eller fengsel inntil ett år eller tre år ved grove overtredelser.

Finværsdag i Storbørja (foto: C Norberg)

7 Referanser og vedlegg

7.1 Referanser

Andersen, O., Nellemann, C., Eide, N. E. og Vistnes, I. 2004 Konsekvensutredning for vern og utredning for fylkesdelplan for Lomsdal-Visten. Konsekvensutredning reindrift. NINA Oppdragsmelding 842. 64 pp.

Midgaard, N. 2004. Konsekvensutredning for verneplan i Lomsdal-Visten. Delutredning Skogbruk. Planteforsk Tjøtta fagsenter. Oppdragsrapport til Fylkesmannen i Nordland 24s

Puschmann, O. & Flømsæter, F. 2004. Kartlegging av landskap i samband med bruks- og verneplan for Lomsdal-Visten området. – En oppfølging av St.meld. nr. 62 (1992-93) Ny landsplan for nasjonalparker og andre verneområder i Norge. Rapport 18/2004. Norsk institutt for jord- og skogkartlegging.

7.2 Vedlegg

- 1 Vernekart Lomsdal-Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmedajve og Strauman landskapsvernområde
- 2 Verneforskrift Lomsdal- Visten nasjonalpark/Njaarken vaarjelimmedajve
- 3 Verneforskrift Strauman landskapsvernområde
- 4 Mandat for arbeidsutvalget
- 5 Sammensetning av faglig rådgivende utvalg og administrativt kontaktutvalg
- 6 Landskapsrom med verdisetting
- 7 Spesielt sårbare områder i reindriften
- 8 Gjennomgående stier i Lomsdal-Visten
- 9 Retningslinjer om redningstjenestens bruk av snøscooter...
- 10 Tiltaksplan